

76. szám

2011.

EX

S y m p o s i o n

irodalom művészet filozófia reflexió

Negyvenhárom éves vagyok. Éppen hogy megszülettem, amikor apám ennyi idős volt, életében nem nyúlt cigarettához. Szeszes italt csak a vásárnapi ebédhez ivott: egy korsó sört, mert megérdemelte. Az ember teste katedrálishoz legyen hasonlatos, ne meszelt sírhoz – szokta mondani. Sífutó volt és boksoló, és amikor szuszogott, akadály nélkül áradt szét a levegő a tüdejében, és ez így volt rendjén, mert akkoriban sokkal tisztább volt a levegő. Ha köhögött, azért volt, mert megfázott, de ez nagyon rit-
Most halott, és ez
Ha én nemsokára
den bizonyjal az
a különbség ket-
különbség.

kán fordult elő.
nem az ő hibája.
meghalok, az min-
én hibám lesz. Ez
tőnk között, nagy

PerPETTERSON

MINT A NORVÉG

SZÖG A CSERESZNYE- FÁBAN

Anya a kicsi hátsó kertben állt, mindez régen történt, akkoriban jóval fiatalabb voltam. Ott állt és egy hosszú szöget kalapált a cseresznyefa törzsébe, az emeleti ablakból néztem, tikkasztó, borús augusztusi nap volt, láttam, amint felakasztja a kalapácsot a hosszú szögre, aztán odamegy a deszkapalánkhöz a kert aljába, ott megáll és a távolba nyúló, kopár lapályt bámulja hosszasan, mozdulatlanul. Lementem a lépcsőn, ki a kertbe, nem akartam, hogy ott álldo-gáljon, rossz érzés volt tudni, mit is láthat. Odamentem és megálltam mellette. Megsimította a karomat, felnézett rám és elmosolyodott. Látszott, hogy sírt. Mosolygott és azt mondta: Nem bírom ki, Nicolay. Nem, mondtam. Felsétáltunk a házhoz és bementünk a konyhába, Sam éppen akkor érkezett meg, a melegre panaszkodott, anya odatette

---

KJELL ASKILDSÉNt (szül. 1929) a háború utáni skandináv irodalom megújítójaként tartják számon, a „minimalizmus atyja”, s noha írt két regényt, novellistának tartja magát. 1953-ban jelent meg első kötete, de az áttörést a *Thomas F. utolsó feljegyzései a nagyközön-ség számára* hozta meg, 1983-ban megkapta érte a Kritikusok díját (Kritikerprisen). Ugyanezt a kötetet 2006-ban az utóbbi huszonöt év legjobb norvég művének szavazták meg. Számos díjat elnyert (Aschehoug-díj, Dobloug-díj, Brage-díj stb.), 2009-ben pedig megkapta a legrangosabb skandináv irodalmi elismerést, a Svéd Akadémia Északi Díját. Ugyanabban az évben Nobel-díjra is jelölték. Műveit több mint húsz nyelvre lefordították. Fekete humor, sejtetés, tárgyila-gosság, erős társadalomkritika jellemzi írásait. Magyarul megjelent: *A thessaloniki kutyák* (Noran, 2006; Pap Vera-Ágnes ford.). 1996 óta nem ír, akkor jelent meg az utolsó kötete. A *Szög a cseresznyefában* (*Spikeren i kirsebaertreet*) az 1991-es, *Végtelen, pusztá táj c. antológiából* való, késői, kiforrott Askildsen-novella.

a teavizet főni. Az ablakok tárva-nyitva álltak. Sam egy ágyról beszélt anyának, amitől megfájdult a felesége háta, én pedig felmentem a szobába, amit Sam szobájának nevezünk, mert ő volt köztünk a legidősebb, így az első, aki saját életteret kapott. Álltam Sam szobájának a közepén, és vártam, hogy múljon az idő, aztán visszamentem. Sam valami oldalmotorról beszélt. Anya cukrot tett a teába, és csak kavargatta, kavargatta a kiskanállal. Sam egy kék zsebkendővel megtörölte a nyakát, nem bírtam ránézni, azt mondtam anyának, kimegyek dohányt vásárolni, ráérősen sétáltam, de mikor visszaértem, még mindig ott ült. A temetésről beszélt, arról, hogy a lelkész igazán odail-ló szavakat használt. Gondolod? – kérdezte anya. Megkérdeztem Samet, mennyi idős a fia. Rám nézett. Hétéves, felelte, hiszen tudod. Nem válaszoltam, ő egyre csak nézett, anya felállt, és odavitte a bögréket a mosogatóhoz. Akkor iskolába megy, mondtam. Persze, felelte Sam, hétévesen mindenki iskolába megy. Igen, mondtam, tudom. Felálltam, kimentem az előszobába, felmentem a lépcsőkön, bementem Sam szobájába, úgy éreztem, a fejem egy tó fenekén hever. A dohányt betettem a bőröndbe, a bőröndöt lezártam, a kulcsot zsebre vágtam. Nem, mondtam magamban. Kinyitottam a bőröndöt, kivettem a dohányt, a zsebemből előhúztam a másik csomagot is, és lementem a konyhába, kezemben a két csomag dohánnyal. Sam már nem beszélt. Anya egy piros kockás konyharuhával az elmosogatott bögréket törölgette. Leültem, a dohányt kivettem az asztalra, sodortam egy cigarettát. Sam rám nézett. Sokáig csendben ültünk, aztán anya dúdolni kezdett. És te, mondta Sam, te elvagy a magad dolgaival. Igen, feleltem. Sosem fogom megérteni, mondta. Felnőtt ember és verseket ír. Úgy értem, mást nem csinál. Ugyan, ugyan, Sam, mondta anya. De ha egyszer nem értem, mondta Sam. Könnyen meglehet, feleltem. Felálltam és kimentem a kertbe. Szűknek éreztem, átmásztam a deszkapalánkon és elindultam a lapályon. Kellő távolságban, de a látóhatáron belül akartam maradni. Nyolcvan, kilencven, talán száz

mért mehettem, aztán megálltam és megfordultam. A ház jobb oldalán kilátszott Sam autójának a fele. A levegő mozdulatlan volt. Szinte semmit nem éreztem. Sokáig álltam, talán negyedóraig, talán még tovább, néztem a házat és az autót, egészen addig, amíg Sam elhajtott, csak az autót láttam, őt magát nem. Rögtön azután anya kijött a kertbe, és amikor láttam, hogy észrevett, elindultam visszafelé. Azt mondta, Samnak muszáj volt mennie, de üdvözlét küldi. Tényleg, feleltem. Mégiscsak a bátyád, mondta anya. Ugyan már, anya, feleltem. Erre megcsóválta a fejét és elmosolyodott. Megkérdeztem, nem akar-e pihenni egy kicsit, és akart. Bementünk. A szoba közepén megtorpant. Kitértette a száját, mintha üvöltetni akarna, vagy mintha nem kapna levegőt, aztán becsukta, és vékony hangon azt mondta: Nem hiszem, hogy ezen túlteszem magam, Nicolay. Legszívesebben meghalnék. Átöleltem törékeny, hegyes vállát. Anya, mondtam. Legszívesebben meghalnék, ismételte meg. Igen, anya, mondtam. Odavezettem a kanapéhoz, sárt, eligazítottam a lábán a takarót, a szemét összeszorítva hangosan zokogott, leültem a kanapé szélére, néztem a könnyeit és apára gondoltam, arra, hogy mennyire szerethette. A kezemet a mellére tettem, tulajdonképpen tisztában voltam azzal, hogy mit teszek, a szeme szorítása lágyult, de nem nyitotta ki. Ó, Nicolay, mondta. Aludj, anya, feleltem. Nem vettem el a kezem. Egy idő után nyugodtan lélegzett, akkor felálltam, kimentem az előszobába, felmentem a lépcsőkön, bementem Sam szobájába. Szinte öt óráig volt a vonatindulásig, de biztos voltam benne, hogy anya megérti. Bepakoltam a bőröndbe, a fekete öltönyt legfelülre tettem. Úgy éreztem, a fejem valami hatalmas térben kóvályog. Lementem a lépcsőn, ki a házból. Gyalog mentem a vasútállomásig, hosszú volt az út, de jócskán ráértem. Baktattam, és arra gondoltam, anya mennyire szerethette apát, és hogy Sam... anya bizonyára őt is szereti. És azt gondoltam: Nem tesz semmit.

PAP Vera-Ágnes fordítása

PAP VERA-ÁGNES (szül. 1974) Kolozsváron született, Budapesten él. A kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetem Filológia Karán végzett angol és norvég irodalom szakon, majd a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetemen művészettörténet szakot hallgatott. Az Oslói Tudományegyetem ösztöndíjasaként több ízben töltött el hosszabb időszakot a norvég fővárosban, 1997-ben itt szerzett lektori diplomát. Újságíróként dolgozott évekig. A Duna Televízió, majd utódintézménye, az MTVA sajtósa és szerkesztője 2008 óta, nevéhez több ismeretterjesztő dokumentumfilm kötődik. Az utóbbi egy évtizedben számos angol és norvég irodalmi művet fordított magyar nyelvre, többek között Judith C. Brown, Sigrid Undset, Merethe Lindström, Beate Grimrud, Kjell Askildsen és Vladimir Nabokov műveit.

Per Petterson

SODRÁSBAN

– részlet

Egy arc. Sosem láttam azelőtt, mégis felismertem, és ez kellemetlen most, hogy eszembe jutott. Valaki egy pohár gint adott a kezembe. Eleget kaptam már, az ujjaimat nézem, hogy fonják körbe a poharat, színültig van, másra már nem is emlékszem, csak arra az arcra, most meg itt állok, a könyvesbolt bejárati ajtajának üvegéhez támasztom a homlokom, és belerúgok az ajtóba. Engedjenek be. Nem tudom, mióta állok itt. Kiléptem ebből a világból, de most újra itt vagyok, és nem érzem jól magam. Miért nem nyitja már ki valaki? Belerúgok az ajtóba. Járókelők mennek el mögöttem a járdán, de nem fordulok meg, arcomat szorosán az ablakra tapasztom, teljesen rálapul az orrom, közben a polcokon sorakozó könyveket bámulom. Sötét van odabent, kint viszont világos. Reggel van, a nyakamon érzem a nap sugarait, de nem merek megfordulni. Az a pohár gin tegnap volt, kilométerekre Oslo belvárosának ettől az utcájától.

PER PETTERSON (szül. 1952) 1987-ben debütált egy novelláskötettel. Hat regényt és egy esszégyűjteményt írt. Rengeteg norvég és nemzetközi díj nyertese (Északi Tanács Díja, Kritikusok díja, Prix des Lecteurs de littérature européenne, The International IMPAC Dublin Literary Award, Independent Foreign Fiction Prize, a New York Times díja stb.). Műveit negyvenhét nyelvre fordították le. Magyarul megjelent: *Lótolvajok* (Scolar Kiadó, 2009; Földényi Júlia ford.).

A *Sodrásban* (*I kjølvanet*, 2000) megnyerte a Brage-díjat és jelölték Angliában az Independent Foreign Fiction Prize-ra. A regény egy férfi története, aki megpróbálja feldolgozni a hat évvel korábban megtörtént tragédiát, amelynek következtében szétesett a család.

Valaki megköszörüli a torkát és azt mondja:
– Nem hinném, hogy van bent valaki ilyenkor. Túl korán van még ahhoz.

Ismerem ezt a hangot, az a nő a szomszédos trafikból, évek óta hallom a hangját. Itt áll mögöttem. Hátulról is felismerném egy júniusi szombat délután kettőkor az Aker Brygge kellős közepén. 1981 óta veszem nála a dohányt, a napilapot meg a kedvenc nápolyimat: Petterøe 3, Dagbladet és Kvikklunser, nem csoda hát, hogy emlékszem rá. Már nem dolgozom itt. Három éve nem dolgozom itt. Néma csendben állok, visszafojtott lélegzettel, és várom, hogy elmenjen. Jó ez most így, hogy nem szuszogok, mert minden egyes levegővételnél fáj az oldalam. Végül aztán mégiscsak levegőt kell vennem, sípol a torkom vagy valahol lejjebb, és rögtön belenyilallik az oldalamba a fájdalom. Tüdőrák, meg vagyok győződve róla, hogy tüdőrákom van, és nagyon szomorú vagyok emiatt, nemsokára biztos meghalok.

Most csend van a hátam mögött, valószínűleg elment már az a nő, én meg sírdogálok egy kicsit a bejárati ajtó üvegére tapasztott orral, közben a könyveket bámulom, és arra gondolok, mennyivel több hely van, amióta nem dolgozom itt: nagyobb lett az alapterület, több a könyvespolc és így jóval több könyv van, amiket én már nem fogok elolvasni, mert tüdőrákban meghalok.

Negyvenhárom éves vagyok. Éppen hogy megszülettem, amikor apám ennyi idős volt, életében nem nyúlt cigarettához. Szeszecskit csak a vasárnapi ebédhez ivott: egy korsó sört, mert megérdemelte. Az ember teste katedrálisra legyen hasonlatos, ne meszelt sírhoz – szokta mondani. Sífutó volt és bokszoló, és amikor szuszogott, akadály nélkül áradt szét a levegő a tüdejében, és ez így volt rendjén, mert akkoriban sokkal tisztább volt a levegő. Ha köhögött, azért volt, mert megfázott, de ez nagyon ritkán fordult elő. Most halott, és ez nem az ő hibája. Ha én nemsokára meghalok, az minden bizonnyal az én hibám lesz. Ez a különbség kettőnk között, nagy különbség.

Leszegett fejjel köhögök, és közben a kezemet nézem. Megmagyarázhatatlan ez az

üresség, és ráadásul mindkét kezem fekete, a tenyeremen lehorzsolódott a bőr, de nem érzek semmit. Csak úgy csüng mind a két kezem. Aztán eszembe jut egy nagy, szürke fal, érdes vakolat, elesek, de közben támaszkodom, aztán eszembe jut egy medence, tükörsima, klórkék víz, az alján fekete csíkok futnak végig. Egy közfürdő az, de nincs még nyitva, mert teljes a csönd, fehérbe öltözött férfi sétál a medence partján, megpróbálok rájönni, hogy hol is állok pontosan, honnan nézem ezt az egészet, de hiába, lebegek, mint ha mindenhol ott lennék, akár az Isten. Tisztán látom a falon az órát, de azt nem, hogy mennyit mutat. Az egyik sarokban pálmafa. Szerintem a Bislett-fürdő az, a szürke fal meg a Bislett-stadion. De hisz tízéves korom óta nem jártam a Bislett-stadionban, apámmal voltunk kint, amikor a Raufoss 2-0-ra megverte a Vålerengát. Teljesen letaglózta. Egész úton hazafelé egy szót se szólt.

A nyakamon érzem a nap sugarait, valósággal éget, vagy valami más éget, és talán vasárnap van. Nem emlékszem. Nézem a saját szememet az üvegben meg a könyveket az üveg mögött, nem tudom, milyen nap van.

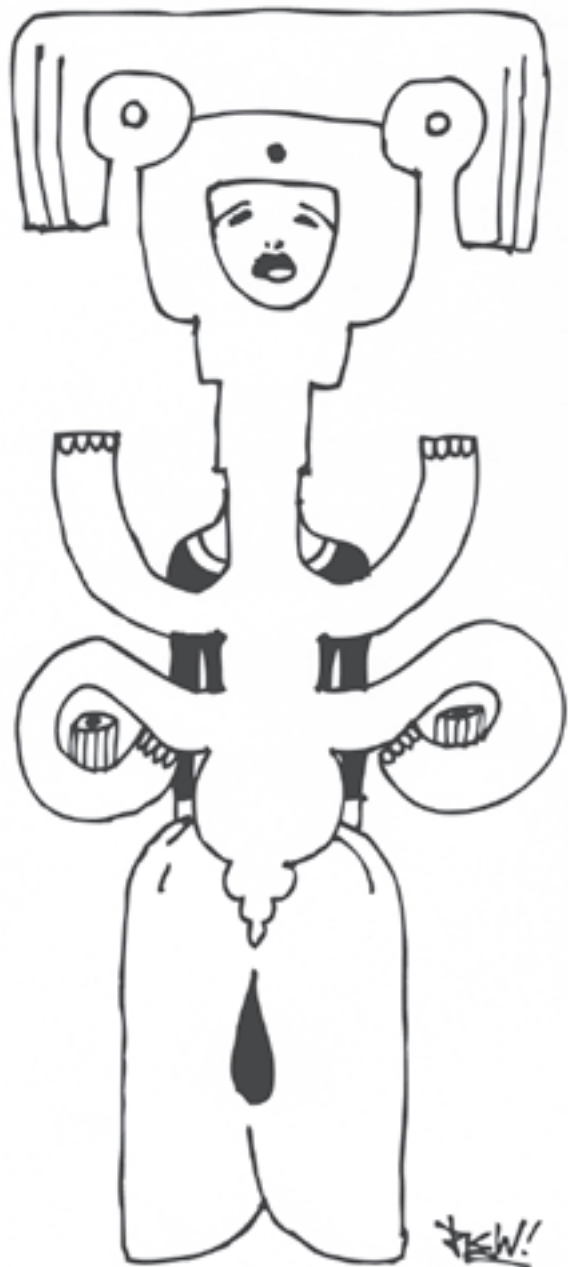
– Menj, és nézd meg, milyen idő van – mondta a bátyám telente minden vasárnap reggel. Ilyenkor föl kellett kelnem az emeletes ágy alsó fekhelyéről, át kellett mennem a szobán az ablakig, elhúzni a súlyos sötétítőfüggönyt, és kinézni a jégvirágok között.

– Süt a nap – mondtam – szép idő van, süt a nap.

– A francba – mondta – süt a nap.

– A francba – mondtam én is. A hó fehéren vakított, és mi megéreztek a konyhából áradó sült szalonna illatát. Tudtuk, hogy ő már órák óta fenn van, átvizsgálta a síléceket, és becsomagolt a hátizsákokba. Ott sorakoztak lenn az előszobában, az oldalzsebekben termosz meg uzsonna. Húszkilósak lehettek egyenként: tartalék zokni, pulóver, kaparó és három adag sívaksz, ha netalán olvadna, vagy a higanyszál hirtelen süllyedne, két-két narancs, esetleg egy Kvikk-lunsi is, ha szerencsénk volt.

Egy élet telt el azóta, és már majdnem hat éve halott. Egy irodára emlékszem a Dram-

mensvei utcában, vöröskereszt volt az ajtaján. Egy tűzoltó a hajón készült filmet vetíti: *A halál folyosója*, állt a VG címlapján, félmeztelen testek hevernek mindenütt, a retinában láttam a filmet; bőr, bőrt látok, matt bársonyt a hajó belseje felé haladó villódzó lámpa fényénél, nyugtalan árnyak a könyökök és csípők között, a lapockák és a nyakszirtek között, néma puhaságból összeálló tenger, amelyben csak a fény mozog, és az élettelen elevenné válik. A kamera mozog, majd egy pillanatra megáll ott, ahol minden elfeketedett, ahol a lángok bevégezték és ma-

gukkal ragadtak mindent, aztán besvenkel egy hajókabinba, magányos plüsspingvin fekszik az ágyon, keskeny fekete csík a résre nyitott fürdőszoba ajtaja előtt, nyilvánvaló a fürdőszoba titka. Fázik a lábam, ahogy itt állok az ajtónak tapasztott orral, és eszembe jut, hogy lefagyott a lábam ott abban az irodában, a gyomrom meg irtózatosan égett. Az arcom viszont nyugodt volt, a mellettem ülő nő pedig azt mondta:

– Tekerje vissza, az isten szerelmére, meg kell néznie azt a pingvint még egyszer.

Olyan, mint egy bagdadi menedékhely, gondoltam, mert, nem is tudom, hogy, de valahogy eltelt egy év, 1991 tavasza volt, sebészi pontossággal végrehajtott támadás, elektronikai hadviselés, háború a képernyőn, videójáték.

– Tekerje vissza – egyre csak ezt hajtogatta a nő, a tűzoltó pedig megtette, és a nő kővé dermedt.

Most 1996 van. Nem érzem jól magam. A hideg a talpamtól indulva felkúszik a lábamon át egészen a csípőmig, didergek, a fogam vacog, a homlokom meg úgy ütődik az ablakhoz, mint a buszon, amikor az ablakhoz tapasztott arccal bámulunk kifelé, a dízelmotor meg jó alaposan megremegetti. Mintha hányingerem lenne, úgy érzem, de itt mégsem hányhatok. Járókelők mennek el mögöttem a járdán, és ma nem vasárnap van, mert hallom a hangjukon, hogy fiatalok, a szomszédos kereskedelmi főiskola hallgatói, elhallgatnak, ahogy a hátam mögé érnek, nem fordulhatok meg, hogy meglássam, hogyan néznek. A cipőmet bámulom. Foltok éktelenkednek rajta, az ingem kilóg a nyitott dzseki alól, nézem a félig nyitott sliccem előtt himbálódzó nadrágszíjam végét. Tegnap ez nem így volt. Mikor került le rólam a nadrág? Lehet, hogy megerőszkoltak. Lehet, hogy valaki behúzott egy sötét kapualjba vagy a fürdő egyik öltözőkabinjába a Bislett stadion előtt lefelé jövet, és elkapott hátulról, amilyen durván csak lehet, miközben én kívül voltam e világon. Becsukom a szemem, és feszült figyelemmel kutatom a testemben a nyomait: egy jelet, egy sajtást keresek, de nem tapasztalok semmit, csupán annyit, hogy

rettenetesen érzem magam. Nem könnyű megfogalmazni, hol és mit érzek. Szűrővizsgálatra kellene mennem, elképzelhető, hogy pozitív vagyok. Vannak olyanok ebben a városban, akik egy szempillantás alatt képesek beültetni a vérembe egy csírat, egy vírust, amely időzített bombaként ketyeg, és közben mélyen a bensőmbé hatol, hogy aztán évekké később szétduzzadjon, akkor, amikor a legkevésbé sem számítok rá, egy nap aztán másmilyen lesz az életem, mint amilyen most, ebben a pillanatban, egyszer majd az arcomra tűz a nap.

Mélyen beszívom a levegőt. Majdnem felugrom az oldalamba hasító fájdalomtól. A tüdőm, megfélelkeztem róla. Hangosan felnyögök. Valaki megáll a hátam mögött, és mond valamit, nem vagyok rá kíváncsi. Néma csöndben állok és várok, majd elkezd halkán dudorászni, és akkor az a valaki továbbmegy. Óvatosan fölemelem a jobb kezemet, hogy megnézzem, vizes-e a hajam. Csontszáraz és sprőd, akár a lószőr, tisztának alig mondható. Egy kiadós zuhanyra lenne most szükségem, egy zuhanyra meg szaunára. Most már szeretek szaunázni, azelőtt nem szerettem. Mindig aggodalommal teli léptekkel mentem végig a buszmegállótól a Torggata fürdőig, majd fel a kólépcsőn, be az öltözőbe, át a zuhanyzókhöz, az öltözőben hideg volt, a zuhanyzóban is, amíg el nem kezdett folyni a víz, az viszont jó volt, amikor a víz langyosan végigfolyt a hajamon, le a nyakamon és a vállamon, majd végig a hasamon, behunytam a szemem, és álltam a zuhany alatt. Jó volt, egy pillanatig minden olyan jó volt.

– Nyisd ki a szemed és gyere – mondta apa, és kitérte a szauna ajtaját, én meg vele tartottam, mert nem tudtam, hogy lehet nemet is mondani. Beléptem, és odabent egy izzó lény fogadott, hatalmas erővel olyan hirtelen szívott ki minden lélegzetvételt a torkomból, hogy pillanatok alatt teljesen kiüresedve álltam ott, és csak kapkodtam levegő után.

– Az a fontos, hogy az összes szennyet kiizzad magadból – mondta, felszínre kell hozni a bensőt, és alaposan meg kell tisztulni, de én nem tudtam izzadni. Vékonyka testem-

mel szárazan álltam a gőzben, és a meztelen férfiakat néztem, hogy ülnek sorban a padon arcukat a tenyerükbe temetve. Fénylettek és fújttak, hatalmas farkuk a combjuk közt, rettenetes hasuk ráereszkedett, senki sem bírt megszólalni, mert a lény kitöltötte a levegőt, és hatalmas erejével a fal felé nyomult, hogy másnak már nem is jutott hely ebben a térben. De én nem bírtam izzadni. Nyolc éves voltam, égett a bőröm, és nem tudtam, hogy milyen fontos a megtisztulás, hogy a test bensője, ahol a gondolat meg a lélek lakik, nem tiszta.

Bizonytalan léptekkel átvágtam a termen a kis porcelán ivókúthoz, a falból keskeny sugárban folyt a víz, és én ittam, csak úgy nyeltem a vizet. Ő is odajött, amikor végeztem, megtöltötte a tenyerét vízzel, és a kályhára

locsolta, az hangosan sistergett, és újabb gőzfelhő szállt fel, a padon ülő férfiak felnyögtek. Ő meg csak nevetett, lehajolt, a tenyerét a padlóra tette, és egy lendülettel már kézen állt, összezárt lábakkal, a sarkát könnyedén az égető falnak támasztva fordítva vigyorgott, majd fejfelé a földnek és égbe meredő lábakkal fekvőtámaszba kezdett. Farka a lapos hasához csapódott, nem bántam volna, ha nem hallom ezt a csattanást. Az izmok dagadva feszültek a csillogó bőrhöz, a csipőjén csorgott az izzadtság. Ott is képes volt szuszogni, ahol senki más nem kapott levegőt, és én félhangosan számoltam csak úgy magam elé mormolva: egy, kettő, három, négy és így tovább, ahogy mindig, amikor ilyesmit csinált. A szememmel követtem a test mozgását: fel-le, fel-le, és közben arra gondoltam,

hogy én soha sem leszek ilyen, ha száz évig élek, sem leszek ilyen könnyed és ennyire súlyos, és eszembe jut a Rikshospitalet kórház kápolnája, ahová évekkkel később a koporsóért kellett mennünk. A fal mellett álltak sorban, odakint meg a bejárat előtti felhajtónál a hosszú fekete autók sorakoztak. Az ablakon át néztük az autókat, nyitott hátsó ajtókkal várakoztak csöndben, az egyik sofőr a karosszériának dőlve cigarettázott és közben a Holberg utca irányába bámult. A férfi a temetkezési vállalatától megköszörülte a torkát, és azt mondta:

– Először is el kell mondanom, hogy nem olyan nehezek a koporsók, mint azt gondolnánk. – Zavarában beletúrt a hajába, a bátyámmal egymásra néztünk, lehajoltunk, megragadtuk a fogantyút, és megemeltük, csak néztünk egyenesen előre, amikor hirtelen rájöttünk, hogy igaza volt.

Nagyon fáradt vagyok. Egész testemmel az ajtónak támaszkodom. El tudnék aludni, de az is lehet, hogy alszom és álmodom, vagy egy álmomra emlékezem. A veitvedti lakásban vagyok. Anyám és apám is ott vannak, meg a két öcsém is. Tudom, hogy halottak, és azt is tudom, hogy ők is tudják, de erről nem beszélünk. Megpróbálok rájönni, hogyan jöttek vissza. Hirtelen nem jut eszembe, hol van a sírjuk, de nem lehet messze, talán odalent a füves részen az úthoz vezető ösvény mellett. A lakás úgy néz ki, mint abban az évben májusban; félig üres könyvespolcok, az étkezőasztalon felhalmozott képek, a padlón a Tybring-Gjeddenél vásárolt kartondobozok szanaszét. A falióra megállt. Itt állnak körülöttem, segítenek kiválasztani azokat a holmikat, amelyekre szükségem lehet, én magamtól olyan könyveket válogatok ki, amelyekről azt gondolom, tetszeni fognak a lányaimnak. Választok még néhány apróságot magamnak is, és odébb állok. Beteszem a holmikat

---

PETKE EMESE (szül. 1965) Brassóban született, Sepsiszentgyörgyön érettségizett, majd Kolozsvárott szerzett francia–latin szakos középiskolai tanári diplomát. Norvég nyelvet és irodalmat a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen hallgatott. Az Oslói Tudományegyetem ösztöndíjasaként több ízben járt a norvég fővárosban. Jelenleg a budapesti Norvég Nagykövetség munkatársa. Ifjúsági irodalmi műfordításai a Móra Kiadó *Háncsvirág* című norvég népmese-gyűjteményében (2004) jelentek meg, emellett több norvég irodalmi antológia társfordítója, valamint publikált a Magyar Lettre Internationale folyóiratban is.

a dzsekim zsebébe, de hirtelen lelkiismeretfurdalásom támad, mert ez csalás a bátyámmal szemben, úgyhogy mindent kiveszek a zsebemből. Egész idő alatt hallom, ahogy halkán beszélgetnek a nappaliban. Fölmegek az emeletre a hajdani szobámba. Kinyitom az ablakot, és kidugom a fejem. Apám ott áll a napon az alattam lévő teraszon. Nyugodtan álldogál, a szeme behunyva, karját összekulcsolta a mellkasán. Egészen kitölti az ingét. Csönd van, jól érzi magát, de nekem nem tetszik, hogy a szomszédok megláthatják, hogy ott napozik egy halott ember a teraszon. Becsukom az ablakot és lemegek. A lépcső alján ott áll a tetején meg az oldalán faragott, régi könyvszekrény. Leülök a földre, és fejemet a középső polcnak támasztom, ahogy annyiszor korábban. Jó erősen neki nyomom a fejem, hirtelen minden kitágul, és meglátom azt, ami odabenn van. Könyvek szép sorban, minden mennyiségben, egy egész szoba, egy ablakon, amit sosem láttam azelőtt, sárga fény árad be, meglepő, mégis minden olyan ismerős. Az egyik kezemben Tolsztoj, a másikban Nansen, így haladok egyre beljebb. Bezárul a világ a hátam mögött, de végig hallom, ahogy halkán beszélgetnek a nappaliban.

Főlegyenesedem, az arcom már nem tapad az ajtóra: itt állok minden támpont nélkül a világban és figyelek. Sehonnan sem hallatszanak léptek, kigombolom a nadrágomat, begyömöszölöm az ingemet, amilyen gyorsan csak tudom, és megpróbálok a sliccemet összegombolni. Nem megy olyan könnyen, a gombok kemények, a zsibbadt kezem meg érzéketlen és teljesen merev. Az egyiket ráadásul rossz lyukba gomboltam, de végül minden gomb a helyére kerül. Megpróbálok a dzsekimet is összefogni, de a cipzár tönkrement, alul hiányzik néhány fog, nem lehet felhúzni. Lehet, hogy valaki megpróbálta letépni rólam. Az álmomra gondolok, és emlékszem, évekkal ezelőtt álmodtam, meg arra is emlékszem, hogy lejegyeztem, és hogy megvan valahol. Tehát akkor nem aludtam.

PETKE Emese fordítása

A KAPUBAN OTT ÁLL JÉZUS

Egy kricsmiben szedett föl odalent a központban, közvetlenül zárás előtt, egy áprilisi szombat estén. Nem voltam sem piás, sem színjőzan, így nem is vágytam különösebben társaságra. Hogy ő hogy állt az alkoholszintjével, arról fogalmam sincs, mindenesetre egyenesen vágott át a termen a cél felé, ez én voltam, így találkoztam vele először.

– Ideje hazamenni – mondta. – Innen nemsokára kifüstölnek.

– Lehetséges – mondtam, és felhajtottam az italomat. Gondoltam, támadt néhány ötlete a padlón széthajigált füstölgő cigarettacsikkok látán. Ráadásul a „haza” szó jólesett a fülemnek, mert, mint általában, most sem rendelkeztem effélével.

Elindultunk. Feltűnően trappolt, de gyorsan ment. Mindvégig négy lépéssel előttem haladt, ami meglehetősen megnehezített bármiféle folyékony társalgást. De nem számított. Alapvetően egyikünket sem érdekelt semmiféle folyékony társalgás.

Szóval ez idő alatt inkább megnéztem magamnak. Sötét, hosszú haja volt, erős testalkata. Az erős testalkat azt jelenti, hogy nem volt kövér, sőt, dundi sem – de tömörnek, egészségesnek és erősnek tűnt. Farmerdzsekit viselt és mustársárga nadrágot, ami, legalábbis azt hiszem, velúrszövetből volt. Időnként megfordult, hogy lássa, követem-e; feltűnt széles arca és magas járomcsontja. Nagy száj, átlagos méretű orr, már ha van ilyen. Igen, aznap este mégiscsak be lehettem némiképp rúgva. Különben felfigyeltem volna a szemére, és talán valamiféle következtetésre jutok, már akkor.

De hideg tavaszi éjszaka volt, és én összerúgtam a port azzal, akinek a kanapéján az utóbbi két hétben meghúztam magam. Teljesen rendjén valónak találtam, hogy úgy ügessék Oslo központjában egy nő után, mint egy alkalmi gazdátlan kutya valaki után, akinek nyers hús van a zsebében.

INGVAR AMBJØRNSEN (szül. 1956) több műfajban dolgozott: írt regényt, krimit, novellákat, gyermekirodalmat és esszét. A '80-as években debütált. Leghíresebb regényfolyama az *Elling*-sorozat, amelynek megfilmesített változatát (*Elling*, 2001) Oscar-díjra is jelölték a legjobb külföldi film kategóriájában. Műveiben gyakran jelennek meg a társadalom peremére szorult emberek, sokat foglalkozik a magánnyal és az emberi kapcsolatokkal, írásmódja tárgyilagos, realista. A kortárs skandináv irodalomban elfoglalt helyét számos díja jelöli ki (Cappelen-díj, Brage-díj, Norvég Akadémia Díja etc.). Műveit több mint 15 nyelvre lefordították. Ma Németországban él és alkot. *A kapuban ott áll Jézus* (*Jesus står i porten*) című elbeszélése 1992-ben jelent meg.

Valamilyen oknál fogva éppen volt nálam pénz, és miután végigbaktattunk az egész Grønland negyedén, azt mondtam:

– Figyelj, beülhetünk egy taxiba!

Úgy nézett rám, mintha azt ajánlottam volna, hogy rendezzünk kiárusítást a testéből az alkeszeknek, akik a fal mellett imbolyogtak egész úton a negyedben.

Más nem hangzott el mindaddig, amíg fel nem értünk az ötödik emeletre a bérházban, ahol lakott. Amikor a zárba dugta a kulcsot, megkérdezte, melyik csillagjegyben születtem. Megkönnyebbülten felsóhajtottam, és arra gondoltam, hogy ez a nő is csak egy teljesen átlagos zizifej, aki túlságosan beszívott.

– Bika – mondtam, és követtem.

– Rendben. De tudod, nem vagyunk házások...

Nem feleltem.

A hátam mögött becsapódott az ajtó, ő pedig zsebre vágta a kulcsot, miután belülről kétszer megforgatta a zárban.

Házások? – gondoltam.

Egyből egy olyan régimódi, tágas szobába léptünk, ahol gipsztstukkó van a mennyezeten és osztott ablakok az éjszaka ellen. Az egyik sarokban egy szörnyszerű kokszkályha állt, a padlót javarészt vakkeretek és többé-kevésbé kész festmények borították.

– Nem foglak lefesteni – mondta anélkül, hogy megfordult volna. Különös robotlépteivel odament az ablakhoz, ott megállt, nehezen vette a levegőt.

– Nem számít – mondtam, és leültem egy székre.

– Hogy érted ezt? – A hangjában megfeszült egy acéldrót; láttam, hogy remeg.

– Hogy nem festesz le. Tulajdonképpen elkerülném.

Hevesen megfordult, köpött egyet felém és eltűnt a konyhában. Halottam, hogy vizet tölt egy kannába és begyűjtja a tűzhelyet.

Két szék volt a szobában, visszajött, és leült a szabad székre. Rágyújtottam, őt is megkínáltam. Összehúzott szemöldökkel vette el, ültében elfordult, majd visszafordult, amikor tüzet adtam neki.

Először az öngyújtó lángja fölött láttam meg a szemét. Persze mondhatnám azt, hogy barna és szúrós volt a tekintete. Használhatnék olyan képeket is, mint a tűz, a jég vagy az örök sötétség.

De a tekintete mindezt számos más érzéssel egyszerre sugározta. És leginkább megvetést, arroganciát tükrözött. Olyan dózisban, amilyen csak egy halálra rémült embertől telik.

Bizonyára ezredszerre kérdeztem meg magamtól életemben, hogy mi a nyavalyába nyúltam bele már megint.

Sokáig hallgattunk, ő mindvégig ott ült, rám szegezve azt a finoman szólva nyugtalanító tekintetét, miközben három ujjal kapaszkodott a cigarettába, és a kék füstöt úgy eregette kifelé, hogy nem szívta le. Mint egy gyerek, amikor kipróbál valami tiltott dolgot. Ugyanakkor észrevettem, hogy ujjbegyei sötétek a nikotintól.

– Szóval elkerülnéd – szólalt meg. Olyan volt, mintha valaki megnyomott volna egy kapcsológombot hátul a kisagyában, és elmosolyodott.

A tekintetete távolivá vált, most befelé nézett.

– Leginkább igen – mondtam. – Különben is, odakint már forr a víz.

– Nem is tudom, mit akarok ezzel a kávéval – mondta, és felállt. Sétálni kezdett, közben nyugtalanul tette-vette a tárgyakat, odébb tologatta, felemelte és visszatette őket. – Olyan, mintha... Házasság vagy?

Próbáltam kicsit felengedni, és mesterséges vidámkodással azt mondtam: – Legszívesebben ezt is elkerülném.

– Ezt nem lehet elkerülni – mondta, ezúttal semleges hangon. – Szereted a színeket?

– Ha a fekete-fehér és a színek között kell választanom, akkor a színeket választom. Kapcsoljam le odakint a tűzhelyet?

– Ül nyugton! – mondta. – Maradj nyugton!

Ez parancs volt.

Ültem. Nyugton.

Úgy nézett rám, mintha hirtelen azon kezdett volna tűnődni, hogy hogy a fenébe kerülök ebbe a szobába, aztán felugrott és kifutott a konyhába.

Ha a szobában szanaszét heverő képeket ő festette, akkor jó festő. Technikailag még nem tökéletes, de a technika megtanulható. Benne megvolt az, ami nem tanulható. A legtöbb festmény önarckép volt – vagy legalábbis róla készült portré. Volt bennük valamiféle nyersség, igen, valami brutalitás lengte be őket. A színek ütősek és kemények, ez csak aláhúzta a kifejezés vadságát. Véleményem szerint egy baj volt velük – túl azon, hogy szó szerint szédítő intenzitással hatottak rám –, az, hogy a képek többségét valaki egy késsel vagy borotvával széthasogatta.

– Ismersz valakit a svéd titkosrendőrségnél? – kiabálta be a konyhából. Hallottam, ahogy a lobogó vizet átöntötte egy korsóba vagy edénybe odakint.

– Egy lelket sem.

Futva jött vissza, megtorpant a szoba közepén, egész lénye megvetést sugárzott. Köpött egy nagyot felém, de ismét nem talált. Aztán vissza a konyhába.

Rágyújtottam.

Azon tűnődtem, hol tartja a kést.

Azon tűnődtem, legyőzhetem-e a skizofréniaját, mielőtt még valóban lecsapna.

Aztán hallottam, hogy elkezd átkozódni odakint. Ehhez fogható átkozódást életemben nem hallottam. Különös dolgok alapján összekapcsolt bibliai személyeket hozott összefüggésbe különböző egyéb bibliai személyek végbélnyílásaival. A Sátán is, Jézus is megkapta a magáét. Szent Pálról nem is beszélve. És ezeket a hosszú szövegeket miseszerrű, már-már gépies hanglejtéssel darálta. Olyan volt, mint egy fekete páter, aki tizenkét miatyánkot és tizennégy Ave Mariát mormol, miközben a gondolatai messze járnak.

Aztán azt mondta: – Gyere ki segíteni.

Felállt a hátamon a szőr. Uralhatatlan félelem vett erőt rajtam. Mert a segítséget kérő hang egy kislány hangja volt.

És megesküdtem volna, hogy kettőnkön kívül nincs itt senki.

Mindenesetre az egész még kellemetlenebb lett volna, ha van itt egy gyerek.

Gyorsan körbejártam néhányszor a szobát, hogy megnyugodjak, aztán kimentem hozzá.

A mosogatókagyló fölé hajolt. A haja függönyszerűen elfedte az arcát, mereven állt, mint egy pózna. A mosogatókagylóban a csészék és poharak, villák és kanalak között négy-öt bugyi úszkált. A víz világospiros volt a vértől.

– Csak úgy kifolyt belőlem – mondta a régi hangján. – Tegnap. Csak úgy kifolyt belőlem.

A padlón egy fehér bugyi hevert. Rozsdavörös rózsza az ágyéknál.

– Uramisten – mondtam. – Hát csak nem akkora pokoli borzalom, hogy hirtelen megjött a menzeszed?

– Ne is mondd – felelte, és otthagya a kannát. Csöpögő kézzel bement a szobába, én meg ott maradtam a mosogatókagylóban úszó, átvérezett bugyikkal.

– Menjünk lefeküdni – mondta.

Teljesen levetkőzött, csak egy hihetetlenül koszos bugyi maradt rajta, és ráfeküdt a paplanra. A hátán feküdt és a mennyezetet bámulta. Lefeküdtem melléje és a paplant félig magamra húztam.

– Mint a testvérek – szólalt meg a sötétben. – Úgy, mint a testvérek. Elvégre nem vagyunk házások.

Egy szót sem szóltam. Mozdulatlanul feküdtem, éreztem a szagát. Aztán a keze megtalálta az enyémet. Favágószoritással szinte összelapította – aztán hirtelen elengedte és visszarántotta. Olyan gyorsan aludt el, mintha főbevertem volna egy kalapáccsal. Én magam nemigen hittem abban, hogy ma éjjel összefutok Szundiapóval.

Igazam volt.

Félálomban feküdtem, miközben fél szemmel figyeltem egy virágzó pszichózis tébolyodott játékát. Színtiszta örület, a gyógyszerek nyugtató hatása nélkül. Időnként hirtelen felébredt, kiment a nappaliba vagy a konyhába. Úgy hallatszott, mintha mosogatott, bugyit mosott, tojást sütött, lemosdott, fogat mosott volna – mindezt egyszerre. Váltakozva nyögdecselt, pörölt a szellemekkel, távoli bolygók idegen állathangjait nyöszörögte. Mindannyiszor csak néhány percre volt fönt, aztán viszszejött az ágyba és újra elájult.

Következő nap levegőnek nézett, nem léteztem. Én a magam részéről magasról tettem arra, hogy nem létezem, kicsoszogtam a konyhába, és készítettem magamnak egy kávé. Amikor visszajöttem a szobába, ő már nekiállt megstoppolni a gyapjúzoknimat. Nem kis meló, mert, hogy úgy mondjam, leginkább csak a lyukak maradtak belőle.

Dél körül már elolvastam a fél Baghavád-gítát és ő is végzett a stoppoló túvel. Odajött hozzám, nyitott tenyérrel pofon vágott, a zoknit az ölembe dobta, és ordítani kezdett úgy, hogy belerezegtek az ablakablakok:

– NEM VAGYUNK HÁZASOK, CSAK MERT MEGSTOPPOLTAM A ZOKNIDAT!

Kirohant a konyhába, ütötte-rúgta a falakat.
Aztán a kislányhang megkérdezte, nem megyünk-e sétálni.
Nem volt semmi kifogásom ellene.

A Munch Múzeumnál kötöttünk ki. Az étteremben. Megkérdezte, szerzek-e neki egy csésze teát, én továbbítottam a kérdést a pincérnek.

Nem akart bemenni és megnézni a képeket.

Miután megjött a tea, piszkálni kezdett.

– Szajha? Mit gondolsz?

– Szajha? Azt kérded, mit gondolok a szajhákról?

Őszintén szólva úgy nézett ki, mintha bármelyik pillanatban kiborulna.

De hallgatott.

Folytattam: – Semmi kifogásom a szajhák ellen.

– NEM VAGYOK SZAJHA! – Most aztán tombolva őrjöngeni kezdett. A csészek és sótartók elszálltak a fenébe, lerántotta az abroszt és telibe leköpött. Körülöttünk nyugtalanul pattantak fel az emberek, méregették a távolságot az ajtóig, a pincérek felénk siettek. Azzal próbáltam menteni a helyzetet, hogy azt mondtam, a feleségem, és megpróbáltunk megbeszélni egyet s mást, de persze kivezetek. Még fizetni sem engedtek.

A harc odakint folytatódott. Kénytelen voltam két vállra fektetni a bokrok között, hogy megmentsem a szememet a koszos körmeitől.

Aztán Jézussal akadt bajunk. Sikerült annyira lecsillapítanom, hogy a zsaruk nem tartóztattak le séta közben, céltalanul kószáltunk a parkban és az utcákon. Ugyanakkor, aki csak ránézett, hasmenést kapott ijedtében a kisugárzásától – mégis volt benne valami, emiatt nem szedtem a lábam a nyakam közé és húztam el a francba.

De ott volt ez a dolog Jézussal. Vagyis a „Jézus-pöccsel”, ahogy ő nevezte.

Egyre gyakrabban lesett hátra a válla felett, végül azt mondta: – Szerinted mit csináljunk vele?

Megfordultam. Senki. Csak egy félnótás pudli buzgólkodott a bokrok között. – Kivel?

– A Jézus-pöccsel. Az elcseszett Jézus-pöccsel.

Újra hátrafordult. Szó szerint halálra volt rémülve.

– Hagyd csak – mondtam, és próbáltam könnyed lenni. – Hagyd csak a Jézus-pöcsöt, menjen a maga útján.

Felgyorsított.

Erőt vettem magamon és lépést tartottam vele.

– Te is Jézus-pöcs vagy?

– Szó sincs róla!

A tempójától ömlött rólam a veríték. Egyik utcából ki, a másikba be. Végül ott találtuk magunkat, ahonnan elindultunk, a háznál, ahol lakott. Teljesen kidöglött, de egyáltalán nem volt biztos benne, hogy leráztuk Jézust. Egy lyukas garast sem tett volna rá. Szűkölt az aggodalomtól, ám valahányszor nyugtató szavakkal próbálkoztam, vagy megcsapott, vagy megvádolt, hogy én is a Sátánnal és egy bizonyos JP-csel tartok.

Szóval elkísértem a kapuig, pont úgy, mint egy igazi úrifiú a régi szép időkben. A csók kérdése nem merült fel, viszont kaptam néhány tömör köpetet és egy nem túl lelkes fojtogatási kísérletet.

– Jó, jó – mondtam, és lefejtettem a már korábban is érzékeny torokomról a kezét. – Most már elég lesz!

Teljesen megmerevedett és átbámult a vállam felett. Megfordultam, és pillantásommal követtem a tekintetét az utca túloldalán lévő kapuig.

– Ott! – mondta, és odamutatott. – A kapuban ott áll Jézus!
Azzal kitepte magát és sikítva felrohant a lépcsőn.

Az ember végül is csak ember. Persze, nem tudtam ellenállni. Kénytelen voltam belesni a kapualjba. Ott, félúton az árnyék és a fény között egy öt-hatéves forma kisfiú állt és vizelt.

– Szia, Jézus! – mondtam, miközben a zsebembe túrtam egy tízesért, hogy a kezébe nyomjam.

– Menj a pokolba – mondta férfiasan. Felém fordult és felhúzta a fitymát, hogy erősebb legyen a sugár.

Persze, a kis ördögnek nem sikerült a szívemig céloznia.

PAP Vera-Ágnes fordítása

DIADALMASOK

– részlet

– Emlékszel az Óriás-sziklára? – kérdik. – 1927 nyarán történt.

– Tizenkét éves vagy – mondta az apja.

1927 nyara. A tizenkét éves Gunnar tele volt tervekkel, amikor ellopta a dinamitot. Zabolátlan ifjú, aki nem ismer korlátokat, akinek vad természete túlnőtt a ház körüli tanya határain.

– Legfőbb ideje, hogy valami hasznosat csinálj, fiam – mondta az apja.

„Valami hasznosat” – egyszóval halásszon. Ezt is el kell egyszer kezdeni, Gunnar is elkezdte. Július volt, kora hajnal, az északi égbolton alacsonyan állt a nap, csak a nyírfák közt sejlett az éjszaka. A testében érezte még a didergő ébredést, ahogy eveztek befelé: első igazi útja a tengeren. Láta, hogy tűnnek el a házak a víz fölött lebegő párában. Evezni és tanulni, megállás és pihenés nélkül. Így vette kezdetét az álmatlan éjszakák végtelen sora, amit apjával kettesben töltött a tengeren egy húsz láb hosszú csónakban. Volt már ko-

---

ROY JACOBSEN (szül. 1954) első kötete 1982-ben jelent meg, azóta négy novelláskötettel és tizenegy regénnyel állt elő. Az igazi áttörést az 1991-es *Diadalmások* (*Seierherrene*) hozta meg azóta számos díjat elnyert (Tarjei Vesaas-díj, Cappelen-díj, Kritikusok díja stb.). Egyaránt foglalkoztatja a nagyvárosi lét és az elszigetelt északi falvak lakóinak élete. Műveit mintegy tizenöt nyelvre fordították le.

A három generáció életét bemutató családrégény, a *Diadalmások* megjelenéskor megkapta a Norvég Könyvterjesztők Díját, és jelölték az Északi Tanács Nagydíjára, 2006-ben pedig szerepelt az utóbbi huszonöt év legjobb huszonöt könyvének listáján.

rábban is a tengeren, horgászszinórral meg heringhálóval fogtak halat, de akkor szép idő volt, ott voltak a hűgái is, és a parttól sem távolodtak el ennyire. Az akkor nem volt büntetés, mint most itt Moholmenen az Åsværet-szigetecsoportban, nyolcórányira a szárazföldtől szép időben, és előfordult, hogy szép volt az idő, mint ahogy megesett az is, hogy jó hátszélben felhúzták a vitorlát, és néhány órát nyertek így, de ez nem történt meg túl gyakran. Megismerte hát tizenkét évesen a sóvárgást, a száraz bőr kirepedezett a tenyerén, és folyton a szárazföldre gondolt, a hűgaira, meg arra, hogy a ház mögötti nyírfák között játszanak, a szabadságra gondolt, a sötétségre az istállóban, a föld felszínén meg tapadó fűre, el a tengerről, el ettől a szeszélyes lénytől. Mintha segítene az, ha egy vágy befészkelje magát az ember fejébe, de nem: a vágyak és a sóvárgás csak mérgezik és összezavarják a férfiembert, aki két keze munkájával és a Jóisten felfoghatatlan kegyelméből kénytelen eltartani szűkölködő háza népét.

– Ne aludj! – kiáltotta az apja, valahányszor a fiú elaludt, és hát folyton lekoppant a szeme. Kipörgették a horogsort, az lement a tenger fenekéig, megfeszítették, ő meg elbóbiskolt, feje lehanyatlott, aztán hátracsuklott. Feltámadt a szél, és ellen kellett tartani: ez legalább segített ébren maradni, aztán elült a szél, és ő újra elaludt, amióta az eszét tudja, mindig azt álmodta, hogy halász, saját csónakja van, tenger, fogás, bőség, egy fekete tengerészsapka az åsværeti rakparton. Hirtenlen kijózanodott, te jó ég, a kialvatlanságtól vadul cikáztak a gondolatok a fejében.

– Hát nemsokára magunk maradunk – mondta az apja. Csak úgy, minden előzmény nélkül, épp ezen az estén, amikor a víz tükörsima volt, ki se kellett evezni a moholmeni kunyhóig, mert sikerült a csónakban elrendezni a horogsort. Idén utoljára szálltak vízre, lassan vége a nyárnak, a hordó meg a háló úszója békésen lebegett a sima, vörös kietlenségben, alighanem ez volt az utolsó alkalom, hogy ez így elhangozhatott. Mintha csak azt az előadást folytatta volna, amelyet a politikáról, Sztálinról és a kommunistákról tartott, meg a kisemberek nagy reménységéről, Pe-

der Furubotnenről, akit egy oslói gyűlésen nemrég letartóztattak, hogy kivonják a forgalomból. Szó volt még az őszi választásokról, meg úgy általában mindenféléről, amiről akkoriban szokás volt beszélni: sztrájkról, árakról, háborúról, mintha az apjának a cselekedeteit is ezek a körülmények határozták volna meg.

– Hát nemsokára magunk maradunk.

A fiú az ujjai közt lógó heringmaradványokat nézte és elfogta az émelygés. Mikor aztán hirtelen felocsúdó tekintetével az apját fűrkészte, felfogta végre, hogy a lányokat el kell küldeni.

Túl sokat nem segít, ha az apja lesüti a szemét, amikor olyasmiket mond, hogy Martát elviszi Oscar bácsihoz és Marit nénihez a szomszéd tanyára, mert nekik csak három gyermekük van, és a legidősebb már a faluban szolgál. Randi pedig apja bátyjához, Olav bácsiékhöz fog menni. Olav bácsi csukamáj-olaj-készítő, cipész meg halász. Gunnhild néni pedig heringszózással foglalkozik meg konfirmandusokat fogad be olykor a környező szigetekről, és ráadásul van egy kis kereskedése is, gyermekei nincsenek, így van ideje mindenre.

– Ott jobb soruk lesz, mint nálunk – mondta az apja. – Majd az iskolában találkoztok.

Mintha ez bármit is megmagyarázna. Nem, biztos a dinamit az oka, az Óriás-sziklán tángoló szürke lyuk.

– Dehogyan – mondta az apja.

Mert ha erről lenne szó, megígérhetné, hogy többé nem fordul elő, most, hogy már a tizenharmadik évében jár. Elszegődhetne egy közeli gazdaságba, és csak hétvégenként járna haza, pénzt keresne új dinamitra meg persze élelemre is.

– Szó sem lehet róla – mondta erre az apja.

Vagy elmehetne a központba, és azt mondaná, ő lopta el a dinamitot, nem az apja, aki csak egy szerencsétlen ösvényt szeretett volna az átjárhatatlan hegyen. Nem az apja volt felelőtlen, nem ő nem vigyázott elég jól a drága dinamitra, amit az északi vasútvonal építésénél vagy egy grongi bányában kellett volna felhasználni, esetleg egy rakpart vagy egy halfeldolgozó üzem kialakításánál.

– Hülyeség – mondta erre az apja.

Vagy elszegődhetne egy halászhajóra, és halat sózna Døsennek. Egy halászkunyhóban lakna, esténként előkészítené a horogsort a másnapi halászatra, a pénzét meg nem költené se dohányra, se pálinkára. De lakhatna otthon is, mert tulajdonképpen nem akart elmenni, a húgaival akart maradni, annak ellenére, hogy már kívülről fújta a régi mesét a kölcsönről, amit még a nagyapja vett fel a Nagy Háború idején, a nagy spekulációk korában, hogy pajtát meg istállót építsen, és hogy megművelje a holmeni kis parcellát. Ezt a kölcsönt most nekik kellett visszafizetniük, koronában, ráadásul sokkal többet kellett visszafizetni, mint amit a kölcsön a maga idejében ért. Ezért most nekik sokkal többet kellett dolgozni, hogy többet keressenek, mint annak idején a nagyapja. Paritás – egy a lapokban szereplő számtalan érthetetlen dolog közül.

– Nem – mondta az apja. A fiúnak a tanyára kell vigyáznia, míg ő a telepen dolgozik, akár tetszik, akár nem, ott kell lennie az új gyerekekkel meg az új anyjával, Marta és Randi nélkül, azok nélkül, akikkel eddig élt, és akiket lehet, hogy nem kedvelt annyira, mert kicsik voltak, és mert lányok, őket viszont már megszokta, különösen azután, hogy az édesanyjuk meghalt, de ez az egész olyan átkozottul távolinak tűnt itt a nyílt tengeren.

– Sehogy sem tudunk kijönni abból, amink van – mondta az apja. – Túl sokan vagyunk, kilencen a nagyanyáddal együtt. A lányoknak el kell menni.

Hát igen, a nagymama, akinek csak a földszint volt jó, mert bottal járt, és nem csinált semmit, enni viszont annyit evett, akár egy férfi. Nem mintha ez különösebben érdekelt volna a fiút, de a nagymama tudott fenni, még ha egy szót sem szólt, milyen szépen kattogott a rokka, amikor Martát és Randit fenni tanította, a fiú közben a szoba sarkában egy zsineggel játszott, és nézte, ősz fejével hogy bólogat, hogy sóhajtozik, miközben fogatlan szája azt mondta, „így, kicsikém, így ni”. A nap minden órájában képes volt aludni: délben, délután és persze éjszaka, alig járt ki, legfeljebb szénagyűjtéskor jelent meg egy gereblyével, a konyhában sem lehetett már

látni, nem tett már a tűzre sem, ahogy régen, hogy meleg legyen, mire a többiek felkelnek. Már ezt is a mostohaanyja csinálta. A fiú hirtelen felállt a csónakban, teljesen merev volt az ijedségtől, reszketett a fáradtságtól ezen a világos éjszakán: ismét meghalt az anyja, ezúttal még nyilvánvalóbban. Nem segített, hogy az apja mindent tudott, és mindent meg tudott magyarázni, a ház hatalmas ura, ahogyan az emlékeiben élt: jelző volt minden, a székeken, emlékezett még arra, amikor fehérek voltak, a négy szobán, az éléskamrán, a folyosón meg a lépcsőn, az egész házon, akár csak az új istálló, a trágyavermen meg a szerszámokon. Semmi hatalma sem volt már az apjának, dühöngött is amiatt, hogy a fia szembeszegült vele, és úgy döntött hirtelen, nem lesz halász, hanem felcsap parasztnak, mert azt hiszi, meg lehet élni csupán a földből ebben a világban, amelyben elég erősnek kell lenni ahhoz, hogy az ember el tudja küldeni a lányait, amikor eljön az ideje.

– Evezz – mondta az apja.

Eveztek, elhelyezték a halcsapdákat a tengerben, aztán tovább eveztek, föltekerték a horogsort: kopogó bőrcsíkok, megkeseredett csalétek. A horogsort kipergették, aztán nem szóltak egy szót se. A szél egyre erősödött, a fiú hallgatta a tenger hangjait: az evezők katógását a villában, a hullámokat, amint a csónaktestet nyaldosták, hallotta a madarakat, a csörlőben feszülő zsinórt, a hullámverést Ytterholmen sziklájánál... Egy tőkehal hevert lábai közt a pallón, élettelen, fátalos hártya fedte a szemét, hirtelen fölkapta a kiemelő kampót, és egy csapással szétzúzta a széles koponyát, kettő, három ... az apja egy szót sem szólt, csak ült és pőfékelt.

– Ül le – mondta a fiának, és az összeroncsolt halat átdobta a csónak peremén. Próbáljon meg aludni egy keveset, ha nem képes uralkodni magán, a tenger lenyugodott már, így lefekhet a csónak orrában az összetekert kötélre. A fiú elaludt, ide-oda hánykolódott csatakos álmában. Nyárutó, talán elég is három-négy nap egy nyitott csónakban a nyílt tengeren a tizenkét éves fiúnak.

– Csak nem vagy beteg? – kérdezte az apa a fiát.

Majdnem egy éve halogatta, amióta Randi megérkezett a gyermekeivel, akik azóta szép lassan már az ő gyerekei is, így most hat közel azonos korú gyermek küzdött egymással, túl sokan voltak és nem jutott elég semmiből. Minden nap gondolt rá, a testvéreivel is beszélt róla, Olavval meg Oscarral, persze nem magától hozta szóba, mindig a testvérei terelték erre a beszélgetést, valahányszor látták, hogy küszködnek. Hiszen Gunnhild is anynyira vágyott már egy kislányra, akinek saját ágya lehetne az északi padlástérben, egy kislányra, akiről gondoskodhat végre. A legközelebbi hozzátartozói, és ráadásul itt laknak nem messze. Mintha nem lett volna tisztában azzal, hogy futva jönnek majd szembe a fönnyen, hogy saját fülükkel hallják, hogy ez az egész nem igaz.

– Nincs cipő a lábatokon – mondja majd nekik, megfogja és megrázza a koszos kis lábacskákat, hogy észhez térjenek. – Szeptemberben – mondja majd aljasul. – Hukkenben már áll a hó, és nektek még egy vastag gypjúzokni sincs a lábatokon. De most, hogy elmentek a nagybácsihoz és a nagynénihez, most aztán vége a nyomorgásnak...

Nem jó ötlet, dehogyis, mert a gyermekek ott akarnak lenni, ahol addig voltak, a gyermeknevelés nem olyan, mint a házépítés: a gyermekek megnőnek és közben beleégnek az ember lelkébe, nem lehet csak úgy derékszöggel és vízmértékkel kiigazítani a hibát, a lukakat nem lehet csak úgy simán betömni és a fölösleget sem lehet legyalulni, mert már az első nyivákolástól jelen vannak, egy szót sem értenek az emberi szóból, meztelenek és tudatlanok, idegenek, éhesek és mást sem tudnak, csak bömbölni, de hozzánk tartoznak, a mieink, a francba is.

– Evezz oda – mondta, és fölrázta a fiát. Kibeleztek néhány halat, némelyiket túlságosan is fölmetstették, így a sirályoknak is jutott máj, majdnem annyi, mint a kádba. Viszszahelyezték a kést a tokba, és a csónakot a kihelyezett csapdák felé irányították. Az apja főlegyenesedett a csónakban, elkezdte a csapdát felhúzni: nyolcvan öl, rettenetesen izzadt a nyirkos ruhában, de érezte, hogy a nyomás fokozatosan megadja magát, ötven öl, a vö-

rös álsügérek fölfúvódtak, és mint megannyi vörös buborék feljöttek a víz színére, minél könnyebben és gyorsabban húzta, annál több hal, mint a vörös áfonya, úgy ellepték a sima víztükröt, és közben úszóikkal legyeztek. Volt ott nemcsak vörös álsügér, de norvég menyhal, sőt fekete meg atlanti tőkehal is... Nem csoda, hogy kimerült a legény néhány órányi felejtést hozó munka után. Egyik csapda a másik után, belezés, feküdj csak le, fiam, evezek én a következő csapdáig. Hatalmas bíbor ég volt fölöttük, valóságos máglya emelkedett ki a tengerből, mely csak úgy perzselte a hajukat és égette arcukon a bőrt.

Egy órácska és ott lesznek a moholmeni kunyhónál. Az apa felegyenesedett a csónakban, dél felé kémlelt, aztán nyugat felé, a hegyet nézte a szigeten meg a házukat, látta, hogy a fia kinyitja az egyik szemét, majd újra lehunyja, leült a nyikorgó padra, és a belezetlen fogással Moholmen felé evezett, félig belezett fogás egy ilyen tiszta éjjelen, nyomukban madárraj – szégyen így partra szállni, a sziklák közt hullámok csapdostak, hallani lehetett a lebegő moszat morajlását, megkerülte a sziklazátony déli csücskét és az egyetlen, szélvédett öböl felé irányította a csónakot. A csónak orra befúródott a dagály után még nedves homokba. Fölhúzta a csónakot, fölemelte a köteleken alvó fiút és bevitte a kunyhóba, lefektette az ágyra,

visszament a csónakhoz, és egy ponyvával letakarta a fogást, majd ő is behúzódott a kunyhóba, lekuporodott a kályha másik oldalán, és megpróbált aludni, de csak nem jött az álom, ismerte ezt az érzést még tizenkét éves korából, mikor először halászott a Lofoten szigetek körül, azóta tudta, hogy az álmatlanság küszöbén ott leselkedik az örület, három napja csak a lányokon jár az esze, mennyit is fogtak ezen az utolsó halászáton – háromszáz kilót? Háromszázötvenre saccolta, a padok közti pallón, meg a csónak két végében – háromszáznegyvennyolc, kibelezve, hacsak nem volt harminc liter vér meg víz, és mennyi lehetett a máj? Említésre sem méltó, nyári máj, sovány, vörös töpörtyűüledék egy alig harmincöt éves férfiembernek, akinek a vállát éri a vállrúd láncsa, aki nemcsak magát, de kilenc másikat is megemel... És ha a csontra levonnak egy koronát, ami ma többet ér, mint tegnap, ha egy láthatatlan erő egyre lejjebb nyomja a hal árát, viszont a gabona meg a liszt árát egyre csak emeli – húsz embert, hatvanat, ő aztán mindent elbírt, el bír-e küldeni vajon egy hat- meg egy hétéves lánykát? Ezt nem bírja megtenni, még ha a saját testvéreihez küldi is őket, még ha ott jobb soruk lesz is, végül aztán mégis elalszik az ember, amikor az ördög elvégezte a dolgát.

PETKE Emese fordítása

Frank A. Jenssen

A SÓSDÉZSA

– részlet

Legenda a lappról, aki meg akarta mászni a Stetindet

Tysfjordban él egy legenda: egy lapp, aki Steffjordban lakott, látott egyszer egy hatalmas madarat, ami levitorlázott, felragadott egy birkát és felrepült vele egyenesen a Stetind csúcsára. A lapp is fel akart jutni: összeszedett némi élelmet, fogott egy hatalmas kést és egy kávéskannát, aztán belemászott egy birkabőrbe, amelyet belülről összevarrt. A madár lecsapott és felvitte a lappot a hegycsúcsra.

Odafent a lapp kivágta a birkabőrt, kimászott, éhes volt és kávé akart készíteni; de amikor megérintette a vizet, az arannyá változott, így elesett a kávétól. Hogy hogyan jött le a hegycsúcsról, arról nem szól a legenda.

(Sigv. Hansen főhadnagy, Norvégia földrajzi leírása, 1922)

A munkások kőlépcsőt építettek a legmeredekebb emelkedőn, szilárd, megbízható lépcsőfokokat. A kőköcskék, amelyeket jól bedöngöltek az összezúzott vörös kavicshordalékba, lehetővé teszik, hogy a nehéz rako-

mányt is felcipeljék a hegyi fennsíkra, ahol a barakktábor fekszik.

Az ösvény túl mély ahhoz, hogy állatcsapás legyen. De nem is a fjord kicsinyke csordája taposta simára a földet az utóbbi egy évben, hanem a fjordon túlról, Kjøpsvikből, Dragból és Hundholmenből érkezett faragatlan népesség. Van, aki Ballangenből jött, de még olyan is, aki egyenesen Narvikból vagy Kirunából. Olyan helyekről jöttek, ahol generációk óta küszködnek a kézi döngölővel és a dinamittal, hogy megtörjék a hegyet.

Agnar kérdés nélkül vitte el a nagybátyja bárkáját, a csónakház mögött settenkedett le, s sikerült úgy áteveznie a hosszú homokpadon, hogy a házából senki nem kiabált rá. Most aztán itt van a keskeny, kitaposott ösvényen a tanyák között. A párszáz méternyire fekvő kavicsbányánál indul az emelkedő neheze, ott vannak az első kőlépcsők, onnan már mászni kell. De miért is kérdezte volna meg? Aron bácsi valószínűleg nemet mond, és jól leteremti:

– Megint el akarod sunnyogni a munkát?

A ház előtt a kőlépcsőn ott áll a paraszt, nehezen veszi a levegőt. Micsoda vén viskó, gondolja Agnar, és látja, hogy a bejárati ajtó résnyire nyitva áll. Az asszony is idekint van, szétterpesztett lábbal dolgozik a krumpli-ágyásban, amint észreveszi, hogy valami történik, rögtön kiegyenesíti a hátát. Piszkos kezét eltartja kopott virágokkal díszített kötényétől, és Agnar sietősre fogja a lépteit.

– Eredj haza, te lapp sátánfajzat! – kiált rá.

Már megszokta ezt. Agnar Amundsen szokva van ennél rosszabbhoz is. A paraszt is munkát keres, Aron mondta. A két fiuk szintén, úgyhogy Istennek hála, hogy most nem voltak itthon. Aron még azt is mondta, hogy az asszony hanyatt dobja magát minden tárnafúró munkásnak a hegyen.

Még körülbelül négyszáz métert gyalogol, aztán megáll. A fjord szürke, mint a cement, és az ormok felett kergetőző szellőkésektől foltokban még jobban beszürkül. Ott különösen erős a szél, gondolja. A szél mindig hevesebb az ormok felett, mint az öblökben.

Megtörli a homlokát és belenyal a tenyerébe. Nem sós. A teste vékony, de erős, szívós,

FRANK A. JENSSEN (szül. 1952) számi származású norvég író, újságíró. Összesen két regényt írt. 1981-ben debütált *A sósdézsza (Saltbingen)* című regényével, amely egyből megkapta a Tarjei Vesaas-díjat. Következő regénye 2004-ben jelent meg. Jenssent az észak-norvégiai irodalom megújítójának tartják. Az 1981-ben megjelent *A sósdézsza* a számiak életét mutatja be az ötvenes-hatvanas évek szűkölködő északi társadalmában egy család sorsán keresztül.

mint a farkasbél, legalábbis Aron mindig ezt mondja, amikor azt akarja, hogy segítsen neki a bárkával.

A zöld nyírfaleveleken keresztül látja a fehér parasztházat. Távolból jobban fest, jómódúnak tűnik. De tudja, hogy ha visszasétálna a lejtőn az eresz alá, és megkaparná a falat, a festék foltokban potyogna le. Hogy otthon, Luoktában sosem festik ki a házat, az más lapra tartozik.

Látja a zöld tavat is a lapos fennsík és a barna mezők között. De ez másfajta zöld, ragyogva tükröződik benne a jég és az égbolt. Biztos a Gicceokka gleccservize táplálja, gondolja magában.

A kabátgombjai lepotyogtak, hiányzik a bélése is. A selyembélést, ami olyan hűvös és kellemes volt a nyári melegben, múlt télen rátekerték a csónak evezővillájára. A sima selyem tompította az evezőcsapásokat, így könnyebb volt lőtávolságban megközelíteni a nyírfajdokat, amelyek a hegyoldalon, a bozótosban fészkelnek. Most sajnálja, hogy kitépték. Megérett az idő arra, hogy kidobják ezt a kabátot, legalábbis anya ezt mondja, de hát szereti. Különben is, amit kapnak, azt rongyosra viselik, míg cafatokra nem szakad, ráadásul ezt a kabátot Nils bátyjától örökölte, aki tengerész. Évek óta nem látta a bátyját, de a kimenőruhája ott lóg fent a padláson a szülők viseletével, a *koftével* együtt. Talán egyszer, egy szép napon megöröklí majd a kimenőruhát is?

Vajon jól kikötötte azt a csónakot? Vagy talán kisodródott a fjordba? Ha ez megtörténne, Aron agyonütné. Mit sem segítene, ha elbújna a tanya épületei mögött a fenyőerdőben, ismeri a nagybátyját. Aron sosem adja fel, késő éjszakáig vadászna rá.

Újra megtörli a homlokát, figyelmesen vizsgálgatja a tenyerét. Nem érzi jól magát a bőrében.

A nap, amely ragyogó korongként siklik a felhőréteg mögött, a Hundekjeften, a Kutya-szaj-hegy bal gerincéhez közelít. Szóval nem sokára három óra. Fél órán belül a munkások visszaérnek a barakkokhoz, jobb lesz sietősre fogni. Látja őket maga előtt, sáros bőrba-kancsban, a térdnél foltozott nedves mun-

kásnadrágban. Azt mondják, a tárna ereszt, mint egy zugkocsmá, a hasadékokból zubog a víz.

Forduljon vissza? Lehet, hogy kihajítják az ajtón, egykettőre, ahogy Aron szokta mondanival. Nem, nem hinné, hogy ilyet tesznek, nem hisz semmit, de valószínűleg az a helyes, ha időnként megmutatkozik. Ráadásul mostanság amúgy sincs sok tennivaló, és legutóbb, amikor Dagfinn Luoktában járt krumplit vásárolni, azt mondta, szól egy-két jó szót az érdekében a vezetőségnek.

Agnar lelassít, de továbbmegy, örül, hogy a legmeredekebb emelkedőn kőlépcsők vannak. Odafent bizonyára minden ugyanolyan, mocskos a régi padló és hullafáradtak az emberek. És a mennyezetről lelóg a légyfogó papír, ugyanúgy, mint mindig. Fura, hogy a munkások milyen régóta nem cserélték le. Csak ott lóg, barnán és undorítóan, tele dögöltött legyekkel.

A tábor közelében az ösvény kimegy egészen a szakadék szélére. Érti a vízcseppeket, amelyek súlyosan és habosan zubognak alá ötvenméternyire a szurdokban. Furcsa érzés lesz, ha nincs már, hiányozni fog. Aron egyébként folyton azt hajtogatja, hogy a vízesés valójában az ő tulajdona. Amióta megkezdődött az építkezés, egyre csak a díszmarha apját szidja, aki aprópénzért adta el a vízesést egy oslói felesnek. Az összes folyót eladták, és most mások fürdenek a pénzben, siránkozik Aron és megátkozza az összes öregot.

Agnar hangosan felnevet. Tudja, hogy Aron igazat beszél, de nem tudja elképzelni a nagybátyját gazdag emberként.

A férfiak a barna falak mentén ülnek vagy hevernek. A bakancsok kint állnak a lépcsőn, de az overallt még nem vették le. Agnar bizonytalanul lépi át a küszöböt, és egyből rájön, hogy egyik padon sincs hely.

Mélyen beszívja a linóleum, a langyos kávé, a talpbetét és az izzadtság szúrós szagát. Megcsapja ez a jó szag, amely messze viszi a Luoktában élt életüktől.

Ismét rátör a vágy, hogy része legyen mindegyiknek. A felső priccsen aludni, ahogy az összes fiatal fiú, hallgatni, ahogy éjjelente a

férfiak forgolódnak, ötkor kelni, csupasz láb-
bal kicammogni a lépcsőre, hogy a csapattal
együtt pisiljen. Erőtelenen megrázni, ahogy
illik, kávé főzni, egy jót reggelizni, felvenni
a munkaruhát és kirobogni a hegyre. Most
meg itt van, benne van a sűrűjében.

Az asztalon egy csomag koszos kártya.
Az asztallapot összekarcolták a daróckabá-
tok fémgombjai, a kávéscsészék is nyomot
hagytak, kerek nyomokat, az egyszerű törlő-
rongy nem viszi le. Ezt még ő is tudja. Min-
denkinek csillogó fém ételes doboza van,
piros norvégmintás gumiszalaggal duplán
átkötve, hogy rögzítse a tetejét. Dagfinn az
asztalra dőlve ül. Beszélt vajon a vezetőség-
gel, ahogy ígérte?

Ott ül Sigurd is, a svédországi Sigurd, a
hatalmas pörölykezelő, a szemöldöke akár
a rókabunda, a tekintete átható. Nagyszerű
lantos, állítják a társai, úgy játszik, mint egy
angyal, mondják. De ritkán játszik és Agnar
még sosem látott lantot.

A kjøpsviki Endre Mathiesen kinyújtózva
fekszik a priccsen. Nagy viccmester, lenyű-
göző a repertoárja, és mindenhez ért. Min-
denről olvasott, még az űr csillagairól is.
Endre Mathiesen kiszámolta, hány fűszálat
kéne egymásra tenni, hogy elérjék a holdat:
felérhetnének egészen a holdig, függetlenül
attól, hogy éppen hol van, Stetind vagy Akka
vagy a többi hegy fölött. Azt is kiszámolta,
hány vetőmag van egy hordóban.

A többieket nem ismeri.

Agnar nem tudja, mit tegyen. Ilyen volt az
iskolában is, nem találta a szavakat. És ami-
kor végül megszólalt, és a mondatába vé-
letlenül belekeveredett egy számi kifejezés,
a tanító határozott mozdulattal a katedrára
csapott, és azt mondta, hogy az osztályte-
remben senki nem beszélhet számi nyelven.
Ez a barakkra is érvényes.

Dagfinn csak ül, lustán piszkálja az egyik
barna kávéfoltot és nem zavartatja magát.
Endre megszokott helyén, a priccsen hever
és álmodozva bámulja a mennyezetet. Senki
nem figyel rá.

Mindig szerencsétlenül érzi magát, ha
norvégul kell beszélnie, tapasztalatból tud-
ja, hogy a helyiek szeretnek tréfát űzni a

számikból, vagy lappokból, ahogy ők mond-
ják. Utálja, ha lappnak nevezik, a lapp gúny-
név. És utánozni is szokták: „ety liter penszin,
eszt mondta?” – heccelte a kereskedő. Kifor-
gatják a szavaikat és nevetségessé teszik a
mondandójukat.

Valahányszor apával Kjøpsvikbe mennek,
át kell térniük a norvégra, és ettől minden
olyan lesz, mintha nem ismernék egymást.
Apa megszokott beszédmodora, nyugodt,
szinte éneklő hanglejtése odalesz. Marad he-
lyette egy idegen, egy habogó törpe, akinek
mindent le kell nyelnie, hogy békén hagyják.
De apa komoly ember.

Agnar lopva körülnéz. A darócnadrágot
nem kell szégyellnie, a zakót sem, külhoni
áru. De a szeme barna, a járomcsontja kiugró
és magas. Gyakran érzi, hogy a Mi Urunk ren-
delte így, hogy Kjøpsvikben senki számára ne
legyen kérdéses, ki ő, és honnan származik.

A munkások látták, hogy itt van, a lapp fiú
az ajtónál nem az egyetlen, aki erre lebzsel.
De nehéz idők járnak, ezt azok is tudják, akik
segítenének egy rászorulón. Manapság sen-
kinek sem könnyű.

Nem, semmi értelme, már a hegyoldalon
meg kellett volna fordulnia. Agnar frissen su-
vickolt *kommagerét*, rénszarvasbőr-bakancsát
bámulja, és éppen elfutna, amikor Dagfinn
feláll. Bólintson oda, vagy jobb lesz résen
lenni? Talán Dagfinn sovány arcán az egy
mosoly? Endre azt mondta, hogy Dagfinn
adventista, és nem tűri az esti disznó vice-
ket, ha nagyon eldurvulnak, kimegy. Azt hi-
szi, mindenki csalni akar és nagyon óvatos
fickó, mondja Endre.

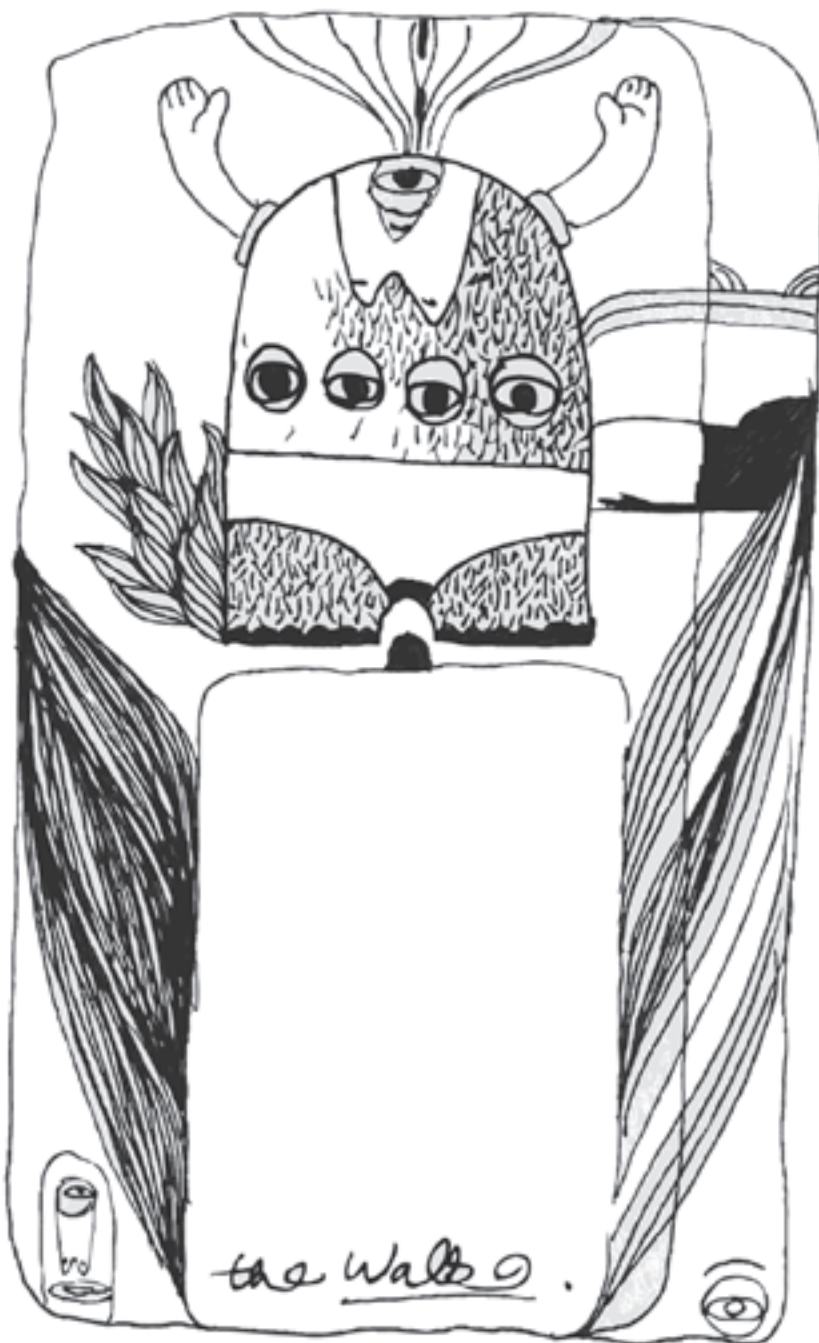
– Én csak... – mormolja Agnar.

Dagfinn a mennyezeti kampó felé integet,
a zsíros, bolyhos spirálban lelógó légyfogó
papír felé. Mereven felmászik a székre, va-
lószerűleg egész nap a sziklahalmok között
kúszott, és óvatosan leemeli a kampóról. Az
ujjbegyei között tartja, óvatosan lóbázza elő-
re-hátra és kuncogva azt mondja:

– Kapsz ötven koronát, ha meg mered
enni.

A férfiak kíváncsian néznek Agnarra, aki
nagyot nyel.

– Benne vagytok?

Csak tréfál, gondolja riadtan Agnar. Dagfinn csak...

– Lássuk csak, ez öt... nem, hét korona fejenként – kiáltja meggyőzően.

Dagfinn kihívóan néz a többiekre, akik magukhoz térnek. Nem gonoszságból, tényleg nem, csak hát olyan ritkán történik valami fent a hegyen. Nemsokára vacsora, aztán alvás. Aludni, csak aludni. Talán egy kör kártya, vagy egy rövid séta odakint, hogy kiverjék

maguknak. A beszélgetés egyébként is mindig a sikeres és kevésbé sikeres robbantásról szól, a sorozatos detonáció kontra egyidejű detonációról. És az asszonyokról. És mindig van valaki, aki azt mondja, hogy nemsokára áttörik a hegyet és ez azt jelenti, hogy ideje nyitott szemmel járni, ha nem akarják, hogy az egész banda a kötörmelék alatt végezze.

Előkerülnek a pénztárcák, mindenki benne van, még Endre is, aki felkönyököl az ágyon.

Többen Dagfinntől kérnek kölcsön, aki özszeráncolt szemöldökkel, gyanakvóan néz rájuk, de a pénz ott van az asztalon. Némi-lyik korona még csillog, a többi már szinte fekete. És ott, a halom közepén patinás-zölden csillan meg egy korona, úgy ragyog, mint a sziklás tengerfenék odahaza Luoktán.

– Hűvös van – mondja az egyik férfi, és jó erősen becsukja az ajtót.

Fusson el?

Dagfinn a szoba közepén áll, mellmagaságban lógatja a légyfogót. Vajon beszélt a vezetőséggel?

– Nagyon tápláló – kuncog Dagfinn, és fel-
emeli, hogy mindenki lássa.

Mi történik, ha nemet mond? Agnar nyugtalanul toporog. Meg kell próbálnia megtalálni a kilincset anélkül, hogy észrevennék, hátul, a kabátja mögött kitapogatva.

– Ötven korona nagy pénz, fiacskám.

Mit tenne az apja? Vagy Aron? Aron biztosan eltűnt volna. Vagy talán behúz egyet Dagfinnek és felborítja az asztalt, mint Jézus a templomban?

Az összetekeredett papírcsík közeledik, tisztán látja a fekete rovartesteket. Valahol mögötte ott áll Dagfinn parancsolóan.

Agnar összeszorítja a szemét. Minden légy megdöglött? A legelső kunkorodásba bera-
gadt egy poszméh. A sárga szőrbunda nedves és zúzmarás, a szárnyai szétmerednek, de alig zsugorodott össze. A legyek jóval kisebbek.

Idegesen megnyalja a száját és a férfiak nevetnek. Ettől kicsit magabiztosabban érzi magát, talán nem olyan veszélyes. De az ajtót becsukták.

Miért nem maradt Luoktában? Az anyja ma is mos, ebben biztos, a padlót súrolja, vagy a ruhákat tisztálja. Talán a patakban áll, és begyújtott az öntöttvas üst alá, ilyenkor borókafenyő-illat lengi be az egész ker-
tet. Minden legyen tiszta, ezt bevette a fejébe. Akármilyen rosszul mennek a dolgok, nem kell a mocsokban úszni, szappan és víz mindig van, ezt szokta mondani.

Elveszi a papírcsíkot, hozzáragad az ujjá-
hoz, magától lóg rajta. A többiek látják ugyan, de lerázza róla a poszméhet, amely szinte

hangtalan koppanással ér földet. Hátrahajtja a fejét, amennyire csak tudja, behunyja a szemét és becsúsztatja száraz ajkai közé a légyfogót. Éles peremű hengerként tekeredik össze a nyelvén.

A munkások tapodtat sem mozdulnak. Tudják, hogy a pénz odalett, és hogy a légy-
fogó valahol odabent van a sovány fiútestben, amely nekidől a falnak. A fel-alá ugráló ádámcsutkán látják, hogy próbálja lenyelni.

Aztán Agnar Dagfinnre néz. Csönd van a barakkban, kényelmetlen csönd, mint a Giccecokka alatti jégbarlangokban. Miért nem mondanak valamit, miért nem veregetik meg a vállát?

A munkások egymásra pillantanak, aztán Agnarra, hitetlenül vihorászva bámulnak, és a fejüket rázzák. Aztán ordítani kezdenek. Először Dagfinn, megdöbbenve rácsap a tér-
dére, teste beleremeg a röhögő-rohamokba. Úgy dobognak a padlón, hogy belerázkódik a barakk, az asztalt csapkodják, és a könnyei-
ket törlik. Ezt senki nem fogja elhinni.

– Haha... te nem vagy eszednél, fiacskám... haha... nem, ezt nem hiszem el – röhög Dagfinn.

Most először érzi Agnar a pokoli bűzt, az égett lőpor és a tengeri moszat keverékét. Égeti, egyik kezét a szája elé kapja, a másikkal a kilincs után tapogatózik.

Odakint a lépcsőn megmarkolja a rozszant korlátot és hevesen hányni kezd. Reszket a térde, ég az ágyéka. Hát nem segít senki? Az erős hányásrohamok szinte megfullasztják, a légyfogó fennakadt a torkában. Kezével meg-
ragadja a torkát, összeszorítja, de nem segít. Akkor benyúl két ujjal, és megfogja a papír sarkát. Kihúzza a nedves, nyálkás csíkot és újra hányni kezd. A váladékkal és a barna hányással együtt csattan a murvára.

A háta mögött kijönnek a többiek. Néhány férfi megpróbál a barakk mögé rejtőzni, a többiek feladják a lépcsőn. Hét gyapjúzoknis férfi támaszkodik, aminek csak tud, és a korlát egy reccsenéssel kitörlik. Dühösen és ordítva, fékeveszetten okádnak a sziklák közül kikandikáló ritkás fűcsomókra.

PAP Vera-Ágnes fordítása

A MEGSZAKADT KÉP

– részlet

– Mesélj magadról – mondta a férfi egy délelőtt, amikor fönt voltak a lakásán. Mesélhetne kicsit többet is magáról, ha a teljes történetet nem tudja is összerakni, ironizált a férfi, hát hogyne, mesélhetne, ismerte el a nő. Meglehetősen gyanakodva fogadott ugyanis minden történetet, a saját történeteit ugyanúgy, mint a másokéit. Ennek ellenére állandóan mesélt, megállás nélkül mesélt valamiről, minden nap, ahogy mindenki más is. Mindent egybevetve nem beszélt túl sokat magáról az utóbbi években, inkább *valakinek* mesélt *valamiről*, majdnem minden nap: elmesélt egy jelenetet, beszámolt egy eseményről, körülményeket elemzett vagy megosztotta a tapasztalatait és a gondolatait, szíve szerint sosem hagyta volna abba, és ennek ellenére most mégsem tudta, hol fogjon hozzá. Mert elég régóta hallgatott már a saját dolgairól. Jobban mondva, Martinnak mesélt egyet s más, de sosem lett igazi beszélgetés abból... azokból a... Meséljen esetleg Martinról?

LIV KØLTZOW (szül. 1945) számos regényt, novellát, esszékötetet adott ki 1970-es debütálása óta, színházi munkái is figyelemre méltóak. Egyike a „női irodalom” megteremtőinek, a társadalmi egyenlőség kérdései sokat foglalkoztatták. Analitikus, ugyanakkor realista írásmód jellemzi. Számos díja közül a legfontosabbak a Brage-díj és az 1988-as Északi Tanács Nagydíj-jelölés. Műveit több mint 15 nyelvre lefordították. *A megszakadt kép* (*Det avbrutte bildet*) című regénye 2002-ben jelent meg.

Végtére is miért meséljen róla, és Andreasról sem szeretett volna többet mondani. A következő momentum meg már a gyermekkor, amely régóta nagyon távoli. Egy fejezet, amely, úgy tűnik, az évek múlásával egyre jobban lezárult, de ennek ellenére még mindig benne volt:

– Mintha még mindig a gyermekkoromat szeretném lerázni magamról – mondta a nő –, újból meg újból megpróbálok túljutni rajta. Meglehetősen régimódi családban nőttem fel: Ane néni, Ingeborg néni, a húgom, az unokatestvérek. Nők. Volt néhány férfi is, voltaképpen sok férfi volt. De ők nem számítottak, másmilyenek voltak, máshol voltak. És ha valakivel lefekszem vagy káromkodom vagy túl sokat iszom, ezek a kedves asszonyok mind ott állnak a hátam mögött: bámulnak és borzonganak. Ennek sosem lesz vége. Egyre kísértetszerűbbek ezek a gátlások, vagy a fene tudja, micsodák. A világ, amelyben felnőttem, eltűnt ugyan, de az a valaki, aki akkor voltam, nem halt meg, idebent tovább él.

Folyton menekült ez elől, de hiába, mert magával hurcolta ezt a hátrányt, fogyatkozó maradványait egy elmúlt kornak, amely most, évekkel később is teljesen valóságosnak tűnt, akár csak az a réveteg holtág, amelyben gyermekkorának napjai lebegtek. Persze ezért is csodálta Torkilt meg Stiget, ezért akart a közelükben lenni, mustrálni őket, beszélni velük, ezért az üdítő kontrasztért, amit a két férfi képviselt, mert a viselkedésük, a beszédük, a gondolkodásuk megtestesítette a tökéletes, elszánt és végleges szakítást az unokatestvérek és nagynénik biztonságos gyűrűjével, amelytől mindig is a lehető legtávolabb akart kerülni, anélkül, hogy akár egyetlenegyszer is sikerült volna neki, mert mindenre rányomta a bélyegét az a korszak. Mi tagadás, megvoltak a vonzó oldalai is.

Történetek, kétségtelenül mind történetek! Ha mesélnie kellett, történetek kerekedtek ki az emlékezet rostáján fennakadt maradványokból, ezekből a kiigazított, utólag összerakott és egyértelműsített elemekből, még ha oly többértelműek voltak is eredendően. Ezt nem úszhatta meg. Választhatta volna a hall-

gatást, de erre nem volt képes, vagy mesélhetett volna egy elfogult, gyanús történetet, mely ugyanolyan hamis, mint a mások történetei. Bőséggel voltak neki is történetei, mint mindenki másnak: közepesek, rosszak, jók, temérdek történet, és mind hamis; hallotta őket, akárhová ment is, volt köztük rövid meg hosszú, beszámoló az előző esti eseményekről vagy véget nem érő történet a családi krónikából, az ifjúkorból, az éveken át tartó szenvedésekről, idillről, részegségről. Ami őt illeti, neki ott voltak a gyermekkori történetei, amelyek annyira különböznek élete többi részétől. A gyermekkor, aztán a szakítás. Majd új kísérletek következtek, mire is, talán életmódnak lehetne nevezni – Andreas...

(...ő és Andreas sajnos túlságosan hasonlítottak egymásra. Mindkettejükben egy bohém leleselkedett, és egy idő után egymással versengve próbálták sakkban tartani a másikban lakozó bohémet, nem a sajátjukat, hanem a másikat, megpróbáltak résen lenni, nehogy az a rettenetes lény felülkerekedjék, és mindent tönkretegyen, egyenesen a pokol fenekére küldve őket, nehogy a Torkiléhoz hasonló élet várjon rájuk is, a lezárt gyermekkori történetek így éltek tovább az Andreasszal való kapcsolatában. A modern homlokzat mögött ő is, Andreas is voltaképpen félnék volt, bizonyos értelemben régimódiak voltak mindketten, bárhogyan próbálta is szépíteni. Régimódi, ez jutott eszébe, és a régimódi rendmánia mögött folyton ott rejtőzködött a bohém, mindkettejükben egyszerre volt jelen mindkét tulajdonság, régimódi félnék emberek és régimódi, szabad bohémek. Aztán mindennek vége szakadt bizonyos drámai események következtében, tulajdonképpen felhalmozódtak a különböző okok, és nagy súllyal esett latba többek között a másikban bujkáló örült bohém kölcsönös ellenőrzése is, akárcsak a nő eredendő környezete, és az olyan értékek ábrándos hajszolása, mint a béke, a rend, a nyugalom...)

Nem, Andreasról nem, róla nem, egyből tévedésnek tűnik úgy értelmezni Stig kérését, mintha az a nő múltjára vonatkozna, ezért inkább folytatja a képekről meg a könyvek-

ről elkezdett beszélgetést, elmondja, mennyire megérti Torkilt, akit minden munka előtt hatalmába kerít a szorongás. De ezzel hirtelen már megint a saját történeténél tart, mert időnként, amikor új szöveg írásába kezd, mondja, különösen, ha megpróbál bátor lenni, egy rakás ember áll körülötte és a nyakukat nyújtogatva figyelik, ott vannak azok a fanyalgó, körültekintő nők a gyermekkorából, és ott van mind a többi kukkoló is, akik

időközben csatlakoztak, megannyi új figura: szomszédok, barátok, emberek láthatatlan gyűrűje!

Szóval, ha most egy képet kellene festenie, ő lenne a képen meg Stig, amint egy megvilágított ágyon szeretkeznek, és körülöttük a sok kukkoló meg alkalmi bámészkodó mind ott füstölögne a gyűlölettől meg a borzalomtól. Igen, lehet, hogy a régóta elképzelt kép helyett most ezt a képet festené meg, vagy

nem, inkább egy vázlatot, egy spontán kitörést. Vagy önmagát festené meg az íróasztalnál ülve, egyedül, egyes egyedül egy szobában. Semmi akadály! Egy sötét gyűrűben mégis körülállná a kísértetsereg, hegyes orrok, csillogó szemek, ő középen élesen megvilágítva, egy tökéletesen elhibázott kísérlet a rejtőzködésre, már-már kedélyesen beállítva, lelkesen, a nyaka sajog a rászegeződő tekintetektől...

– Olyan nagyszerű dolog festeni! – mondta. – Gondolj csak Lena Cronqvistre, aki megszállottja a félincesztuózus témáknak. A szó minden értelmében durva a felnőtt férfi ölében védtelenül ülő kislány, egy olyan motívum, amelynek mindenképp aktiválnia kellene a becsületsértési ügyekben illetékes hatóságokat, sosem lehet tudni. Mert általában nincsenek ilyesféle momentumok a festő életrajzában, és ha ez így van, akkor

a kép nem más, mint pusztán rágalom, ha mondjuk egy-egy konkrét személy perspektívájából nézzük, ha a gyermekkor apáinak vagy a nagybácsik, esetleg más közeli felnőtt férfiismerősök szemével nézzük a képet. Ő mégis ragaszkodik ehhez a fájdalomhoz, egy régi élmény sűrítményéhez. Van, hogy nem tetszenek a képei, nem szeretem, amikor gyermekrajzra hajznak, és van, hogy nem tetszik, hogy olyan mesélősek... De ha most arra gondolok, hogy tulajdonképpen mit tesz, bátornak találom. Nem úgy értem, hogy feltűnést kelt. Mert semmilyen feltűnést nem kelt. Arra gondolok, hogy önmagában az, hogy megfesti a képet, bátorságot feltételez.

– Igen, ha ezek a képek nem egy történet részletét mesélik el, akkor összefüggéseket állapítanak meg ... – mondja Stig. Ami viszont őt illeti, semmi kifogása a képek ellen. Jóllehet semmi sem áll tőle távolabb, mint hogy ilyen képeket fessen. Olyanok ezek a képek, amilyenek Lena Cronqvist képeinek lenniük kell. És ez persze nem garancia arra, hogy jók is. Egyáltalán nem könnyű megindokolni, hogy mitől jó valami. Lena Cronqvist képei többek között azért jók, mert látszik rajtuk, hogy megküzdött az élményekért, amelyek végül az ecsetet vezették. Az teljesen közömbös, hogy valóságos vagy képzelt élmények-e, az a lényeg, hogy nem ingyen vannak. Megdolgozott, megküzdött értük. Azt nem tudta megítélni, hogy mennyire bátor. Vannak, akik úgy vélik, hogy a képek zöme általában más képek témáját dolgozza fel, hogy a festők a témát gyakran más emberektől kölcsönzik. Cronqvist is csak rátalált néhány közös élményre. Régi ábrázolásokat gondolt tovább azután, hogy elcsípett néhány klasszikus jelenetet a gyermekek életéből felnőtt társaságban. És igen, ez a gyermekrajz-hatás valóban gyerekes. De azért van, hogy a gyermeki világhoz közelítsen. A férfi úgy találta, ezt szépen oldotta meg. Mindenki úgy fest, ahogy akar. Ő például nagyon sokféle képet festett már, de a képei mind nagyon különböztek ezektől, festett figuratív képeket, ahogy már mondta, aztán absztrakt képeket is, de egyiket sem

tekintette a másik fölött állónak. Mindig is voltak jó és rossz képek, minden műfajban és minden korban. A képzőművészet tulajdonképpen olyan, mint egy hosszú staféta, amelyben utáztatok, lopás és új megoldások váltják egymást. Szóval, miért izgatja annyira a nőt, hogy mit gondolnak az emberek Lena Cronqvistről és arról, hogy mi motiválta egy-egy kép megfestésekor?

– Amit a gyanúsítgatásról mondtál, nos, nyárspolgárnak kell lenni a javából ahhoz, hogy az ember így nézze Cronqvist képeit. – Vannak nyárspolgárok, ők nem értik az efféle képeket. És akkor mi van? De ez Torkilt is nagyon izgatta, iszonyatosan felhúzta magát, ha az emberek a maguk feje szerint éltek, és nem úgy néztek egy-egy képre, ahogyan ő.

Bár Torkil mindig valami konkrétumra gondolt, valamilyen értetlen emberekkel kapcsolatos élményére. Ki tudja, miért, de sosem tudott túllépni ezeken az élményeken, jóllehet számára is nyilvánvaló volt, mint mindenki más számára, hogy ez az egész nem lehet másként. Az emberek nem egyformák. Képzeljük csak el, mi lenne, ha ez hirtelen megváltozna. Milyen lenne akkor a világ?

– Erről mesélj!

Nem, a nő erről nem tudott mit mondani. Ráadásul nem is vágyott rá. Tulajdonképpen arra gondolt, nem hiszi el, hogy van, aki képes teljesen figyelmen kívül hagyni azt, hogy a többiek vonakodnak a valóságos jelenségek ábrázolt látványától. De most persze nem arra a sok különböző reakcióra gondolt, amit egy bizonyos műalkotás vált ki a nézőiből és a kritikusokból. Azokat megszokta. Jól ismerte már őket. Nem, ez teljesen más. Bár azt be kellett ismernie, hogy nem tudja pontosan megfogalmazni, hogy mi is az. De tény, hogy mindig eluralkodik rajta a nyugtalanság, ha Cronqvist bátorságára gondol. Vagy a képek tartalmától lesz nyugtalan? Mindenesetre ezek a képek nem lennének rá ilyen hatással, ha nem lenne neki is, hogy is fogalmazzon – egy régi kísérete, ha nem követnék őt is ezek a belső, gyerekes árnyak. Az is lehet, hogy ez egy gyerekkori élmény, a biztos rejtekhelyén meglepett kislány emléke.

– Ha most arra gondolok, hogy tulajdonképpen mit is csináltam eddig, be kell látnom, hogy mindig csak kitértem. Bátor voltam ugyan, de kitértem. Persze, nem törődünk azzal, hogy mit mondanak a többiek arról, amit csinálunk. Én sem törődöm vele. De mindig jelen van a többiek létének a tudata. Az hiszem, ez nagyon mélyen bennem van. De lehet, hogy ez csak a gátlásosság egy formája. – A nő hirtelen elhallgatott. Stig nem szólt semmit.

– Szavakat cserélek ki más szavakra – folytatta a nő.

– Tudom, miről beszélsz. – Bizonyos öröm fogta el a nőt, jóllehet tisztában volt vele, hogy a beszélgetés itt véget is ért.

– Tulajdonképpen milyen képeket akartál festeni? Úgy értem, mire is gondoltál, amikor újra kedved támadt festeni?

PETKE Emese fordítása

Jan Erik Vold

NYITÁS

Úton

a sötétségbe,
úton
a fénybe – ki az? Nincs
arca,

csak teste. Nincs
teste, csak háta. Valaki.
Bárki. Akárki.

Beszél
vagy hallgat.

Nyom.

A hóban
felvillanó nyom.
Valaki arra járt,
nem jön
vissza. Egy testtől
a másik felé.

Öröm, ha esik a hó,

de bosszantó
ha egyre
nő,

JAN ERIK VOLD (szül. 1939) a kortárs norvég költészet egyik legnevesebb alakja. 1965-ben debütált, a hatvanas években részt vett az irodalmi-társadalmi változásokat elősegítő folyamatokban. Számos díjat kapott, a legfontosabbak: Brage-díj, Dobloug-díj, Északi Tanács Nagydíja (jelölés), az Oslói Egyetem díszdoktora. Magyarul megjelent: *Jégcsapító*, Napkút Kiadó, 2003 (ford. Sulyok Vince). Itt olvasható verse a *Drømmemakeren sa (Az álomcsináló szerint, 2004)* című kötetéből való.

ott van,
végig a házfalak
mellett. Nincs
hó és

nincsenek házak.
Csak egy szem,
ami néz
kifelé.

Ömagából.

A házból.
Csupaszon
áll
a fa.

A hárs levelei
zúgnak
a szélben. Havazik.
Megint.
Esik. Megint.
A Fiastyúk felbukkan
az égbolton.

Be akar hatolni. A hó

szólni akar
hozzánk.

Nekifeszül az
ablakpárkánynak.
Nyitogatja a
kilincset.
Üveggömb borul
a városra,

megbénítja. Elfed minden
nyomot, de mi
újakat hasítunk a
hóba.
És befedjük azokat is.

Mintha a hó

egy törött homokórából
zuhogna. A szerkesztőség
távírójából papír kigyózik
elő

és a padlóra hull.
Ott, ahol letéped az
oldalt, megállítod
a világot.

Valaki

azt mondta: Ez
a legújabb hír. Ez
történt. Érdemes

elmesélni. De
annyi minden más
is történt. Csak
azt nem

küldte el senki. Csak
hatvan évvel később
tudtuk meg.

„Mondjatok

hálát nekem. Mert nem fogtok
látni
többé.
Ma éjjel
elfogtak.”
Elképesztő a
havazás
utáni csend.

If

ever. Úgy szimatol körbe,
mint a kutya, amelyik
elvesztette a neki
vetett csontot.

A hó olyan,
mint a hamu.
Fehérbe borult
a táj. Nem tudjuk,
mit tettünk.

De

megtesszük újra
gúzsba kötött térddel.
Azt a vörös valamit,

ami csorog lefelé,
kéknek nevezzük.
A szíved azt mondja,
nem, nem. A szád

mégis... A katonák
elfogták a
túlélőket.

Igen, mi

széztúzunk mindent.
Csak a hajnali
derengést nem. Azt nem.

Füstjeleket küldünk
az ég felé. A földről
nem látszik.
És nem
érezzük a szagot,
túl messze van.

Amikor leszáll

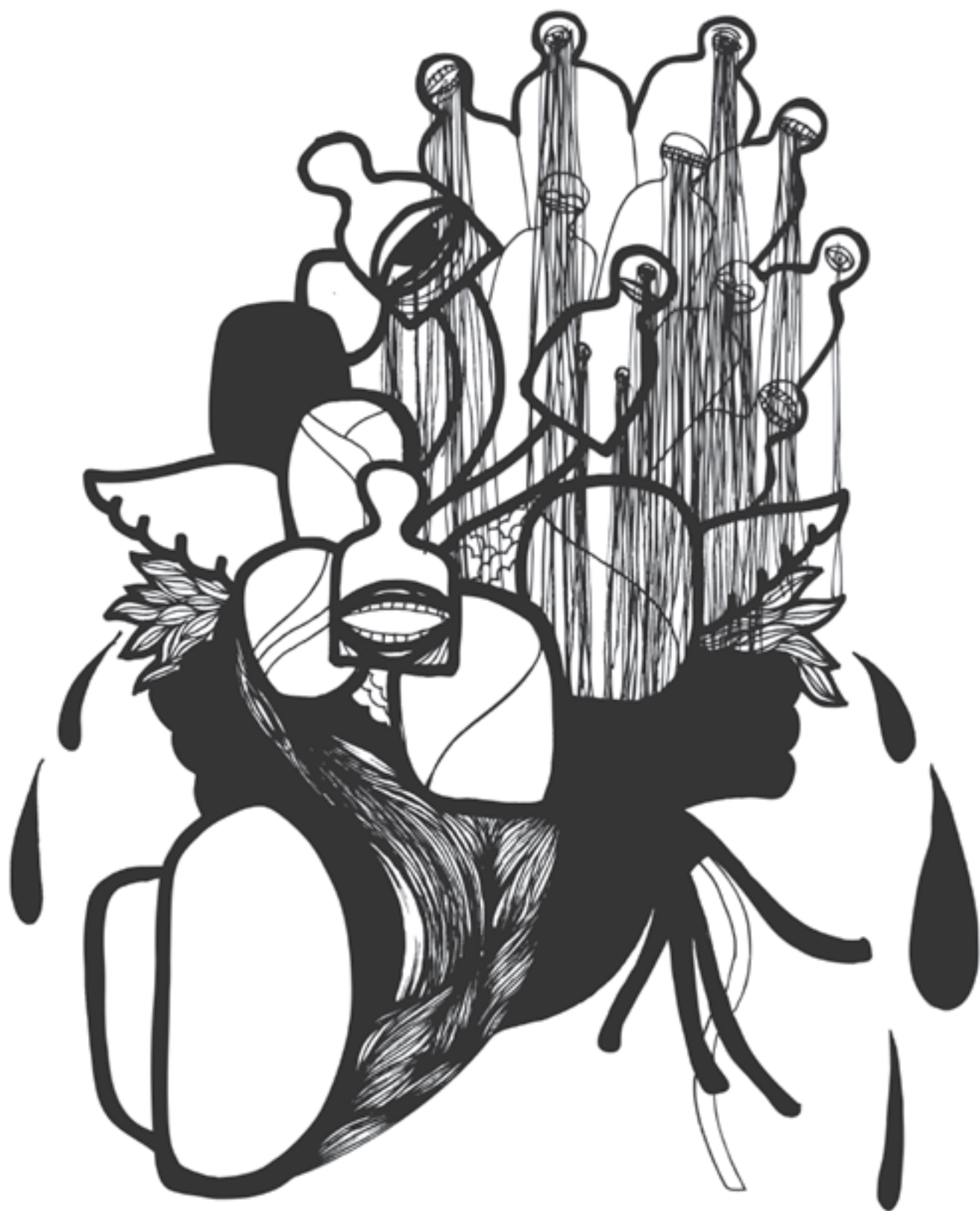
az éj. Amikor pirkadni
kezd.

Amikor aszfalttal borították a jeget.
Amikor
háttal neked a kilincsre teszi
a kezét és kinyitja az ablakot.

SZÖLLŐSI Adrienne fordítása

SZÖLLŐSI ADRIENNE (szül. 1965) szabadúszó műfordító, kutató, 2006–2010 között az ELTE Eötvös József Collegium skandinavisztika-műhelyének vezetője. Számos norvég, svéd, dán szerző, többek között Jostein Gaarder, Erik Fosnes Hansen, Hanne Ørstavik, Linn Ullmann, Ailo Gaup, Tormod Haugen, Per Olof Enquist, Ida Jessen, Jan Kjærstad fordítója, skandináv témájú cikkek, riportok szerzője. Kutatási területe a bevándorló irodalom Norvégiában és Svédországban. Dolgozik szerkesztőként is, nevéhez fűződik a Noran Kiadónál 2007-ben megjelent Skandináv Dekameron ill. a Magyar Lettre Internationale egy norvég és egy svéd dossziéjának összeállítását, szerkesztését (2004–2005). Jelenleg norvég orvosi szaknyelvet tanít.

Trude Marstein

A HELYES ÚT

– részlet

Miért bámul rám így ez a férfi? Nem ismerem. De. Emlékeztet valakire. Vagy mégsem. Nem tudom, hová tegyem. Bizonyára tanítottam a gyerekét. Bólintok, megeresztek egy alig észrevehető mosolyt, ugyanilyen választ kapok, de továbbra sem tudom, hogy ismerem-e vagy sem, hogy kellene-e ismernem, de nincs semmi jelentősége, hiszen ugyanazon a bulin vagyunk. És az a nő ott, már jó ideje azon tűnődöm, hogy vajon Mona édesanyja-e. Ő is olyan furcsán néz rám, egész este így bámult, és igen, habár húsz-harminc évvel idősebb és húsz-harminc kilóval súlyosabb, most, profilból nézve, ahogy megemeli a poharát és iszik, már látom: Mona nagyon hasonlít az édesanyjára, ó, igen, igen, az édesanyja arcvonásaiban Monalítát látom. A banda régi, minőségi popzenét játszik. Karoline édesapja a nagy gyümölcsöstál mellett áll egy banánnal a kezében, meghámozza. Egil Isa Sandberggel táncol. Valaki azt mondja, miközben elhalad mellettem: szerinted megérdemelte; ketten vannak, egy zöld ruhás nő és egy alacsony, kopasz férfi. Egil a legnépszerűbb tanár az iskolában. És Egil a legszimpatikusabb férfi, akit ismerek, ezért nem irigylem tőle a népszerűséget, hiszen, ha ő nem lenne, én sem lennék. Egil kollégájának lenni annyit tesz: értékesebb életet élni, ezt meg is mondtam Karolinénak. Karoline apja kettőtöri a banánt. Isa Sandberg kinyújtja a karját, csavargatja és forgatja a kezét. Egy zsírfolt van a szemüvegem lencséjén. A zene elhal. A csillár ragyog. Sverre Skramnes banánt eszik. Mona édesanyjának a pillantása találkozik az enyémmel, de ő hirtelen elkapja a tekintetét. Nem sokkal ezután újra rám néz, hosszsan, Mona anyja rám bámul a sötétre sminkelt szemével, és minél inkább mered rám a sötétre sminkelt

---

TRUDE MARSTEIN (szül. 1973) 1998-as első kötetére megkapta a Tarjei Vesaas-díjat. Ez ideig négy regénye, egy esszékötete és egy novelláskötete jelent meg – az ígéretes kezdetet több díjjal is értékelték. A nagyvárosi lét buktatói, az emberi kapcsolatok foglalkoztatják. *A helyes út (Gjøre godt)* 2006-os megjelenésekor elnyerte a Kritikusok díját.

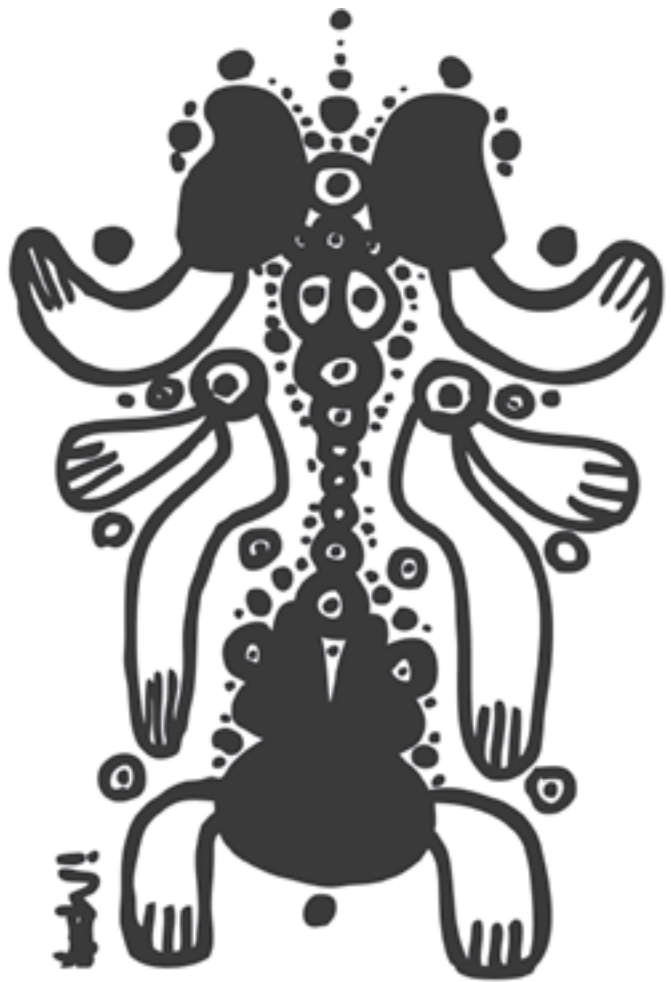
szemével, annál homályosabb lesz az én látásom, annál reményte-
nebb fókuszálnom. Isa és Egil táncolnak, Mona anyja bámul, Sverre
Skramnes banánt eszik. És ismét úrrá lesz rajtam az irtózat: tudja. Az
anya tudja, tudja, tudja. Beszélnem kell vele. Ki kell derítenem. Ked-
vem lenne elmondani neki, hogy én olyan férfi vagyok, aki mindig
tisztességesen élt. Igaz, becsületbeli ügynek tekintettem, hogy ne le-
gyek olyan, mint mások, de soha nem cselekedtem semmi szélsősé-
geset, soha nem hágtam át semmilyen határt. Családapa vagyok, és
mindig is elégedett voltam ezzel az állapottal. Kedvem lenne elme-
sélni, hogy van két felnőtt fiam. És egy feleségem, akit szeretek. Szí-
vesen elmondanám, hogy Ingunn mellrákot kapott. Meg akarom
mondani neki, hogy nem akartam változtatni. A változások csak úgy
megtörténtek. Azzal gyanúsítom Monát, hogy szélsőséges, tiltott
dolgok után vágyott. És ez ellenállhatatlanná tette. Mert tudta, hogy
hogyan mozgassa a meztelen karját, mint egy borjú, tudta, hogy ha-
tott rám, de azt nem, hogy hogyan, és tudta, hogy az ajkát és a nyelv-
vét hogyan használja, amikor beszél, minden egyes mondatnál több-
ször kidugta és megmutatta a nyelve hegyét, miközben szörnyen
szégyenlős benyomást keltett. A tekintetem ismét találkozik Mona
édesanyjának a pillantásával. Leteszem a poharam, majd azonnal
újra felemelem. Mit is tartok a kezemben? Egy kevés konyakot. Meg-
teszi. Odamegyek hozzá. Megyek a nagy szembesítésre, Mona any-
jának az arca egyre nagyobb, ahogy közeledem hozzá, üdvözlöm,
bemutatkozom, Arvin Malte, mondom. Mona anyja mosolyog, mi-
közben engem vizslat a tekintetével. Arvin Malte vagyok, ismétlem,
és megpróbálok barátságosan mosolyogni, de egy olyan ember mo-
solya, mint az enyém, sosem tűnik másnak, mint alázatosnak. Eli
Rørstad, mondja. Rendszeresen követek el elfogadhatatlan cseleke-
deteket, amelyek a büntetendő határán vannak, vagy talán már azon
is túl? Mona tanára vagyok, mondom. Mona anyja tartózkodó, de
nem ellenséges. Szinte barátságos. Igen, tudom, válaszolja. Barátság-
os, de kissé tartózkodó. Vagy szégyenlős? Mint Mona? A pillantá-
som a melleire téved. Megemelt, hatalmas mellek, piramis alakú
melltartóba szorítva. Eli Rørstad barátságos, nyílt tekintettel néz
rám. Rádöbbenek, rádöbbenek, rádöbbenek, hogy nem tud róla.
Igen, rádöbbenek, hogy nem tud róla. Nem tud róla, vagyis nem kell
szakítanom, egy kicsit még halogathatom, egy rövid időre. Szeret-
ném elvinni Monát Dániába, nem is, elmehetünk Glesenbe, ott be-
kvártélyozzuk magunkat egy panzióba, jó bort kóstoltatok Monával,
igazán jó bort, de a boltban kell megvennem, több okból is, nem iha-
tok Monával bort egy étteremben, és, nevetnem kell, a gleseni panzi-
ókban nem tartanak jó bort. Vivian narancssárga ruhájára pillantok,
a tekintetem tovább siklik Karoline hűgának sárga ruhájára, aztán
valakinek, akit nem ismerek, a lila ruhájára. Aztán vissza Eli király-
kékjére. Egil kollégája vagyok, mondom. Igen, válaszolja Eli Rørstad,
és mosolyog. Van valami a barátságosságában. Valamiféle érzékeny-
ség, vagy mi a fene. Egyfajta barátságosság, amely azt sugallja:
mondd ki! Szigorú vagyok, de igazságos. Ki vele! Utána minden jobb
lesz. Megpróbálok majd nem haragudni. Ó, kedves Mona anyuka!

Milyen szörnyen és súlyosan gyötört ez engem boldogságom óráiban. Hisz ezt nem szabad. Ilyesmi nem fordulhat elő. Beismerem. Ingunn Marit Wolddal beszélget a nagy kandalló mellett. Eszembe jut, hogy Ingunn-nek mellrákja van, mintha csak megfeledezhetnék róla. Mellrák, mondom magamban, és ismét megrendülök. Hát igen, mondom. Igen, igen, igen, mondogatom, valahogy nem tudom felvenni a fonalat. Karoline barátnője vagy? – kérdem. – Igen – válaszolja, és megint mosolyog. Az vagyok. Körülbelül tizenöt éve ismerjük egymást, azt hiszem. Arra gondolok: félek, engedtem annak az emberi gyarlóságnak, amely a legtöbb tanárnak ugyan sajátja, de amelyen a többség – remélhetőleg – képes uralkodni. Mert szeretem a kitüremkedő kulcscsontját és csípőcsontját, gondolom magamban, és imádom a magasan ülő melleit, a feszességét és keménységét, amely mindenhol és mindenben megnyilvánul, szeretem az összes kis nyílását, lyukacsáját és hasadékat, amelyek készségesen nyílnak meg a legkisebb nyomásra. Szeretem a tettetett mélabúját. Szeretem a hiányzó összhangot az öntudata és az önismerete között, és azt, hogy állandóan önmagát

figyeli, miközben a leghalványabb elképzelése sincs arról, mit is lát valójában. A lányom és Anna szintén barátok, mondja Mona édesanyja, épp úgy, ahogy én és Karoline. Félhosszú, festett, a hajvégeknél kissé világosabb színben játszó frizurája van. Figyelemre méltó, mondhatni, merész hajviselet. Elfogyott a konyakom. Lehasználtan, nyúzottan és boldogan fecsérelem az időmet már majdnem egy éve, egyszer véget kell érnie. – Anna is hozzád jár, ugye? – kérdezi Eli Rørstad. Tiltakozva emelem fel a kezemet. Nem, nem, mondom, egyáltalán nem, Anna a Monával párhuzamos osztályba jár. Ó, mondja, tudnom kellett volna, milyen buta vagyok. Nem, nem, én vagyok a buta, mondom, és a kezem a felkarjára teszem. Felhúzom a vállam, és rávigyorgok. De Egil tanítja Monát, kérdi Eli Rørstad, norvégból, meg ilyesmiből, vagy nem? De, Egil többek között norvégot, történelmet és németet tanít, válaszolom. Én reáltárgyakat tanítok,

teszem hozzá. Eli Rørstad bólínt. Anna sokat van nálunk, mondja. Bólíntok. Mona rendkívül jól teljesít az iskolában, felelem. Jó hal-
lani, válaszolja. Remek lány, mon-
dom. Ügyes. Tehetséges. A korá-
hoz képest érett. Igen, mondja.
Látom. Nagyon szép lány lett.
Gyönyörű, mondom, igazán gyö-
nyörű lányod van, ha szabad ezt
mondanom. Igen, feleli. Csak ne
az én orromat örökölte volna, te-
szi hozzá, és a kezét az orra elé
tartva nevet. Ó, nem, mondom,
Monának szép orra van, karakte-
res. Eli Rørstad szerényen moso-
lyog, mintha csak *neki* bókolnék.
Igen, igen, ismétlgetem. Eli
Rørstad még mindig mosolyog.
Azt hittem, Mona és Anna ugyan-
abba az osztályba járnak, mente-
getőzik, és büntudatosan moso-
lyog. Olyan sok mindent kell az
embernek észben tartania. És most
már hamarosan felnőtt lesz. Hihe-
tetlen. Hogy rohan az idő, nem?
Bizony, mondom, olyan rövid ide-
ig élünk, épp ezért a legjobbat kell
kihozni belőle. Így van, erősíti
meg. Hagyni fogom, hogy Mona
döntsön, hagyom, hogy ő dönt-
sön. Nem találkoztam vele, amió-
ta befejeződött az iskola, azaz há-
rom hete. Soha nem fogom ráeről-
tetni vagy rákényszeríteni magam
erre a fiatal, gyönyörű nőre, csak ha ő is akarja. Ha abszolút akarja.
Hiszen mindig kedvét lelte benne, féktelen volt minden alkalommal,
a szemei könnyben úsztak, és hallottam, ahogy zihált, noha folyton
erőltetetten uralni próbálta, és mindig simává, nedvessé és nyitottá
válk odalént, chardonnay íze van. És soha nem szégyenkezik utána,
ez nagyon fontos számomra. Mert nem tett semmi olyat, amivel ne
lett volna elégedett, nem ártott magának, és újra meg újra meg akar-
ja tenni. Meztelenül szaladgál körülöttem, és nevet mindenben, amit
mondok, és ami eszébe jut; például nagyot nevetett egy kiskutyán,
amelyik a konyhapadlón csúszkált, meg egy öregasszonyon, akinek
kifordult az esernyője; egyszer pedig az egyik kollégám, a tornata-
nára rovasára mulattunk, ez nem volt szép dolog tőlem, de bugybo-
rékol bennem a nevetés, ha Monára gondolok abban a helyzetben,
Monára, aki félmeztelenül utánozza Terje Andersent a bakon. Eli

Rørstad mosolyog a nagy, fehér fogaival, és kijelenti: szörnyen kelle-
mes buli. Igen, szörnyen, mondom. Máskor félkész pizzát sütünk, és
Mona az egyik pólóban sűrög-forog, vagy törökülésben ül az ágya-
mon, és kézzel – kimódoltan és ellenállhatatlanul – pizzát eszik,
majd hirtelen pisilnie kell, felugrik, és a fürdőszobába szalad, ilyen
hirtelen persze sohasem kell például az osztályteremben pisilnie.
Az osztályteremben kifejezetten pikáns, ez imponál nekem, ott sem-
milyen módon nem árulja el a viszonyunkat, csak időnként sejteti
egy-egy jellel, egy halvány mosollyal, vagy azzal, hogy fölényesen
megemeli a szemöldökét. Igen, Mona... ügyes, mondom. Milyen jó,
válaszolja Eli Rørstad, öröm hallani. Eli Rørstad hatalmasat kortyol
az italából. Csodálatos nyarunk van, nem igaz? – mondja. Határo-
zottan bólintok. A pillantásom a Karoline ajándékaival megrakott
asztalkára téved, mi az, amit kapott, az a hatalmas, sárgaréz valami?
Nyaralni megyünk, mondja Eli Rørstad, Törökországba, két hétre.
Valóban, nahát, valóban? – mondom. Itt hagyjátok ezt a pompás idő-
járást? Igen... ha tudtuk volna, amikor befizettünk az útra... – vála-
szolja. Mikor indultok? – kérdezem, és reszketek és remegek, reszke-
tek és remegek, miközben nyugodtan mosolygok. Egy hét múlva,
mondja Eli Rørstad. Ingunn táncol és nevet. Rámutatok. A felesé-
gemnek mellrákja van, jelentem ki. Nahát, ne mondd, feleli Eli
Rørstad. Komolyan bólintok, miközben Ingunnt nézem, aki a csípő-
jét riszálja, és hirtelen szörnyen kínosan érzem magam miatta. Jaj,
milyen borzasztó, mondja Eli Rørstad. És a tény, hogy mellrákja van,
még illetlenebbé teszi a táncát és a riszálását. De már ötvenöt éves,
felelem. Előveszem a zsebemből a cigarettásdobozt. Minél idősebb
korban lesz beteg az ember, annál jobb az esélyei, mondom. Jaj, de
akkor is, válaszolja Eli. Úgy néz ki, jól alakulnak a dolgok, de most
arról kell döntenünk, hogy eltávolítsák-e az egyik mellét vagy sem,
mondom, és a kezemet a mellkasom bal oldalára teszem. Istenem,
szegény, mondja Eli. Igen, de jól viseli. És hát már ötvenöt éves, fele-
lem. Jaj, mondja Eli. Hány éves vagy, ha szabad kérdezni? – kér-
dem. Negyvennyolc, válaszolja. Megkínálhatlak egy cigarettával
odakint? – javaslom. Hát, mondja, tulajdonképpen leszoktam, de...
Kikísér. Ma láttam a kávézóban Monát Taléval és Egil lányával. Egy
tinédzserlányt láttam egy bevásárlóközpont kávézójában a barátnő-
ivel, kólát iszogatva és sült krumplit eszegetve, se többet, se keve-
sebbet. Füst homályosítja el a levegőt. Eli Rørstad mellettem lépked.
Úgy tűnik, Marit Wold túlságosan a pohár fenekére nézett. Szeren-
csétlen asszony, alig áll a lábán.

IVÁN Andrea fordítása

IVÁN ANDREA (szül. 1970) az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen végzett bolgár nyelv és irodalom szakon 1997-ben, majd az Oslói Tudományegyetemen szerzett norvég nyelvtanári diplomát 1998-ban. Magyar nyelvre átültetett szövegei 2006 óta több hazai folyóiratban olvashatók (Napút magazin, Haemus kulturális folyóirat, Magyar Lettre Internationale, Élet és Irodalom). 2006-ban az ő fordításában jelent meg a Napkút Kiadónál Konsztantin Pavlov *Antik tragédia* című drámája. Számos gyermekek számára írt irodalmi szöveget ültetett át magyar nyelvre, ezek *A piros szívű cseresznye* című kötetben jelentek meg 2010-ben. Az általa fordított írók között olyan nevek találhatók, mint Elin Pelin, Jordan Radicskov, Sztaniszlav Sztratiev, Maria Sztankova, Alek Popov vagy Borisz Aprilov.

HARCOM

– részlet

Apa halott.

Először láttam őt magam előtt, mióta Yngve felhívott. Nem olyanak láttam, mint amilyen az utóbbi években volt, hanem olyanak, mint gyerekkoromban, amikor telente elkísértük a Tromøya sziget partjára horgászni, amikor a szél a fülünkbe bömbölt, és a levegőben szétspriccelt a tengervíz a lábunk alatti sziklákon megtörő hatalmas, szürke hullámokból, és ő horgászbottal a kezében ott állt, és ránk nevetett, miközben felcsévélte a damilt. Sűrű, fekete haj, fekete szakáll, apró vízcseppekkel borított, kissé aszimmetrikus arc. Kék viharkabát, zöld gumicsizma.

Ez a kép jelent meg előttem.

Jellemző, hogy pont egy olyan helyzetben láttam őt magam előtt, amiben jó volt. Hogy a tudatalattim olyan helyzetet választott ki, amikor jó érzéssel gondoltam rá. Kísérlet a manipulációra, nyilvánvalóan azzal a céllal, hogy utat törjön az irracionális szentimentalitásnak, amely, mihelyst a kapu kitárulna, teljesen akadálytalanul elöntene, és birtokba venne. Így dolgozott a

tudatalattim, amely bizonyára úgy tekintett magára, mint egyfajta gondolat- és akaratellenőrre, és betett mindennek, ami szemben állt az uralkodó értelemmel. Pedig apa csak azt kapta, amit megérdemelt, jó, hogy meghalt, és minden, ami mást állított bennem, hazudott. És ez nem csak arra az emberre vonatkozott, aki gyerekkoromban volt, de arra is, akivé később vált, amikor az életútja felén szakított minden régi kapcsolatával, és új életet kezdett. És habár megváltozott a hozzám való viszonya, ez sem segített, mert arról az emberről sem akartam tudni, akivé lett. Azon a tavaszon kezdett el inni, amikor új életet kezdett, és folytatta az ivászatot nyáron is, igen, ezt tették, apa és Unni, ültek a napon, és ittak, hosszú, csodaszép, mámoros napokon át, és ez így folytatódott akkor is, amikor elkezdődött az iskolaév, de akkor már csak délután, este és hétvégeken. Aztán Észak-Norvégiába költöztek, együtt dolgoztak egy iskolában, és akkor kezdtük el gyanítani, hogy mi van vele, amikor egyszer repülővel meglátogattuk őket, Yngve, Yngve barátnője és én, mert apa, aki kocsival jött értünk, sápadt volt, remegett a keze, alig szólalt meg, és amikor megérkeztünk a lakásukba, egyből magába döntött három sört a konyhában, ettől életre kelt, megszűnt a remegése, beinvitált minket, beszélni kezdett, és tovább ivott. És minden áldott nap, épp téli szünet volt, folyamatosan vedelt, miközben egyre azt hajtogatta, hogy szünidő van, így aztán nyugodtan ihat egyet az ember, különösen idefent, ahol olyan sötét van egész télen. Mivel Unni gyermeket várt, egyedül ivott. Ugyanazon a tavaszon apa vizsgabiztos volt egy Kristiansand környéki iskolában, és meghívott minket, Yngvét, a barátnőjét és engem vacsorára a Caledonien szállodába, de amikor ott álltunk a recepciónál, ahol találkozunk kellett volna vele, ő nem volt ott, vártunk egy félórát, majd megkérdeztük a recepcióst, szerinte a szobájában volt, felmentünk, bekopogtunk, semmi válasz, bizonyára aludt, erősebben kopogtattunk, és a nevéet kiáltoztuk, de semmi válasz, így dolgozunk végezetlenül távoztunk. Két nappal később leégett a Caledonien, tizenkét ember

KARL OVE KNAUSGÅRD (szül. 1968) 1998-ban debütált *Ute av verden (A világon kívül)* című regényével, amelyért megkapta a Kritikusok díját. Hat kötetesre tervezett *Harcum (Min kamp, 2009)* című önéletrajzi ihletésű regényfolyamának ez ideig öt kötete jelent meg. A mű igen rövid idő alatt nagyon népszerű lett, több rangos irodalmi díjat is nyert (Brage-díj, Északi Tanács Nagydíj-jelölés).

meghalt, és én, aki akkor másodikos gimnazista voltam, odamentem Bassennel az ebéd-szünetben, az oltási munkálatokat néztük. Ha az apám akkor, abban az állapotban ott van, biztosan ő az egyik áldozat, mondtam Bassennek, de továbbra sem értettük, sem én, sem Yngve, hogy mi történik vele, mert nem volt tapasztalatunk az alkoholistákkal, ilyen még nem fordult elő a családban; tudtuk, hogy iszik, mert szemtanúi voltunk sok nyirkos éjszakának, amely könnyekben, veszekedésben és féltékenykedésben oldódott föl, ahol minden méltósága odalett, de csak rövid időre, mert másnap reggelre visszanyerte, és mindvégig képes volt ellátni a munkáját, erre büszke is volt, azt azonban végképp nem fogtuk fel, hogy nem képes, vagy talán egyáltalán nem is szándékozik leszokni. Most az alkohol volt az élete, annak élt, pedig gyermeke született. Reggel időnként alkohollal gyógyította a másnaposságát, ha munkába kellett mennie, de ott soha nem volt részeg, na persze néhány sör egy nap leforgása alatt nem tesz semmit, nézd csak a dánokat, ebédidőben isznak, és mégis milyen jól megy Dániának, nem igaz?

Telente délre utaztak, és az idegvezetőknél panaszkodtak rájuk, ez derült ki számomra egy levélből, amelybe egyszer otlétemkor belekukkantottam. A következő ügy merült fel: apa, aki a nyaraláson rosszul lett, és mentőautó szállította kórházba, mivel erős fájdalmat érzett a mellkasában, beperelte az utazási irodát, mert úgy vélte, az okozta a szívinfarktust, ahogy bántak vele, mire az utazási iroda igen józanul azt a választ adta, hogy nem szívinfarktusról, hanem alkohol- és gyógyszerfogyasztás okozta rosszulétről volt szó.

Végül elhagyták Észak-Norvégiát, és visszaköltöztek délre, ahol apa, ekkor már kövéren és puffadtan, hatalmas pocakot növesztve, folyton ivott. Hogy józan maradjon néhány órára, és kocsival értünk jöjjön, teljesen elképzelhetetlen volt. Apa és Unni elváltak, apa továbbköltözött egy kelet-norvég városkába, ahol új munkát kapott, amelyet néhány hónap múlva elveszített, és már semmije sem maradt – se felesége, se munkája, gyereke is

alig, mert bár Unni szerette volna, hogy apa együtt legyen a gyerekekkel, és meg is engedte neki, a dolog nem működött valami jól, így később megvonták a láthatási jogát, ami tulajdonképpen nem igazán érdekelte. Ennek ellenére őrjöngött miatta, valószínűleg azért, mert a jogairól volt szó, és ezekre, mármint a jogaira hivatkozott akkoriban minden összefüggésben. Szörnyű dolgok történtek, és az egyetlen, ami apának megmaradt, a kelet-norvégiai lakás volt, ott ült és piált, feltéve,

ha nem a városi kocsmákban ült és ott vedelt. Hatalmas volt, mint egy hordó, és habár a bőre továbbra is megőrizte barna színét, mintegy kifakult, fakó réteg fedte, és úgy nézett ki a szakállával, a hajával és a slampos ruhájával, mint egy vadember, aki itatra vadászik. Egyszer hirtelen eltűnt, mintha a föld nyelte volna el hetekre. Gunnar felhívta Yngvét, és tájékoztatta, hogy bejelentette apa

eltűnését a rendőrségen. Aztán előkerült, egy kelet-norvég kórházban feküdt bénán. De a bénulása nem volt tartós, újra talpra állt, és miután eltöltött néhány hetet egy alkohol-elvonó kúrán, ott folytatta, ahol korábban abahagyta.

Ebben az időben semmilyen kapcsolatom nem volt vele. De egyre gyakrabban látogatta meg a nagymamát, minden egyes alkalommal hosszabb és hosszabb időre maradt nála. Végül beköltözött hozzá, és elbarikádozta magát. A garázsban raktározta el megmaradt tárgyait, a bejárónőt pedig – akit Gunnar szerzett, mert nagymama már nem tudott magáról teljesen gondoskodni – kirúgta, és bezárkózott. Ott volt bent nagymamával egészen a haláláig. Gunnar egy alkalommal felhívta Yngvét, és elmesélte, hogy áll a dolog. Többek között elmondta, hogy egyszer, amikor meglátogatta őket, apát a nappaliban, a földön fekvő taláta. Eltörte a lábát, de ahelyett, hogy arra kérte volna a nagymamát, hívjon mentőt, amely kórházba szállítja, rávette, hogy senkinek se szóljon, még Gunnarnak se, és így is lett, ott feküdt, ételmaradékokkal teli tányérok, sör- és töményital tartalmú üvegektől és poharaktól körülvéve, amelyeket nagymama hordott oda apa bőséges raktárából. Hogy mennyi ideig feküdt ott, Gunnar sem tudta, egy napig, talán kettőig. Azt, hogy Gunnar felhívta Yngvét, és elmesélte neki az esetet, nem lehetett másként értelmezni, mint úgy, hogy azt akarja, lépünk közbe, és mentjük ki onnan apát, mert ott fog meghalni, és mi megvitattuk a kérdést, de úgy döntöttünk, semmit sem teszünk, járja csak a maga útját, élje a saját életét, és haljon meg a maga választotta módon.

Most megtette.

Felálltam, és elindultam a pult felé, hogy hozzak még kávé magamnak. Egy férfi állt a pultnál, sötét, elegáns öltönyben, selyemsállal a nyakán és korpával a vállán, épp kávé töltött magának, amikor odaértem. Lerakta a feketekávéval csurig töltött fehér csészét a piros tálcára, és kérdően rám nézett, miközben jelzésképpen megemelte a kezében lévő kannát.

– Köszönöm, töltök magamnak – mondtam.

– Ahogy akarja – válaszolta, és letette a kannát az egyik platnira. Értelmiséginek saccoltam. A pincérnő, széles nőszemély valahol ötven és hatvan között, garantáltan bergeni, mert ezt az arctípust láttam mindenhol a városban a nyolc év alatt, amíg ott laktam, a buszokon és az utcákon, a pultok mögött és az üzletekben, a rövidre vágott, festett hajával és a négyszögletes szemüvegével, amelyet csak az ilyen korú nők képesek szépnek tartani, kinyújtotta a kezét, amikor felmutattam neki a csészémet.

– Utántöltés – mondtam.

– Öt korona – jelentette ki csilingelő bergeni dialektusban. Egy ötöst tettem a kezébe, és

visszamentem az asztalhoz. A szám kiszáradt, a szívem hevesen, szinte izgatottan kalapált a mellkasomban, pedig nem voltam izgatott, sőt ellenkezőleg, inkább nyugodt és nehézkes, ahogy ott ültem, a napfénytől duzzadozó, hatalmas üvegtető alatt, és a tetőről lelógó kicsi repülőgépet bámultam, majd ránéztem az induló járatokat jelölő táblára, az óra negyed hatot mutatott, utána az emberekre, akik sorokban gyülekeztek, a padlón járkáltak, ültek és újságot olvastak, vagy álltak és beszélgettek. Nyár volt, a ruhák világos, a testek barna árnyalatokban játszottak itt délen, a hangulat könnyed volt, mint mindig azokon a helyeken, ahol utazók gyűlnek össze. Néha, amikor így üldögéltem, a színeket tisztáknak, a vonalakat éleseknek, az arcvonásokat pedig hallatlanul egyértelműeknek éreztem. Értelemmel telített arcok. Értelem nélkül, ahogy most láttam őket, távoliak és valahogy nehézkesek lettek, lehetetlen volt megragadni őket, olyanok voltak, mint az árnyék az árnyék sötétsége nélkül.

Elfordultam, és a kapu felé néztem. Egy csapat utas, aki épp akkor érkezhetett meg, felfelé tartott a repülőgépből kivezető, alagútszerű hídon. Az érkezési csarnok ajtaja kitért, és az utasok – kabátokat az alkarra helyezve, a comboknál himbálózó táskákkal és zacskókkal felszerelve, fejüket a poggyászfelvétel tábla felé nyújtogatva – beléptek, majd befordultak jobbra, és eltűntek.

Két fiú ment el mellettem egy-egy kólával és jégkockákkal teli papíropoharat szorongatva. Az egyiknek már pelyhedzett az álla és a felső ajka, körülbelül tizenöt éves lehetett. A másik alacsonyabb volt és szőrtelen, persze ettől még nem biztos, hogy fiatalabb. A nagyobbik butának tűnt az üres tekintetével, és a nyitva felejtett, nagy ajkaival. A kisebbiknek élénkebb volt a tekintete, már amennyire egy tizenkét éves fiú élénk lehet. Mondott valamit, erre mindketten felnevettek, az asztalhoz érve valószínűleg megismételte, mert a többiek, akik ott ültek, szintén nevetni kezdtek.

Eltűnődtem azon, hogy milyen kicsik, nehéz elképzelni, hogy én is ilyen kicsi voltam tizennégy-tizenöt éves koromban. De így kellett lennie.

Eltoltam a kávéscsészét, felálltam, a dzsekimet a karomra tettem, megragadtam a bőrröndömet, és a repülőgép-kapuhoz mentem, ott leültem a pult mellé, ahol egy egyenruhás nő és egy férfi állt egy-egy számítógép-képernyő előtt, és dolgozott. Hátradőltem, és néhány másodpercre lehunytam a szemem. Apa arca újból megjelent. Mintha csak ott lesett volna rám. Egy ködben úszó kert, sáros, kitaposott gyep, fához támasztott létra, apa arca, amely felém fordul. A létrát fogja, hosszú szárú gumicsizma és vastag, kötött pulóver van rajta. Két fehér dézsa áll mellette a földön, a létra tetején pedig egy vödör lóg egy szögön.

Kinyitottam a szemem. Nem emlékszem, hogy átéltem volna ezt a jelenetet, nem emlélek volt, de ha nem emlélek, akkor mi a fene?

Ó, nem, apa halott.

Sóhajtottam, és felálltam. A pult előtt rövid sor keletkezett, mert az utasok a személyzet minden tettét értelmezték, és amint bármi arra utalt, hogy közeledik az indulás, oda tolakodtak.

Meghalt.

Beálltam a leghátsó utas, egy széles vállú, nálam fél fejjel alacsonyabb férfi mögé. Szőrös volt a nyaka és a füle. Borotválkozás utáni arcszesz szaga lengte körül. Egy nő sorolt be mögém. Hátrafordítottam egy kicsit a fejem, futó pillantást vettem rá, láttam az arcát, amely a kecsesen felhordott rúzzsal, pirosítóval, szemceruzával és púderral inkább maszkra, mint emberre emlékeztetett. De kellemes illata volt.

A takarítószemélyzet sietve jött felfelé a hídon. Az egyenruhás nő telefonált. Miután letette a kagylót, felvette a kis mikrofont, és közölte, hogy minden készen áll a beszállásra. Kinyitottam a táskám külső zsebét, elővettem a jegyem. A szívem ismét gyorsabban kalapált, mintha önálló életre kelt volna. Elviselhetetlen volt ott állni. De nem volt más választásom. Egyik lábamról a másikra álltam, kicsit előrehajoltam, hogy megnézzem a kifutópályát. Épp egy olyan kicsi, utánfutós, csomagszállító autó hajtott el odakint. Majd egy overallos, fülvédős ember sétált arra azokkal a pingpongütő-szerű dolgok-

kal a kezében, amelyekkel a repülőgépeket szokták a helyükre irányítani. Megindult a sor. A szívem kalapált és kalapált. Izzadt a tenyerem. Egy ülés után vágyódtam, arra vágytam, hogy valahol magasan, fent, a levegőben üljek, és lefelé bámuljak. Az előttem álló kis balfácán visszakarta a jegye csücskét. Odaadtam az egyenruhás nőnek az enyémet. Egyenesen a szemembe nézett, amikor átvette. Gyönyörű nő volt a maga feszes módján, szabályos vonásokkal, az orra talán kicsit hegyes, a szája keskeny. A szeme tiszta és kék, az írisz körülötti sötét kör szokatlanul éles. Egy másodpercre összeért a tekintetünk, majd lesütöttem a szemem. Mosolygott.

– Jó utat! – mondta.

– Köszönöm – válaszoltam, és elindultam lefelé az alagútszerű gyaloghídon a többiek után, majd be a gépbe, ahol egy középkorú stewardess állt, és bólintott az érkezőknek, tovább a repülőgép folyosóján, hátra egészen az utolsó sorig. Fel a táskát és a dzsekit a csomagtartóba, le a szűk ülésbe, föl az övet, előre a lábakat, hátra a felsőtestet.

Így.

Az áttételes gondolat, hogy ott ülök a gépen, és úton vagyok, hogy eltemessem az apámat, miközben azt gondolom, hogy ott ülök a gépen, és úton vagyok, hogy eltemessem az apámat, hirtelen erősödni kezdett. Mindent, amit láttam, az arcokat és a testeket, amelyek lassan mozognak a kabinban, és ideteszik a csomagjaikat, leülnek, odateszik a csomagjaikat, leülnek, egy gondolat árnyékolta be, amely azt sugalmazta: ezt látom, miközben csak azt gondolom, hogy ezt látom, és így tovább az abszurdumig, ugyanakkor ennek a gondolati árnyéknak az ellentéte vagy talán inkább a tükörképe egy kritikát is hordozott magában, miszerint nem érzek többet annál, mint amennyit érzek. Apa meghalt, gondoltam – és egy kép szakadt fel bennem róla, mintha csak illusztrációra lett volna szükségem az apa fogalmához –, és én, aki itt ülök egy repülőgépen, és úton vagyok, hogy eltemessem őt, nem érzek semmit ezzel kapcsolatban, és miközben ezen gondolkodtam, két tíz év körüli kislányt figyeltem, akik beültek az egyik ülésorba, a folyosó túloldalán

pedig azt a két embert, akik valószínűleg a szüleik, és azt gondoltam, hogy azt gondolom, hogy azt gondolom. Mindez iszonyatos sebességgel cikázott át rajtam, se füle, se farka az egésznek. Rosszullét környékezett. Egy nő az ülésem feletti csomagtartóba rakta a bőröndjét, majd levette a dzsekijét, és azt is feltette, aztán rám pillantott, rutinosan mosolygott, és leült mellém. Alacsony növésű, kerekded, de nem kövér, negyven év körüli asszony volt, szelíd arccal, meleg szemekkel, fekete hajjal. Egyfajta öltönyt, vagyis ugyanolyan színű és anyagú nadrágot és zakót viselt, hogy is hívják ezt a nőknél? Kosztüm? És fehér blúzt. Magam elé meredtem, de a figyelmem nem arra irányult, amit láttam, a nőt néztem, de a szemem sarkából meglesett énemre gondoltam. A kezében lehetett a szemüvege, korábban nem vettem észre, mert most az ornyergére tette, és kinyitott egy könyvet.

Volt benne valami banki alkalmazott-szerű, vagy mégsem? Nem a lágysága vagy a fehérsége. Inkább a combjai, amelyek az üléshez préselődve szinte kifolytak a nadrágja anyagán, vajon milyen fehérek lehetnek egy késői éjszakán egy hotelszobában, a sötétben?

Megpróbáltam nyelni, de a szám olyan száraz volt, hogy az a kevés nyál, amit sikerült összegyűjtenem, nem tudta legyőzni a távolságot a gégémig. Új utas állt meg az ülésorom mellett, középkorú, sápadt, dühös és sovány férfi, sötét öltönyben, aki úgy ült le a szélső ülésre, hogy nem pillantott sem a nőre, sem rám. *Boarding completed* – mondta egy hang a hangszóróban. Kissé előrehajoltam, hogy megnézzem az eget a repülőtér felett. Nyugaton felszakadozott a felhőzet, a nap ragyogóan, szinte tündöklő zölden világította meg az alacsony fákól álló erdő egy sávját odakint. Felbőgött a motor. Az ablak gyengén megremegett. A mellettem ülő nő a könyvre helyezte az ujját, és maga elé meredt.

Apa mindig félt a repüléstől. Ezek voltak az egyedüli alkalmak gyerekkoromban, amikor, emlékszem, ivott. Általában került a repülést, kocsival utaztunk, ha mennünk kellett valahova, szinte mindegy, milyen messze

volt a cél, néha azonban kénytelen volt repülni, és akkor nem maradt más hátra, mint hogy magába döntsön minden alkoholtartalmú italt, ami csak fellelhető a repülőtéri kávézóban. Sok más dolgot is megpróbált elkerülni, amire nem figyeltem fel akkoriban, illetve nem láttam, mert amit az ember tesz, elfedi azt, amit nem tesz, és amit apa nem csinált, azt nem volt könnyű észrevenni, már csak azért sem, mert egyáltalán nem tűnt neurotikus embernek. De soha nem ment fodrászhoz, mindig maga vágta le a haját. Soha nem utazott busszal. Szinte soha nem vásárolt a közeli boltban, hanem mindig a városon kívül eső, nagy bevásárlóközpontokban.

Mindezek olyan helyzetek voltak, ahol emberekkel kerülhetett volna kapcsolatba vagy épp a figyelmük központjába, és habár tanár volt, tehát minden nap ott állt egy osztály előtt, és beszélt, rendszeres időközönként értekezletekre hívta be a szülőket, valamint nap mint nap elbeszélgetett a kollégáival a tanárban, ennek ellenére konzekvensen kerülte ezeket a szociális helyzeteket. Mi volt a közös ezekben a helyzetekben? Talán az, hogy egy olyan közösségbe került volna, amely a véletlenül alapult? Hogy nem tudta kontrollálni, milyen benyomást kelt? Hogy sebezhetőnek érezte magát a buszülésben, a fodrászszékben és a bolti kassza előtt? Vala-

mi ilyesmiről lehetett szó. De akkoriban nem figyeltem fel erre. Csak sok-sok évvel később döböntem rá, hogy sosem láttam apát buszozni. És az sem tűnt fel, hogy soha nem vett részt egyetlen olyan szociális megmozduláson sem, amely Yngve vagy az én tevékenységeimhez kötődött. Vagyis egyszer részt vett az évvárómon, ott ült szorosan a fal mellett, hogy megnézze a színművet, amellyel felléptünk, és amelyben főszerepet játszottam, de sajnos nem tanultam meg elég alaposan a szövegemet, mert az előző évi sikerem után kisgyermekkorai elbizakodottságom azt sugallta: nem szükségszerű alaposan bemagolni az egész szerepet, anélkül is menni fog, de amikor ott álltam, apám jelenléte miatt feltehetően még jobban megilletődve, alig jutott eszembe egy-egy sor, és a tanárnőm súgta végig az egész hosszú darabot, amely egy városban játszódott, én voltam a polgármester. Hazafelé a kocsiban apa azt mondta, hogy még soha nem érezte magát ilyen kínosan, és soha többé nem nézi meg egy évvárómat sem. Ezt az ígéretét be is tartotta. És soha nem jött el számtalan kamaszkori focimeccsem egyikére sem, soha nem tartozott a szülők közé, akik elutaztak az idegenben lévő mérkőzésekre, vagy azok közé, akik ott voltak a hazai pályán, hogy megnézzék a meccset, de én nem csodálkoztam rajta, sőt, szokatlannak sem tartottam, mert nekem ilyen apám volt, sok más apához hasonló, ez ugyanis a hetvenes évek végén és a nyolcvanas évek elején történt, és apának lenni akkoriban mást jelentett, valami kevésbé átfogót, legalábbis praktikus szempontból nézve, mint napjainkban.

De igen, egyszer megnézte, hogyan játszom.

Ez egy télen, kilencedik osztályos koromban történt. Épp a kjeviki salakpályához tartottunk, apa tovább szándékozott utazni Kristiansandba, nekem pedig edzőmérkőzés volt valamelyik hazai csapattal. Ültünk némán a kocsiban, mint általában, ő egyik kezét a kormányra, a másikat az ablaknak támasztva, én a kezemet az ölemben pihentetve. Hirtelen – isteni sugallattól vezérelve – megkérdeztem, hogy nem akarja-e megnézni a mérkőzést. Nem, nem lehet, hiszen tovább

kell mennie Kristiansandba. Nem is vártam mást, mondtam. Nem volt semmi csalódottság a megjegyzésemben, sőt, tulajdonképpen nem akartam felszólítani arra, hogy nézze meg a meccset, amely egyébként is lényegtelen volt, csak egy megállapítást tettem, miszerint nem is vártam más választ tőle. A második félidő vége felé azonban hirtelen megpillantottam a kocsiját a méteres hódombok takarásában, az oldalon mellett. Egy sötét alak sejlett fel homályosan odabent, a szélvédő mögött. Amikor már csak néhány perc volt hátra a mérkőzésből, kaptam egy tökéletes passzot a kapu előtt Haraldtól szélről, csak ki kellett nyújtanom a lábam, így is tettem, de a bal lábammal, amelyik ügyetlenebb, ferdén találtam el a labdát, és a lövés mellément. Hazafelé a kocsiban felemlegette. Kihagyta egy gólt, mondta. Pedig nagy helyzet volt. Nem gondoltam, hogy elszúrod. Hát igen, mondtam. De így is nyertünk. Mennyi lett az eredmény? – kérdezte. Kettő-egy, válaszoltam, és röviden rápillantottam, mert azt akartam, hogy megkérdezze, ki rúgta a két gólt. Szerencsére megkérdezte. Na, és te is lőttél gólt? – kérdezte. Igen, mondtam. Mindkettőt én lőttem.

A homlokomat az ablaknak támasztva, miközben a repülő megállt a kifutópálya végén és a motor felpörgött, sírni kezdtem. Éreztem, hogy a könnyek szinte a semmiből törnek elő, micsoda hülyeség, gondoltam, szentimentális butaság. De ez sem segített, zuhantam lefelé valami puhába, zavarosba és végtelenbe, és képtelen voltam kiszabadulni belőle mindaddig, amíg a repülő néhány perc múlva el nem hagyta a földet, és dübörögve emelkedni nem kezdett. Akkor, végre újra világos elmével, lehajtottam a fejem a pólómhoz, amit a hüvelyk- és a mutatóujjam közé csippentettem, és beletöröltem a szemem a csücskébe, majd sokáig ültem ott kifelé bámulva, míg csak azt nem éreztem, hogy lanyhul a mellettem ülő nő ébersége. Akkor hátradőltem, és becsuktam a szemem. De nem voltam túl rajta. Éreztem, hogy még csak most kezdődik el.

IVÁN Andrea fordítása

A

Lettre

INTERNATIONALE

TÉLI SZÁMÁNAK (83.) TARTALMÁBÓL

MIŁOSZ

CZESŁAW MIŁOSZ–SILWIA FROLOW: Nem végleges diagnózis – beszélgetés oroszokról, lengyelekről, litvánokról (Pálfalvi Lajos ford.)

LEVELEK MIŁOSZHOZ

DONATAS PETROŠIUS: A legérdekesebb dolgok a végekről jönnek (Bojtár Endre ford.)

OSZTAP SZLIVINSZKIJ: Át a „hideg” frontvonalon (Körner Gábor ford.)

IGOR STOKFISZEWSKI: A kétkedés előtt öt perccel (Pályi András ford.)

PIERRE PACHET: A rabul ejtett értelemről (Mihályi Zsuzsa ford.)

DRAGO JANČAR: Septentrion jövevényei (Gállos Orsolya ford.)

PETRA HŰLOVÁ: A Kelet–Nyugat-dialógusról (Csoma Borbála ford.)

IHAR BABKOU: Költészetéről, távollétról és búcsúról Európától (Körner Gábor ford.)

ALEXANDER LUKASHUK: Verset a Szabadság rádiónak (Körner Gábor ford.)

PÁLYI ANDRÁS: Pusztá kézzel a tüzet

VISEGRÁDI KISTOTÁL

ZYGMUNT BAUMAN: A totalitarizmus két változatáról (Márton Róza Krisztina ford.)

PAVEL VILIKOVSKÝ: Ezekkel akarják felépíteni az új világot? – regényrészlet (Hizsnyai Ildikó ford.)

PAVEL BRYCZ: Terra nova – regényrészlet (Beke Márton ford.)

PETR ČYCHOŇ: Munkakópia – regényrészlet (Csoma Borbála ford.)

KATEŘINA TUČKOVÁ: Brünni történet (Beke Márton ford.)

KRZYSZTOF VARGA: Hunok és szarmaták (Németh Orsolya ford.)

MARIUSZ SZCZYGIEŁ: Meg akarod nevetetni Istent? (Mihályi Zsuzsa ford.)

JERZY PILCH: Milyen az igazi európai? (Pályi Márk ford.)

BLANKA ČINATLOVÁ: Nomádok városa (Orzóy Ágnes ford.)

JANA BEŇNOVA: Még jó, hogy kórházban vagy... – Petržalka (G. Kovács László ford.)

VÖRÖS ISTVÁN: Kirándulás a legvidámabb barakkból egy másikba

ANDRZEJ STASIUK: Mindenszentek Rádió (Mihályi Zsuzsa ford.)

IVANA DOBRAKOVOVÁ: Örökség (György Norbert ford.)

VERONIKA ŠIKULOVÁ: Fehér (Mészáros Tünde ford.)

HORVÁTH VIKTOR: Miként munkáltak a sors istennői a jó Zsigmond király birodalmában? – regényrészlet

ANDRZEJ STASIUK: Közép-Európa a történelme nélkül – interjú (Mihályi Zsuzsa ford.)

KATARINA KUCBELOVA: Az aszályos huszadik század – a cseh és szlovák költészetéről (G. Kovács László ford.)

JERZY ILLG–AGNIESZKA WOLNY-HAMKAŁO: Czesław, a vámpír – beszélgetés Miłoszról a kiadójával (Pálfalvi Lajos ford.)

KOMMENTÁROK, VITÁK

BOJTÁR ENDRE: Czesław Miłosz útja a magyar olvasóhoz, avagy egyeztetett kultúrpolitika a szocializmusban

EWA M. THOMPSON: A lengyelek és az orientalizmus. A periféria kulturális tehetetlensége ellen (Szathmáry István ford.)

THIERRY CHERVEL, SLAVENKA DRAKULIĆ, KONRÁD GYÖRGY, ADAM MICHNIK, MARCI SHORE, TIMOTHY SNYDER, MACIEJ ZAREMBA: Pozsonyi Közép-Európa-fórum a totalitárius struktúrák megújulásáról (Gáti Tibor ford.)

TUDÓSÍTÁSOK

MICHAŁ WITKOWSKI (Varsó): A posztértelmiségi (Pályi Márk ford.)

MAREK SEČKAŘ (Brno): Versengő cseh városok (Orzóy Ágnes ford.)

MÁRTON LÁSZLÓ (Budapest): A Dunáról

VERSEK

ACZÉL GÉZA, AGNIESZKA WOLNY-HAMKAŁO, KATEŘINA RUDČENKOVA, MICHAL HABAJ, RUDOLF JUROLEK (Tóth László ford.), PETER ŠULEJ versei

KÉPEK

LETTRE ARC-KÉP: NÉMETH ILONA munkáit bemutatja HUSHEGYI GÁBOR

A VISEGRAD VISIBILITY ART GROUP tagjainak fotóiból (Julia Baier, Daša Barteková, Csoszó Gabriella, Tomaš Gindl, Barbora Holubová, Somogyvári Kata, Szentesi Csaba, Varró Zsuzsa, Zuzana Zborilová)

FESZTÁVOLSÁG

– részlet

A gondozónő felnevet. Igazi profi. Képes elhitetni vele, mennyire örül neki, mégis mennyire sajnálja, hogy épp itt kell találkozniuk. A férfi fejbőlintással üdvözli, de eszébe sem jut mosolyogni. Végül is senki nem várhatja el tőle, hogy örüljön. Ahogy azt sem, hogy itt legyen. Már járt itt vasárnap, és egy héttel azelőtt. Igazán senki nem várhatja el tőle, hogy heti egy óránál tovább bírja itt.

– A szobájában van. Zenét hallgat már vagy... – mondja a gondozónő, majd gyorsan az órájára pillant – tíz perce.

A férfi biccent egyet feléje, hogy érti, majd jobbra fordul a folyosón. Csend van, a levegőben érződik a fertőtlenítő szaga. Ez a város legjobb kórháza. Az ápolónők úgy beszélnek az asszonnyal, mintha még teljes ember lenne. Megmosdatják, és felöltöztetik, azt a látványt keltve, mintha megőrizte volna emberi mivoltát. Zenét hallgat és hangoskönyveket, és változtatják a testhelyzetét az ágyban, hogy elkerüljék a felfekvés okozta sebeket. Ennél többet senki nem tehetne érte. Ő legalábbis képtelen lenne.

Saját egyre gyorsuló lépteit koppanását hallja a folyosón. Már nagyon szeretné látni. Amikor az ajtó elé ér, megtorpan, majd óvatosan lenyomja a kilincset. Az ajtó hangtalanul kinyílik, és a férfi csendesen belép a szobába. Rosa Bob Dylant hallgat. A zene kifejezetten hangos. Az asszony mozdulatlanul ül az ágyban és tekintetét az ablakra szegezi. Mintha valami nagyon szépet látna, vagy épp elgondolkodott volna valamin. A férfi egy pillanatra elhiszi, hogy Rosa a következő pillanatban majd megfordul, felderül az arca, elmosolyodik, feláll és megcsókolja, miközben beletúr a hajába. Nem szereti, ha Rosa beletúr a hajába, mert nehéz utána megigazítani.

A férfi közelebb lép és leül az ágy szélére. Az asszony nem fordul felé. A férfi megköszörüli a torkát. Köszön neki. Rosa még csak el sem

GURO SIBEKO (szül. 1975) félig észak-norvég, félig dél-afrikai zulu származású író, valamint melegjogi harcos és újságíró. 2009-ben debütált *Fesztávolság (Vingespenn)* című regényével, ami nagy port vert fel a skandináv sajtóban. A regény egy meleg kamaszlány története.

mosolyodik. Nem nevet fel, nem mozdul. Nem érzékeli a valóságot. A férfi legszívesebben ott sem lenne.

Rosa keze meleg, a bőre száraz. Nagyon száraz. A férfi elveszi az éj-
jeliszekrényről a hidratálókrémet és alaposan bekenni a nő kezét. Mi-
lyen jó lenne levenni a ruháját, bekenni a krémmel a keskeny vállát,
a fenekét. Vajon még mindig olyan kívánatos, mint azelőtt? Az lehe-
tetlen. Hiszen csak fekszik itt. Azóta biztos puha és ernyedtt lett. Még-
is bekrémezné. Két kézzel. Vajon képes lenne még felkelteni a vágyát?
Vajon akkor is működnek a test elemi ösztönei, ha a tudata már el-
halt? Hiszen táplálkozik és emészteni is képes. Miért ne lehetne or-
gazmusa.

Megsimogatja a nő haját, végigsimít a homlokán, a száján. Majd az
ölére csúsztatja a kezét. A férfi teste beleremeg. Becsukja a szemét és le-
lassítja a lélegzetét. Próbál lenyugodni, de legbelül forr benne a harag.
És mégis. Nem akar dühöngeni. Nem akar dühöngeni abban a néhány
magányos percben, amit vele tölthet. Hogyan tehetta ezt? Pedig meg-
ígérte. Megígérte, hogy kitart. Mindhalálig.

Kabátzsebében megszólal a mobilja. Feláll és hátat fordít a nőnek,
mielőtt felvenné. A szám ismeretlen.

– Halló – szól bele a telefonba. – Te vagy az, Anders?

– Jó napot – hallatszik egy női hang. – Kristine Larsen.

A férfi hallgat.

– A rendőrségről telefonálok.

Semmi válasz.

– Megmondaná, hol tartózkodik jelenleg?

A férfi mélyet lélegzik. Hideg van a szobában.

– Csak nem történt valami?

– Elküldenénk önért egy...

A férfinak remegni kezd a lába, zihálva veszi a levegőt és alig bír
megszólalni.

– Csak nem a lányokkal történt valami?

– Elárulná, hol van most?

– Nem.

Hangja határozottan cseng.

– Van magával valaki?

A férfi az asszonyra néz, aki valójában már nem létezik. Egészen biz-
tos, hogy a hideget sem érzi.

– Igen.

– Sajnálom, de baleset történt.

A férfi hallhatóan vacog. Kinyitja a száját, nehogy a nő hallja össze-
koccanni a fogait.

– Élnek? – kérdezi a hidegtől reszelős hangon.

– Nos, egy baleset...

– ÉLNEK? – kérdezi elcsukló hangon. A torkából mintha jégdarab-
kák törnének elő.

– A gyerekek jól vannak – mondja a rendőrnő némi szünet után.

– De...

Ismét hallgatás.

– Sajnálatos hírt kell közölnöm önnek. A felesége elhunyt.

Vasárnap

– Jól vagy?

A kérdés valahonnan kívülről jön, hátulról, meleg, kellemes hang, szinte csiklandozza a fülét. Silvia a szájába dugja a mutatóujját és ráharap. Íze mint a málna- és áfonyaszörp keveréke. Vagy az erikavirágból készült mézé. Nem felel. A szavak csak felsértenék a torkát.

Nem érzi jól magát. Régebben sokkal jobb volt. Akkor a vasárnapi ebéd ehető volt, a konyhában rend volt és a kishúgának elő volt készítve az iskolatáskája. Ő pedig állt a konyhában és kinézett az ablakon és hallgatta a mosogatógép zümmögését. Akkor még képes volt gondolkodni. Akkor még azt hitte, hogy ura a helyzetnek és hogy elég ügyes és ravasz ahhoz, hogy ez így is maradjon, sőt. Akár valami jobbat is elérhet.

Eszébe jutott, hogy akár maga alatt is lehetne. Minden oka megvolna rá. Anya nélkül nőtt fel. Csak épp egy kicsit depressziós. Lehet, hogy többet foglalkoznának vele. Meghívnák ide-oda. Még kérnie sem kellenne. Maguktól meghívnák. Akkor már csak a megfelelő teáscsésze hiányozna. Azokat szerette, aminek a kerek fülébe éppen hogy bele tudta dugni az egyik ujját, mintha két gyűrű kapcsolódna egymásba. Persze fontos, hogy amúgy nagy és kerek legyen, hogy a tenyerébe tudja fogni, és hogy amikor felemeli, hogy igyon belőle, a forró gőztől bepárasodjon a szemüvege. Jól állt neki. Olyan aranyos volt bepárasodott szemüveggel. Élvezte, hogy amikor leteszi a csészét és a pára elszáll a szemüvegéről, képes úgy körbenézni, mintha még mindig párarétegen keresztül látná a világot. Ilyenkor könnyen elérzékenyült és megnyitotta a lelkét. Meglátta Minte remegő ajkait, a látványtól az ő ajkai is remegni kezdtek, majd felhangzott a követelődző „csókolj-már-meg” kommandó, aminek mindenki engedelmeskedett volna, akár egy megszokott parancsnak. Minte pillantása elárulta, hogy mire vágyik, hogy mivel szelidíthető meg.

Különös volt ez a nap. Ez most nem az a szokásos egyedül-ücsörgök-otthon-este. A szülők nem mentek megbeszélésre, a kistestvéreket nem vitték el senkihez, hogy vigyázzanak rájuk. A ház tele volt emberekkel, de ez a tény pillanatnyilag nem érdekelte. Máskor is voltak itt emberek. Ez inkább megnehezítette a dolgot. Szorongásra adott okot. Meghallhatja vagy megláthatja valaki, akkor, amikor nem szeretné. Ettől ideges lett, összeszorult a gyomra, mellei megfeszültek a melltartóban.

Ideges volt, aztán mégis jól érezte magát. Amikor a barátnője felhívta, akkor fogta el ez az érzés. Szegény Silvia, mondta a barátnője. Csak nem akarsz otthon búsulni egész este. Gyere át. Minden olyan egyszerűnek tűnt, mégsem volt képes feloldódni. Ott volt a gyomrában, alatta, fölötte, mindenütt. Odakint melegebb volt, mint gondolta. Elég lett volna egy vékonyabb pulóver. Csak a lába fázott. Persze a Puma tornacipójét vette fel. Az volt a legvékonyabb talpú cipője, a legkönnyebb és a legszebb. Nem a legjobb választás az ilyen latyakos, márciusi időben.

– Szia! – köszönt neki Minte apja. Az ajtóban várta. Magas volt, vékony, izmos. A szeme és a szája körül feszes a bőre. Ellentétben az ő apjával, akinek táskás a szeme, megereszkedett a bőre és kitágultak

a pórusai. Minte apján finoman csíkos fekete öltöny volt, fehér ing és nyakkendő. Halántékán felcsillant néhány ősz hajszál, de ez is csak a komoly megjelenését hangsúlyozta.

– Gyere csak, gyere – invitálta Silviát befelé. Minte anyja a nappaliban ült, és épp olyan fiatal volt az arca, mint Minte apjának, hatalmas a

melle, ami szabályosan hullámszórt, ha felnevetett. A feneke is hatalmas volt és lógott a hasa. Kék ruhát viselt és csipkés szélű kardigánt. Hat gyereket szült. Mintét és testvéreit.

Silvia járt már itt néhányszor, így ismerte a járást. Fel a lépcsőn, el a falra függesztett plakátok mellett, melyekről boldog emberek mosolyogtak rá. Nem értette a furcsa, szögletes betűkkel felírt szövegeket. Jobbra az első ajtó. Mintének külön szobája volt. Neki egyedül. Ő volt a legnagyobb gyerek a családban. És mivel az utána következő négy fiú, a legkisebb húga még mindig a szülei szobájában aludt. Minte szobájában nem volt semmi különös, íróasztal, szék, kihúzható kanapé, karosszék, könyvespolc. Kézrel faragott kereszt az ágy fölött, az éjjeliszekrényen egy kisméretű könyv. Talán Biblia. Csakhogy épp olyan betűk voltak a borítóján, mint amilyeneket a plakátokon is látott.

– Szia! – mondta Minte és meglelte. Ölelése afféle semleges, baráti ölelés volt. Teát nem is kellett már kérnie, ott várta az asztalon. Ahogy a tejkaramella is. Egy kristálytálban. Silvia felhúzta a szem-

öldökét, de csak egy nagyon kicsit. Hat gyerek és igazi kristálytál. És tökéletes csészék. Feketék, szépen íveltek. Jó kézbe venni.

Az iskoláról beszélgettek. Hogy a biológiatanáruk elvörösödött, amikor szexuális felvilágosítást kellett tartania, és hogy Janno összejött Celinnel. És a tizedikesek és a tanárok közötti szokásos májusi focimeccsről. És a Chelsea–Manchester United meccsről, ami a jövő héten lesz. Minte nyáron nyelvet fog tanulni, Silvia Dél-Norvégiába megy fesztiválozni Kajával. Persze, ha megengedik. Talán. Talán, ha Kaja nagynénjénél lakhatnak Kristiansandban. Kozmetikai tanácsokat is adtak egymásnak. Állítólag a zöld szemfesték jobban elfedi a pattanásokat, mint az alapozó. És bőrszíntől függetlenül. Silvia először meg is feledkezett a teából felszálló páráról, ami elhomályosította a szem-

üvegét. Amikor tudatosodott benne, persze bosszantani kezdte és inkább megvárta, amíg kihűl a tea.

– Ez finom volt – mondta, amikor megitta. – Kaphatok még?

A friss tea úgy fölforrósította a csészét, hogy alig tudta megtartani a kezében. Várnia kellett, amíg megint kihűl. Megpróbált úgy lélegezni, hogy összeszorította a fenekét, ott legalább nem látszik, hogy feszült. A válla, a karja lazának tűnt. A teától bepárasodott a szemüvege, nevetett saját ügyetlenségén. Felnézett.

Mintét látta. Alátványtól bizseregni kezdett a szíve, de érezte a lába között is. Gyorsan, zihálva kezdett lélegezni. Érezte, hogy elernyed az ajka és szeme lassan lecsukódik. Elpirult. Megpróbálta irányítani a lélegzését. Lassan és mélyeket lélegzett. Vissza kell szereznie az ellenőrzést a teste felett. Hogy laza legyen a tekintete, látszódjék, hogy tudja, mit csinál. Nyugi. Minte nem nézett a szemébe. Az ő száját nézte. Silvia észrevette, hogy Minte szája is nyitva van. Te jó ég. Szórakozik velem. Ki akar csinálni. Nincs menekülés. Minte most is olyan csábító volt, mint mindig. Végül nem bírta tovább és megcsókolta. Halkan felnyögtek, mire Minte kibontakozott az ölelésből, óvatosan, finoman eltolta magától Silviát. Majd bezárta az ajtót és bekapcsolta a CD-lejátszót. Női hang szólalt meg, valamilyen afrikai nyelven énekelt. Leült Silvia mellé a kanapéra, aki képtelen volt tovább tartóztatni magát.

Jó volt így. El akarta veszíteni a fejét. Szeretett volna kielégülni. És Minte hagyta, hogy a saját ritmusában jusson csúcsra. Minte úgy játszott a testével, hogy Silvia a végén már sikított. Jól érezte magát. Egészen addig, amíg el nem kezdett gondolkodni.

Oda akar fordulni Minte felé, hogy megcsókolja. Hogy adjon neki egy szex utáni boldogság-csókot. Egy ez-megint-csodás-volt csókot. Egy akarlak-még csókot. Szeretné így megcsókolni, hogy Minte nyugodtan és mélyen tudjon aludni, és hogy ő megkapja, amiért jött. Tulajdonképpen ő is szeretne egy ilyen csókot, egy megerősítő csókot, hogy Minte annyira akarja őt, hogy az már elviselhetetlen. Össze kell szednie magát. És ha nem sikerül, legjobb, ha felöltözik és elmegy.

SZÖLLŐSI Adrienne fordítása

ROZSDA

*We were fighting in Egypt
When they signed this agreement
That nobody else had to die
There was this terrible sound
And my father went down
With a terrible wound in his side
He said, Try to go on
Take my books, take my gun
Remember, my son, how they lied
And the night comes on
It's very calm
I'd like to pretend that my father was wrong
But you don't want to lie, not to the young.*

Night Comes On; in: Various Positions
© Leonard Cohen and Stranger Music Inc.

Miss Lonely

Tulajdonképpen nem is bordélyház volt. Bár a legtöbb barátom azt hitte. Pedig csak egy szimpla sztriptízbár volt. Mi táncoltunk, a pasik meg bámultak minket. Ennyi. Utána táncoltunk nekik privát is, ha kérték, ilyenkor elvittük őket a bár másik végébe, ahol egy keskeny folyosó két oldalán szobák voltak és vagy valamelyik szobában, vagy a folyosó végén, egy függöny mögött leültettük őket egy fotelba, aztán táncoltunk nekik, ők meg nézték. Amikor befejeztük, visszamentünk velük a bárpulthoz, ilyenkor whiskyt rendeltek nekünk, mert az volt a legdrágább.

PEDRO CARMONA-ALVAREZ (szül. 1972) chilei származású norvég költő, író. Legrangosabb díja a Cappelen-díj, amelyet 2000-ben kapott meg első kötetére. A *Rozsda* (*Rust*, 2009) a második regénye.

Persze nem tudták, hogy amit a lányok poharába töltenek, nem whisky, hanem Johnny Walker-es üvegekbe töltött jeges tea. Munka közben nem ihattunk alkoholt. Ebben hajthatatlanok voltak.

Amúgy senki nem érhetett hozzánk. Ha valaki próbálkozott, azonnal szólnunk kellett, persze a lányok többsége hozzákeresett még egy kicsit a fizetéséhez, amikor elmentek a pasikkal a függöny mögé. Voltunk néhányan, akik nem mentünk bele, de nekünk nem járt el a szánk. Voltak lányok, akik nagyon jól kerestek, rajtuk mindig új ruha volt és túsarkú cipő, drága kabát.

De engem ez nem érdekelt.

Kisminkeltem magam és átvedlettem *Charlie*-vá, mert ezt a nevet kaptam a főnöktől, amikor beálltam dolgozni. Amikor lejárt a műszak, összepakoltam és mentem haza. Jó volt nekem így. Joshba voltam szerelmes akkoriban, de nagyon. Jól bánt velem, és nekem már ennyi elég volt ahhoz, hogy elvakítson a szerelem. Más volt, mint azok, akikkel előtte együtt jártam. Nem csak azért, mert fekete volt, hanem azért is, mert Josh egyetemre járt és olyan dolgokról beszélt, amikről fogalmam sem volt. De soha nem éreztem magam hülyének mellette. Anatómiát tanult az Államokban, valamelyik egyetemen, de soha nem fejezte be. Amikor meghalt az anyja, abba kellett hagynia és elment dolgozni, az idő meg egyre múlt. Még azelőtt történt, hogy ide került volna. Az egyik barátnőm hozott össze vele, aki ismerte Josh egyik barátját. Első látásra belezúgtam, de csúnyán. Mindig így van, ha beleszeretek valakibe. Teljesen kikészülök. De tudtam, hogy Josh másmilyen. És szerettem azt is benne, hogy néger. Szerettem a testét, a karját, a mellkasát, minden egyes porcikáját. Mindig szerettem a feketéket. Már kislánykoromban is. Amikor általánosba jártam, teljesen meg voltam vadulva Eddie Murphyért. Az összes barátnőm Patrick Swayze-ért, Mel Gibsonért vagy Don Johnsonért rajongott. De én Eddie Murphyért bolondultam. Josh nem hasonlított rá. Egyáltalán nem. Kicsit kövérebb volt, ám ez engem nem érdekelt. Örültem szerelmes voltam. És

ő is szeretett. Tudom. Igazi szerelem volt a miénk. Igazi.

Az ilyesmi leveszi a lábáról az embert, nem?

Még az is eszembe jutott, hogy abbahagyom a munkát a bárban. Nem tudtam, mi lesz utána, nem is foglalkoztam vele. Josh azt mondta, nem érdekli, hogy vetkőzöm, de engem zavart. Soha nem jött el a bárba és ennek nem örültem. Lehet, hogy annak sem örültem volna, ha egyszer mégis felbukkan.

Nem is tudom.

Passolinivel is ott találkoztam. Mármint a bárban. Nem tudtam, hogy kicsoda, mi csoda. Soha nem érdekelt különösebben a zene. Vagyis szerettem hallgatni, meg táncolni, de nem volt soha kedvenc együttesem vagy énekesem. Én mindenféle zenét szerettem. Szóval, fogalmam sem volt róla, hogy ki Passolini, egészen addig, amíg nem láttam róla egy képet az újságban. De ez hónapok múlva volt. Eszembe jutott, hogy fel kéne hívnom az újságot vagy a rendőrséget, hogy elmondjam nekik, itt járt a bárban, aztán megfeledeztem róla. Később eszembe jutott, hogy mégis meg kéne tennem, akkor meg halogatni kezdtem. Úgyhogy jól elfelejtettem megint.

Nem is értem, hogy történt, de ahogy kijöttem a pódiumra, azonnal észrevettem Passolinit. Végig ott ült a fellépésem alatt, és bámult, egészen közelről. Néha találkozott a pillantásunk (azelőtt soha nem néztem a vendégekre) és láttam, milyen szép a szeme. Amikor kijöttem az öltözőből a vendégekhez, a bárba, láttam, hogy ott ül a fal mellett, az ódon tükör alatt, ami a tűz előtt ott lógott a falon. Most is emlékszem, mennyire örültem, amikor megláttam, hogy ott ül, távol a pódiumtól és a többi lánytól. Már csak azért is, mert Amalie, aki utánam táncolt, szóval ő volt a legszebb közöttünk, őt minden pasi el akarta vinni a függöny mögé és mindig neki dugták a legtöbb pénzt a bugyijába, amikor táncolt. Kicsit féltékenyek voltunk rá, mi többiek, talán nem annyira, de azért kibeszéltük rendszeren a háta mögött. Emlékszem, hogy odamentem Passolinihez és megkérdeztem,

leülhetek-e az asztalához, ő erre rám nézett és azt mondta, hogy természetesen, vagy valami ilyesmit.

Vett nekem egy italt, magának egy sört. Megkérdeztem, hogy hova való (mert látszott rajta, hogy nem itteni), mire azt mondta, hogy cigány és ezért vándorol egyik helyről a másikra, nem leli nyugalmát, ahogy az már a férfikkal lenni szokott. Kérdezte, hogy láttam-e egy sorozatot, ami a hetvenes években ment a tévében. Soha nem hallottam róla.

Nem, sajnós nem.

Kár, mondta, és megismételte, hogy neki cigány vér folyik az ereiben, de most úgy mondta, hogy megértettem, csak viccel velem.

Azt mondta, hogy Mexikóban nőtt föl, közel az amerikai határhoz, egy olyan városban, ami tele volt kurvákkal, banditákkal és homokkal. Kérdeztem, hogy ismert-e híres cowboyokat, gondoltam, viccelődöm vele én is egy kicsit, de mintha meg sem hallotta volna, azt mondta, hogy nyolc éves korában elköltözött onnan és hogy egyáltalán, alig emlékszik a gyerekkorára.

Kicsit bolondnak tartottam, de nem vettem komolyan, mert láttunk már egyet s mást, mi lányok, itt a bárban. Ezen kívül kedvesnek tartottam. Az a helyzet, hogy ha véletlenül feltűnt egy kedves pasi a bárban, és épp veled szeretett volna ücsörögnie, meg kellett ragadni az alkalmat. Többnyire csak undorító alakok voltak körülöttünk.

Belekortyoltam a jeges teába és épp mondan akartam valamit, amikor megint bele néztem a szemébe.

Különös volt a pillantása. Olyan homályos. Mintha egyszerre figyelt is volna rám és nem is. Aztán megfogta a kezem és megkérdezte, hogy van-e valaki, akibe szerelmes vagyok, úgy igazán.

Azt mondtam, hogy nincs. Örültem szerelmes voltam Joshba, mégis azt mondtam, hogy nincs. Nem tudom, miért. Egyszerűen kibukott belőlem. Nem tudom, mi történt velem.

Talán azért, mert Miss Lonely-nak hívott. Tetszett. Hirtelen észrevettem, hogy úgy flörtölünk, mintha nem is a munkahelyemen lennénk. Mintha tényleg szeretne engem.

Rendelt nekem egy whiskyt és magának még egy sört. És beszélgettünk. Mindenféléről. Ahhoz voltam szokva, hogy a férfiak a mellemet bámulják, meg fixíroznak, amikor jövök-megyek a bárban, de ő egyszerűen csak ült mellettem és beszélt hozzám. Aztán elhallgatott egy kis időre, majd elkezdett kérdezgetni. Olyan jó volt beszélgetni vele.

Meséltem neki a lányokról, akikkel együtt dolgozom és anélkül, hogy észrevettem volna, már a bátyámnál tartottam, aki meghalt, amikor én még kicsi voltam. Utána olyan bolondságokat is elmondtam neki, hogy milyen volt a balettcipőm színe, amit apámtól kaptam és milyen érzés volt, amikor iskola után hazajövet megtaláltam a folyosón. És a legrosszabb az volt, hogy apámat „papának” neveztem, amikor beszéltem róla és nem „faternak”, ahogy máskor szólítottam.

Mintha előre kigondolta volna a kérdéseit. És mintha előre ismerte volna a válaszaimat. Mintha hamarabb tudta volna, hogy mit fogok válaszolni a kérdéseire, mint én.

Amikor rádöbbsentem, hogy mi zajlik közöttünk, zavarba jöttem, elcsendesedtem és inkább csak figyeltem arra, hogy mit mond. Persze nem emlékszem mindenre, amit mondott. Gyorsan beszélt és a zene is hangos volt. De emlékszem, amikor arról kezdett mesélni,

hogy volt egy olyan buliban (vagy épp csak egy olyan buliról álmodott), ahol mindenki Bob Dylannek öltözve jelent meg (és még fontos volt az is, hogy senki nem ismerte egymást), megállt a mondat kellős közepén és megkért, hogy álljak fel.

Megdöbbsentem.

Azt mondta, szeretne megnézni magának. Izgatott lettem, de szégyelltem is magam.

Azt mondta, hogy elképesztően szép vagyok, és hogy szeretne még nézni egy darabig, én megfogtam a kezét és húztam magam után a folyosón és még mielőtt beléptünk volna az egyik szobába, arra kért, hogy forduljak meg és mutassam magam, mire én megfordultam és előre hajoltam, ő a csípőmre tette a kezét. Mintha áramütés ért volna.

Esküszöm.

Utána az egyik pincér odajött hozzánk és mondta, hogy öltözzek át, mert Katharina után én jövök. Amikor felmentem kisminkelve a pódiumra és táncolni kezdtem, ott volt ő is.

Pontosan előttem.

A csípőmön éreztem a kezét és most csak neki táncoltam. Semmi mást nem akartam, csak azt, hogy lássa, neki táncolok.

SZÖLLŐSI Adrienne fordítása

MUNKÁS SZÁRMAZÁSOMRÓL

Isten, mindenek teremtője, neked elmondhatom,
semmi nem vagyok, megfeledkeztem arról, amit
magam mögött hagytam.
Tükörkép vagyok, homályos, lélegzet, ami nem tesz
kárt a szélben.
De hiszek a szavakban, melyek nekem jutottak, a
szavakban,
melyeket elloptam, mert amit magam után hagyok,
nem a semmiből jött létre.

Az idő nem áll meg, ami közömbös volt, most minde-
nek felett áll.
De nekem nincs semmim. Magam helyett sem.

NÉHA HINNEM SEM KELL

Közel a reggel,
a felébredés, amit választunk,
heliocentrikus.
A park másik oldalán épületek sejlenek fel,
a város leválik az égről.
Ami nem létezik:
a fogkefénk, a vitáink,
egy üres papírlap.
Világosodik.
A konyhai csapból ezüstös víz folyik,
egy üstökös csóvája.
A lakás árnyékban van, nem a tenger felé néz.
A fehér műanyag széken, a balkonon
gyufásdoboz.
Valaki otffelejtette.
Reggel van. A harmat felszárad,
a világot lángoló kard hasítja ketté.

RUNE CHRISTIANSEN (szül. 1963) 1986 óta kilenc verseskötettel és három regénnyel állt elő. A kortárs norvég líra egyik legfontosabb alakja. Számos díjat nyert (Oktober Kiadó díja, Halldis Moren Vesaas-díj, Dobloug-díj etc.). Az antológiában olvasható versei a 2011-ben megjelent *Jeg har tenkt meg til de elysiske sletter (Eliziumi mezőkre gondolk)* című válogatásból valók.

BARÁTSÁG

Ősz csillogása visszavitt
minket az eredethez,
a melegházak mögé, a falhoz, ami
megőrizte a temető csendjét,
egy napsütötte kapunál
megértettük, a gyerekkor nem tér vissza.
A gesztenyés, az ünnepek, egy kézmozdulat, a
magány,
mindent magunk mögött hagytunk.
A hegygerincre boruló ég
kibillent egyensúlyából,
mindent benőtt a fű.
Itt nőttünk föl, minden gond nélkül stb.
Hallgattuk a lombzúgást,
az almafáról gyümölcsök potyogtak.
Semmit nem pótolunk.
Ahogy minket sem pótol senki.
Csillog az ősz, az ellopott ösvényeken,
a tisztásokon, a rezgő lombok alatt,
ahol kimondták a nevünket,
tartós a könnyörület.
Most és mindörökké.

SZÖLLŐSI Adrienne fordításai

TEJUTAK, ÚJRA MEG ÚJRA

A tengerben álltunk, a színek nem ragyogtak,
de éreztem, hogy a vállam
a napsugár-csonkok felé fordul.
Apa lehajolt, kezét megmártotta a vízben,
csupasz felsőteste fellobbant,
hangja berozsdázott a hidegtől.
Rágyújtott és átnyújtott egy rovar.
Valami hirtelen elhagyott, majd visszatért,
a bizonyosság, vagy tán valami sokkal elenyészőbb,
hogy ott és mindig utód vagyok.

A MUNKÁSOSZTÁLY A MENNYBE MEGY

1.
1975 van, tizenkét éves vagyok, vonattal utazom, az elíziumi mezőkre gondolok, pontosabban Dalaröre.
2.
Ó, hogy vágytam hátrahagyni azt a forró katlant.
Honnan jöttél? kérdezi egy lány. Hogy ragyog minden körülöttem.
3.
Minden susogott, lengett, bár szélcsend volt.
4.
Azt mondják, eljött a béke, nem is számítottak rá.
Hát ez hogy sikerült?
5.
Miután elmúltam tíz éves, sosem mondtam: „papa”,
sem azt, hogy „apám”, a nevén emlegettem, vagy
egyszerűen, tegezve, megszólítottam.
6.
Mi maradt? Csak effajta zavaros képek mindarról,
ami túl gyorsan megtörtént.
7.
„Áhítás”. Arra emlékeztet, hogy „ámítás”.

EGY-KÉT DOLOG MIATT EZ MÉGISCSAK KOMÉDIA

Amiről beszélünk,
az szétválasztott és befejezett,
minden vizsgálat közömbös,
minden érvelés felesleges,
az erkélyt hó fedi,
a zúzmarás székek nem hiányzik senki,
minden várakozik,
a tavasz – a formásokat tekintve – még nem éber,
s a fellegekben ott tornyosul
az immáron helyrehozhatatlan különféleség.

De valahányszor megmozdítod a karodat,
a világ egyet változik,

és amikor fekszel és álmodozol,
pl. egy megszakított utazásról
vagy egy istenről, aki lelépett,
a lélegzésed és vérkeringésed egyensúlya helyreáll.

Valahol,
egy könyvben az univerzum keletkezéséről,
azt olvasod, hogy minden, ami vagy, itt összpontosul.

VÁZLAT, VÖRÖS GOLYÓSTOLLAL

A kertben száz meg száz madár, virágport sodor a szél
a rét felett,
az autópálya lágyan zsong.

Talán így terveztük hajdanán:
az eget sosem gyarmatosítják, a felhőket sosem
igázzák le,
talán így gondoltuk hajdanán,
a hűvös szélfúvásban, markunkban
meghosszabbított életű érett bogyók.

Az üvegházak szálló repülőt tükröznek,
a mozgás akadozik, mint egy hazugságvizsgálón,
a csönd ahhoz hasonlít,
ahogy valaha egymást szerettük.

AJÁNLÁS

Felébredszen.
Előkerül a napkorong, egy felhő kiigazítja az eget,
s a város megkeresi színeit.
A hőség már formát öltött, a fény emlékeztet:
a nyugtalan, rendezetlen szerelemre, vagy a keletke-
zés ünnepén felvillanó csintalan mosolyokra.
Odafent egyensúlyozol: ez bevégeztetett.
A túloldalról suttogod magadnak: bevégeztetett.

PAP Vera-Ágnes fordításai

BOLDOG IDEGEN

– regényrészlet

Néhány nap alatt belerázódtam Hamuvölgynek, ennek a néhány házból álló tanyának kora őszi mindennapjaiba. Tudtam, hogy reggel kilenc körül kilép a házukból Jon Trygve, lábán színes strandpapucsban, amihez vastag gyapjúzoknit húzott. Bizonytalanul felül a biciklire, és imbolyogva, mint aki a következő pillanatban eldől, végigteker azon a százötven méteres úton, ami a házuk és a turisták számára fenntartott három vécé, egy női, egy férfi és egy mozgássérült között van. Fél tízre, tízre ragyogóra feltörli a kőpadlót a vécékben, ahol fotocella érzékeli a szükségét végzőt, akinek, amíg bent van, a szellőző a Peer Gyntből Solveig dalát zümögve cseréli a levegőt. Fél tizenegyre már készen szoktunk lenni a gyümölcsös hűtőpult bepakolásával lent a kompikötőben. Visszafelé jöve látjuk a szomszédot, aki utánfutós liftjével leemeli a vén kost az előző nap folyamán kopaszra legelt kamratetőről, és átszállítja egy másik házhoz. Időközben megérkeztek a litván vendégmunkások, és komótosan dolgozni kezdtek, Unni pedig már kinyitotta a kiállítást és a templomot, most pedig már azon aggódik, hogy az asznapi első turisták előtt visszaérjek. Mindig visszaérek, és körbevezetem őket. Ahogy később azokat is, akik az óránként érkező komppal újabb és újabb csoportokban jönnek egészen

késő délutánig. Közben a szomszédnak sikerült áttennie a kost, és miközben az már harogva új tetőn legel, ő kinyitja a kávézóját, gofrival, jégkrémmel és helyi málnából, eperből készült szörppel, lekvárral várja a turistákat. A legnagyobb sürgés-forgás közepén előkerül a tanya közös, háromlábú kutyája, az, amelyiknek a negyedik lábát amputálni kellett, mert egyszer vakmerően szembeszállt egy rozsomákkal, amely Hamuvölgy határáig leereszkedett a hegyekből. Most a teraszon ülő turisták körül ugrál bukdácsolva, de sose orra esve, sajátos technikával, széles vigyorral a pofáján, farokcsóválva. Ez így megy késő délutánig. Akkor fordul az utolsó komp. De teljes csend Hamuvölgyben csak azután lesz, miután a litván vendégmunkásokat elviszi este a kisbusz a fjord végébe, ahol azok az éjszakát töltik.

Munka után fáradtan teszek még egy lazító sétát, miközben zsi bonganak a fejemben a napközben ismételt angol, norvég, német, holland, francia szavak a dongatemplomról. Kedvem lenne felmászni az örök tél birodalmáig, hogy életemben először igazi havat érintsek. Találok egy birkák kitaposta csapást, felkapaszkodom a hegyoldalban, hosszú kaptató után túljutok a fenyőhatáron, felérek a legelőkig, de a hófoltokkal tarkított sziklák ugyanúgy fölöttem vannak, csak egy hajszálnyival látszanak közelebbnek, mint az ég, ezért egy idő után mindig feladom és visszafordulok. Pár hónap múlva úgyis le fog hullni a hó, vigasztalom magam, és akkor lejjebb is találkozhatom a tűnékeny kristályokkal.

Az egyik ilyen visszautamon felfedeztem egy kiálló ormot, amely fenyők és nyírfák takarásában meredezett, pár száz méterrel Hamuvölgy fölött. Föntről patak zuhogott rá, de nem bukott át rajta, hanem a sziklányi kő mély hasadékába eltűnt, hogy azután lent, az orom tövében bő vizű forrás bugyborékoljon elő a kövek közül.

Gondoltam, próbát teszek, hogy vajon ugyanaz a víz ömlik-e ki alul, amelyik felül befolyik. Fent belecsepegtettem a habokba néhány cseppet nagyapám egyik szeréből, lemásztam az orom lábához, és nagyot kor-

tyoltam a forrás vizéből. Összerázkódtam az undortól. Úgy éreztem, mintha miniatűrre kicsinyítve a számba ugrott volna a szomszéd vén kosa, és döfködné a szájpaplásmat. Eszembe jutott, hogy a víz a fenti birkalegelőn buggyan elő a köves talajból, ahol több tonnányi bárányganéjt áztat, miközben tucatnyi ágra bomolva lefelé csorog. A nyelvemen onnét van ez a kellemetlen birkaíz.

Néhány percet kellett csak várnom. Akkor megbillent fölöttem a szikla. Megtaszította az egyik vörösfenyő törzsét. A gyökérzet a lökéstől megreccsent odalent a földben, a korona pedig nagyot suhintva belengett fölöttem. Amire a fa megnyugodott, a szikla is visszamerevedett abba a mozdulatlanságba, ami a sajátja volt az utóbbi pár ezer évben, mialatt csak a belőle letört, apró köveknek szabadott elgurulniuk. Kis szünet után mégis újra billent egyet, aztán még egyet, megint egyet, hogy végül folyamatosan zötyögjön egy helyben.

Döngött alattam a föld, a vörösfenyő gyökere recsegett-ropogott, túleveles ágai kaszáltak össze-vissza. A közelben álló fák hajladoztak, de még a barnuló páfrányok is, mint csapkodó legyezők, susogtak. Abban a pillanatban biztos voltam benne, hogy nagyapám cseppjei a titokzatos földalatti úton keresztül leértek, és a szerből annyi, amennyi elég a látomáshoz, bejutott a szervezetembe.

A forrás medencéjénél ültem, amelyben a rázkódástól megtört a kristálytiszta víz, de nem lett zavaros, csak a medence fenekén csörögtek a kavicsok, mint az összerázott üvegyöngyök. Földmorzsa, mohadarabok hullottak a nyakamba. Néhány nagyobb kő is leesett mellettem. Tompán döngve a talajon gurult lefelé, addig, amíg meg nem akadt az aljnövényzetben vagy egy fatönkөн. Ezek közül a kövek közül bármelyik elég lett volna, hogy betörje a koponyámat, de azért sem volt kedvem felállni, és arrébb menni. Nem éreztem sérthetetlennek magam, de arra gondoltam, hogy legyen, aminek lennie kell. Vak bizalommal vártam a sorsomat.

A szikla egy idő után lecsillapult, rázkódott egy utolsót, és megpihent. A környező fák, páfrányok megnyugodtak. Az oldalra dőlt

vörösfenyő csendesen feküdt, kifordult gyökere most az ég felé kapaszkodott.

A kavicságyból feltörő forrás másképpen mormolt, sokkalta hangosabban, mint korábban. Minél tovább, minél figyelmesebben hallgattam, annál tagoltabbnak tűnt a zaja. Egy idő után biztosra vettem, hogy ezzel a mormolással maga a fölém magasodó szikla akar közölni velem valamit. Tudtam, hogy elmélyült odafigyeléssel még azt is pontosan ki lehetne venni, hogy mit. Csakhogy erre az odafigyelésre az én képességeimből nem futotta, ehhez legalább egy nagyapám kaliberű varázslóra lett volna szükség. Én, aki annyi nép nyelvét beszéltem, a szikla mondanivalójából, amit a víz nyelvén fejezett ki, egyetlen apró bugyborékolás értelmét se foghattam fel. Sóhajtvá felálltam, és kissé restelleve modortalanságomat a szikla előtt, amely még mindig ugyanúgy mondta a magáét, elindultam lefelé.

Unni az első éjszakát követően a tanyájuknak nem a főépületében szállásolt el, ahol ők laktak, hanem abban az apró házban, amely ugyanúgy, ahogy a többi hamuvölgyi portán, az ő udvarukon is ott állt, azaz az egyikben azok közül a hajdani élelmiszertároló kamrák közül, amelyeknek a tetőit a szomszéd kosa végiglegelte. Ezek a kamrák a hűtőszekrény és a fagyasztóláda megjelenése után elvesztették eredeti rendeltetésüket, amolyan második házzá alakították át őket, méghozzá legtöbbször babaházzá, amely a gyerekek birodalma lett. Nem volt ez másként Unniéknél sem, az ő lányuk játszott benne, amíg kicsi volt, de, mivel szellemileg soha nem nőtt ki a gyerekkorból, felnőtként is szívesen időzött benne olyankor, amikor hazalátogatott hétvégén a szüleihez.

Nagyapám elméletét a rajtunk átsuhanó szellemekről, akiket tévesen legszemélyesebb érzéseinknek hiszünk, jól illusztrálta a lány dühkitörése a reggelinél, ami ugyanolyan gyorsan elmúlt, ahogy jött, és nyoma se maradt. Vigyorogva bólogatott, amikor Unni megbeszélte vele, hogy ezután az ő babaházában fogok majd aludni. Láttam rajta, hogy ettől kezdve úgy mustrálgat, mint az új, életnagyságú néger babáját. Mielőtt Jon

Trygve a fekete Mercedesszel levitte volna a vasárnapi utolsó komphoz, hogy hazatérjen Kakashalomra, a járasközpontba, ahol hét közben lakott, lelkesen pakolta bele a zsákba a játékaik egy részét, hogy helyet szorítson az ágyamnak, amelyet felhoztam a pincéből és beállítottam a babaházba.

Az ágy, amelyről százkilencven centiméterrel mindkét végén lelégtam, hatalmasnak hatott a többi bútorhoz képest, mivel azok mind babákhoz voltak méretezve. A hintaszéken plüss elefánt, zsiráf, meg egy mindegyikük-nél nagyobb csibe osztozott, a toalettasztalnál hajás baba szépítkezett, a kisszéknyi asztal miniatúr étkészlettel volt megterítve, a konyhapulznál alvóbaba mosogatott félig lehunytt szempillákkal. Eleinte, amíg bele nem szoktam az idebent uralkodó méretekre, aránytalanul nagyra éreztem a testemet. Lábujjhegyen léptem be, egyből végignyúltam az ágyon, és lehetőleg meg se moccanom többet, nehogy ormótlan mozdulataimmal felborítsak és eltörjek valamit. Az volt az érzésem, hogy a *Hófehérke és a hét törpe* meséjének egyik sajátos változatában szerepelek, és valójában a törpék házába csöppentem, a törpékébe, akik, ha hazaérnek, nagyon megfognak rémülni tőlem, mert én sajnos a Koromfeketéske vagyok.

Miután aznap este modortalanul otthagytam a sziklát, amelynek a szavait nem értettem meg, visszaereszkedtem az egyik birkák kikaposta csapáson Hamuvölgybe. Hazaértem Unniék portájához, bementem a babaházba, és lefeküdtem. A fáradságtól azonnal elnyomott az álom, de nemsokára arra riadtam, hogy valaki szuszog az ágyam alatt, mégpedig pimaszul mindig olyankor, amikor megmozdulok. Ha teljes testemmel átfordultam, nagy volt a szuszogás, ha csak az arcomat vartam, alig hallható. Tulajdonképpen azóta, amióta a babaházban aludtam, egyfolytában hallottam ezt a zajt, de nem tulajdonítottam jelentőséget neki. Ekkor viszont határozottan zavart. Mit zavart? Bosszantott. Mintha végre belejöttem volna a szerepembe, és valóban én lennék Koromfeketéske, a félig ember, félig óriás néger, lelégtam fürtös hajú kobakomat oldalt, és dühösen bekukucsáltam

az ágy alá, hogy megnézzem, ki meri háborgatni jól megérdemelt nyugalmamat.

A fehér éjszaka derengése az ágy alá nem hatolt be, semmit se láttam. Jobb karommal benyúltam, és módszeresen végigfuttattam az ujjbegyeimet a padló lakkozott deszkáin. A szuszogás mindeközben vakmerő pimaszsággal folytatódott tovább, ugyanúgy, ahogy eddig, a mozdulataim ritmusára. Mintha közben, amíg aludtam, megjöttek volna a törpék, akik ahelyett, hogy megrémültek volna, inkább az ágy alá bújtak, és most ezzel a szuszogással akartak csúfot üzni belőlem.

Megakadt a kezem valami puha, bársonyos csomóba.

A norvég útikönyvek kulturális összefoglalóiban eleget olvastam a trollokról, ezekről a ronda kinézetű, ostoba óriás manókról, amelyek az ősidőkben rejtőzködő, erdei életet éltek, és csak ha feldühödtek, rontottak be törve-zúzva emberi településre, hogy azután mára giccses szuvenír figurákká korcsosuljanak. Az ágy alól egy ilyen norvég manót, egy trollt halásztam elő. Plüssből volt, hasába szerelt érzékelővel, amely a környezet apró rezdüléseire reagálva hangot adott. Ahogy kiléptem vele a babaház ajtaján, úgy sivített, mint egy varacskos kismalac, amelyet sziklapiton teker körbe, és lassan agyonszorít. Én semmi ilyet nem terveztem, egyszerűen letettem odakint az udvaron egy nagy, lapos kőre. Úgy gondoltam, hogy a kő garantáltan nem rezeg be a mozdulataimtól, és a troll hasában levő érzékelőnek nem lesz mire reagálnia. Miután a plüss troll hatástalanításával végeztem, szétterpesztettem a lábaimat, és nagy sugárban a málnavesszők közé vizeltem.

Azt hittem, hogy most már nyugodtan alhatok tovább reggelig, de alaposan tévedtem.

Ezúttal arra riadtam, hogy döng a tető a fejem fölött, és kolompszót hallok. Újra felkeltem, kiléptem a babaház elé, és, a hang irányába fordulva, megláttam, hogy pár méterrel a talajszint felett, szárnyak nélkül legelnek.

Hát persze, hogyan is felejtettem el! Aznap reggel, miközben a kávémat kortyoltam a babaház teraszán, a szomszéd a traktorjával bevontatta mellém a liftes utánfutót, raj-

ta a zöldrácsos birkaszállító ketreccel, a ketrecben pedig magával a vén kossal. A liftet azután a hidraulikus karral úgy állította be, hogy a zöld ketrec egy magasságba emelkedjen a tetőn lévő aprócska legelővel, majd kioldotta a ketrecajtó mágneszárját. A vén kos szokva volt a magassághoz, meg éhes is lehetett, tétovázás nélkül átugrott a tetőre. Az ugrásba az egész babaház beleremegett. A szomszéd, észrevéve, hogy leteszem a kávé bögrét az asztalra az esemény hatása alatt, huncut mosollyal megjegyezte, hogy nem kell félnem, nem fog kéretlen látogató pottyanni a nyakamba.

A vén kos alatt valóban nem szakadt be a tető. Viszont a napközben lelegelt vadvirág és zsenge fű kérődzésével éppen az éjszaka közepére végzett, és megint legelni támadt gusztusa. Kolompszóval, dübörögve odavissza vonulni kezdett a tetőn. Amikor kiléptem, megakadt a falat a szájában, vetett rám egy lesújtó pillantást odafönről, majd bizalmatlanul végigmért. Miután megbizonyosodott, hogy érdektelen vagyok a számára, visszahajolt legelni.

Megfordultam, hogy én meg visszatérjek aludni, amikor a troll újra szuszogni kezdett. De nem azért panaszkodott, hogy kivettem a szűrét, hanem az élettelen tárgyak együgyűségével még mindig csak a mozgásra reagált. Tette ezt annak ellenére, hogy a mozdulatlan kövön ült. A troll fura viselkedésének a rejtélye csak egy pillanatig tartott, a következőben már magam is éreztem, hogy remeg a föld a talpam alatt. Ekkor a troll már sivített, de felmorajlott a hegyoldal is a fenti nyírek és fenyőfák felől. Akkora dübörgés támadt, mintha a Hamuvölgy feletti hegy akart volna leszakadni erdőstől, legelőstől, gleccserestől.

– Édes Legbám! – gondoltam magamban -, hát ezt akarta elmondani nekem a szikla.

A fjordvidék legnagyobb eseményei a hegyomlások. Megesett már, hogy egy teniszlabda nagyságú kő, magasról indulva, és szerencsétlenül pattanva meg, képes volt agyonsújtani egyenként egy kétgyermekes családot, amely a hullás pillanatában éppen arra autózott. Máskor a meginduló kőgöргеgek egész tanyákat temettek maguk alá. De

Hamuvölgyben akkor éjjel az a negyventonányi szikla, amely felébredt több ezer éves mozdulatlanságából, olyan kíméletesen dübörgött keresztül a házak között, hogy egyetlen haja szála se görbült meg senkinek, és még különösebb kárt sem okozott. A megyei lap, a Viking Tülok, amelynek a soron következő számában címlapsztori lett az eset, aprólékos térképen rajzolta fel a legördülő szikla útvonalát. Eszerint a szikla mindig jó helyen változtatott irányt, hol Unni teraszos virágágyásában, hol egy másik sziklának ütközve. Olyan szerencsés cikk-cakkot írt le, hogy csak néhány gyümölcsfát és egy villanyoszlopot döntött ki, valamint rípi-tyára törte azt a rozzant szerszámoskamrát, amelyet Unniék szomszédja, saját bevallása szerint, éppen másnap tervezett lebontani. Pedig, ha egyenes vonalban görgött volna le, nemcsak Unniékat és a szomszédjukat lapította volna össze a házukkal együtt, hanem Norvégia egyik legféltettebb kincsében, az arrébb vontatott dongatemplomban is helyrehozhatatlan kárt okozott volna. Nem csoda, ha a Viking Tülok mindezek után a sziklát kedélyesen, szinte becézve csak Nagy Kavicsként emlegette. Kiderítette róla, hogy tulajdonképpen már az ötvenes években bemérték, és instabilnak minősítették a geológusok. Az eltávolítását azonban hiába sürgették, akkoriban nem volt rá pénz. Amikor meg már lett volna, mindenki megfélekezett a Nagy Kavics kellemetlen jelenlétéről Hamuvölgy felett.

A Nagy Kavics egészen a kompkikötőig gurult. Ott azért nem esett bele a fjordba, mert a parton egy nagyobb lapos területet talált, a turisták számára kiépített parkolót, ahol vízszintesen görögve elvesztette a lendületét, és végül az egyik keskenyebbik oldalán, mintha csak tétovázna, hogy forduljon-e még egyet, billenő helyzetben megállt.

Az aznapi utolsó turisták a dongatemplomnál egy dél-európai csoport tagjai voltak. Kiszállva a spanyol rendszámú kirándulóbuszból, gyanakodva méregették a templom hült helyén az alapokat, és a széthányt kövek között a litván vendégmunkásokra, akik a számaikat rendezték össze az egész napos

munka után, olyan szemrehányó pillantásokat vetettek, mintha legalábbis ők bontották és hordták volna el a templomot. Mielőtt a pénztárnál leemeltem volna közös bankkártyájukról a jegyek árát, amely egy közepes benini vagyonnak megfelelő összeg volt, igyekeztem gyorsan összefoglalni a templom körüli, szerencsétlen helyzetet. Angol beszédem után, amit a túravezető fordított, általános felháborgás támadt a csoportban.

Franciásan hangzó, furcsa spanyoljuk alapján arra következtettem, hogy katalánok lehetnek. A fejemben kavargó nyelvek miatt nem volt egyszerű megtalálnom agyam egyik eldugott rekeszében a spanyoltudásomat, de valamit mégis sikerült előhalásznom. Katalántudás híján franciául törve a spanyolt, dicsérni kezdtem nekik Barcelonát, majd a Sagrada Familia bazilikát, Antoni Gaudínak, ennek a nagy katalán művésznak az utolérhetetlen remekművét. Az egész csoport, mintegy varázsütésre, megenyhült, mégis rábólintottak, hogy emeljem csak le a jegyek árát közös bankkártyájukról. Amikor mondtam, hogy én fogom végigvezetni őket, engedelmesen felsorakoztak mögém, és hálásan csillogó szemmel követtek az építkezési területen keresztül a ribizlibokrok takarásában megbúvó templom irányába. A domborműnél befejezve a látogatást, még hosszan elbeszélgettünk franciául, amire az idegenvezetés közben azért váltottam át, mert többen határozottan azt állították, hogy anyanyelvük, a katalán sokkal inkább hasonlít a franciára, mint a spanyolra, és ezért ők jobban értenek franciául. Nemsokára néhány üveg behűtött cava, egyfajta katalán pezsgő is előkerült, és egyszerre csak azt vettük észre, hogy elment az aznapi utolsó komp, amellyel a katalánok vissza akartak volna térni a fjord másik partján lévő szállásukra. A hamuvölgyi fjordágot megkerülni már túl késő lett volna, így csak a kompikötőben levő parkolóig jutottak, ahol folytatták még a poharazást, megvacsoráztak és a buszban töltötték az éjszakát.

A parkolóba beguruló Nagy Kavics karnyújtásnyira állt meg a buszuk mellett, de ők a megivott pezsgőtől olyan édesdeden aludtak, hogy az egész földindulásból semmit se

vettek észre. Akkor kezdtek ébredezni, amikor a megyei katasztrófavédelem helikoptere leereszkedett mellettük. De a norvég hangzavar és az angolul odavetett, rövid magyarázatok alapján még sokáig elképzelni se tudták, honnét került oda az az óriási kő, amelybe majdnem belefejeltek, amikor félálomban lebotorkáltak a buszlépcsőn.

Jóval később vetették csak sűrűn a keresztet, és mormoltak hálaimát. Ugyanúgy megrendültek, ahogy egész Hamuvölgy. Nem mentek el a másnap déli, első komppal, ott maradtak a délután rendezett áhítatra is. Unni azelőtt, hogy gondnoknő lett volna, vándor hittérítőként évekig élt a lappok között Észak-Norvégiában. Bár hivatalosan nem szentelték fel, jártas volt a liturgiában. Így ő tartotta az aznapi áhítatot a tanya imaházában, ahol a hamuvölgyiek és a katalánok közösen mondhattak köszönetet Istennek azért, amiért ilyen szerencsésen átveszelték a hegyomlást.

Az áhítat végére befutottak a tűzszerészek, akik lyukat fúrtak a kőbe, a lyukba dinamitot tömtek, és vastag, acéldróttal megerősített gumiszőnyeget borítottak a Nagy Kavicsra. A Nagy Kavics a robbanás pillanatában utoljára még megmozdult. Néhány centire elemelkedett a parkoló aszfaltjától, feldobta magát, mint egy halálra sebzett sárkány, majd darabokra hullott. A robbanás zajának elmúltával még hosszú percekig hallani lehetett, ahogy a megbolygatott kő agonizálva tovább hasadozik a gumiszőnyeg diszkrét takarásában.

Szellemeim legtöbbje, azok is, amelyeknek legtovább tartott a Beninből idáig vezető út, akkorra már utolértek Hamuvölgyben. Egyesek végleg elmaradtak, miközben csatlakozott hozzám néhány új is. Régi szellemeim egyike hatalmasra nőtt, fölém tornyosult, és mennydörögve arról kérdezett, hogy valóban itt van-e a helyem Hamuvölgyben. Amikor a Nagy Kavics megindult, nemcsak a hamuvölgyi hegyoldalon gördült végig, hanem mintha a szívről is leesett volna. Határtalan megkönynyebbüléssel néztem a babaház ajtajában állva, hogyan dübörög ki az erdőből, görög egyenesen a dongatemplom felé, változtat irányt az utolsó méteren Unni teraszos virágágyásában,

veti be magát a házak közé, és hogyan tűnik el a kompikötő felé, a szilvafák között. Akkorra már kész volt bennem a válasz, amitől a fölém tornyosuló szellem nagy része elillant, és apró ködpamaccsá zsugorodott.

Itt idegenben, a norvégiai Hamuvölgyben sikerült végre megszelídítenem az Idegenség

Szellemét. Az Idegenség, amely egész életemben fojtogatott, attól kezdve a bokámhoz dörgölődött, és azzal biztatott, hogy hamarosan hazatalálok. Nem lehet véletlen, sutogta behízelt hangon, hogy hasonmásom már kilencszáz év óta ott várt a dongatemplom domborművén.

MINT A NORVÉG

Kapcsolódási kísérletek

*„...rutinszerűen fordítják a könyveket norvégról svédre, dánra és viszont:
a nemzeti nyelv természetesen nem több és nem kevesebb,
mint egy dialektus hadsereggel a háta mögött.”*

(Thomas Hylland Eriksen: A skandináv kulturális térség; Karádi Éva fordítása)

Martin apja a regionális ráktisztító bajnok volt, de mi úgysem értjük meg ennek fontosságát, rázta meg a fejét, amikor mosolyogtunk a sportteljesítmény hallatán. Itt, az Északi-tenger partján ennek igenis nagy presztízse van. Ő bezzeg megérti, hogy mi szeretjük a rákot, vett is frissen süttötet a kikötőben, csak arra kér, hogy a kert végében együk meg, ne kelljen neki ehhez asszisztálnia. Érzékenysége nem véletlen, apja, a rákász a tengerbe fulladt. Strömstadon lakik, a svéd–norvég határon. Az élet nem könnyű azon a vidéken, még szerencse, hogy átjár Norvégiába dolgozni, de a fizetését már otthon, Svédországban költi el, ez nagy könnyebbség, nagyságrendekkel nagyobbak a norvég fizetések, viszont alacsonyabbak a svéd árak. Ott van Strömstadnál a svéd–norvég Riviéra, Charles Simonyi kedvenc kikötőjével, az üdülők többsége a norvégoké. Itt ők a gazdagok, a geci norvégok. Akik – magyarázzák vehemensen a svédek – idejönnek, és a szeszlerakatokban összevásárolják az olcsó svéd alkoholt. És isznak, mint a norvég.

Oslo amúgy egy köpésnyire van Strömstadtól, de a vasút nem megy tovább, a határállomás egyúttal végállomás. Holott megvan a pálya, de a második világháborúban felszedték a síneket, és azóta sem építették újjá. Nem fontos, annyira közel azért nem akarnak kerülni egymáshoz. Egy Idde-fjordnyi távolság mindig marad, ebben tán meg is van köztük az egyetértés. Az Idde, a határfjord szürke és apró szemcsés gránitja amúgy világhírű, partján álló egykori bányájának két nagy megrendelője volt fénykorában, a harmincas években.

Az egyik Buenos Aires városa, amelynek hatalmas volt akkoriban a gránitigénye – bár arra nem találtam adatot, hogy az argentin kongresszus épülete előtt az Andokot jelképező gránitlépcső valójában skandináv gránitból épült-e. Vagy esetleg az az obeliszk, amelyet 1936-ban emeltek a város első, ám akkor még sikertelen alapítása emlékére. A gránitexport kulturális importtal járt: a svéd–norvég határon gyakran megforduló argentin matrózok megtanították a lányokat tangót járni, a tánc hagyománnyá vált, azóta is tartanak a fjord partján tangó-fesztiválokat.

A másik nagybani gránitfogyasztó a harmincas években Berlin városa volt, Albert Speer is kedvelte a skandináv materiát. A Treptow-parkban álló Szovjet emlékmű is ebből készült: Jevgenyij V. Vucsetics szobrász és Jakov B. Bepolszkij építész a Berlin ostrománál elesett húszezer szovjet katona emlékművét abból a hetven tonna gránitból emelte, amiből a berlini diadalívet tervezte építtetni Hitler.

Egy norvég rendszámú autó nem vesz észre egy „behajtani tilos” táblát Uppsalában, és ráhajt egy lépcsőre. Azonnal ott terem egy svéd rendszámú autó, tulajdonosa aggódva, ám nagyon készségesen, kedvesen kivontatja a norvég autót a pácból. Az uppsalaiak boldogok, egyszerre látják beigazoltnak két sztereotípiájukat, az ostoba norvégról és a segítőkész, készséges svédéről szólót. Nem is sejtik, hogy a két autó gazdái régi jó barátok. Egyikük kolozsvári, másikuk székelyudvarhelyi magyar.

A norvég–svéd határtörténetek megfigyelése nem ritkán áthallásos egy egyszeri, közép-kelet-európai kisállamok nyomorúságán szocializálódott utazónak. A tolerancia, hűvös udvariasság és megannyi skandináv toposz mögött viccekben, pikírt megjegyzésekben és néha sanda tekintetekben megnyilvánuló, identitásképző villongások fedezhetők fel, jeléül annak, hogy a gránittömbön fekvő félszigeten sem úszták meg az etnikai feszültségek és nemzetiségi vetélkedések mifelénk oly dicstelen sorát. A szomszéd szidásának hol jobban, hol rosszabbul leplezett igénye általános emberi jelenség, nyilván a legnagyobb erőfeszítések árán sem sikerül megszabadulni tőle. És tény, hogy ami nálunk Móricka-vicc vagy rendőrvice, az ott svédre, norvégra van hangszerelve. Mondjuk például:

hány norvég kell egy villanykörte becsavarásához? Öt! Az egyik fogja, a másik négy forgatja alatta az asztalt. Thomas Hylland Eriksen a mottóban idézett esszéjében kulturális identitásképző elemként kezeli a vicceket, és a következővel szemlélteti a gazdag svéd, a hedonista dán és a tökfejű norvég sztereotípiáját: „Egy svéd, egy dán és egy norvég hajótörést szenved, és egy lakatlan szigetre kerül. Megjelenik egy tündér, és megígéri, hogy teljesül egy kívánságuk. A svéd rögtön azt mondja: haza akarok menni a nagy és kényelmes villamba, ott a Volvóm, a videóm és a prima IKEA-bútorom. Ezzel el is tűnik. Akkor a dán azt mondja: haza akarok menni a koppenhágai meghitt kis lakásomba, beleülni a kényelmes fotelomba, a lábam az asztalon, mellettem a szexi barátnőm és egy

karton sör. Ezzel eltűnik. A norvég, hosszas töprengés után így felel a tündérnek: tudj' isten, hirtelen olyan egyedül érzem itt magam, úgyhogy azt hiszem, azt kívánom, jöjjön a két cimborám vissza.”

Skandinávia messze van, a kulturális kódok a két régió között esetlegesen cserélődnek – holott magyar-norvég történelmi analógiákat nem is volna olyan nehéz találni, ha egy olyan népről beszélünk, amely megtette a hódító vikingek dicsőségétől a Dánia tartományaként való sínylődésig tartó göröngyös utat. Ahonnan – nem mellesleg – volt visszaút is. Ha jól belegondolok, Henrik Ibsen, Edvard Grieg, Edvard Munch jut kapásból eszembe a norvég kultúráról. És persze gyerekkorom kedvenc utazói: a papiruszhajós Thor Heyerdahl és Roald Amundsen, akinek a neve ismerősen hangzott Erdélyben, Dsida Jenő *Amundsen kortársa* című, közkedvelt verse miatt. Pedig a nagyobb érdeklődésre egyéb történelmi okunk is volt. A skandináv mintát számos vonatkozásban, elsősorban a nemzetiségi kérdésben, a tolerancia-ügyekben etalonként szokás emlegetni.

A hetvenes, nyolcvanas évek Erdélyében csak nagyon halkan, családi körben lehetett a skandináv tolerancia-történeteket emlegetni, a hatalom kifejezetten allergiás volt az ilyesmire, különösen ami az oktatási, nyelvhasználati kérdéseket illette. Ehhez az averzióhoz hozzájárult az is, hogy 1975-ben Románia kénytelen volt aláírni a többek közt a kisebbségekre vonatkozó kötelezettségvállalásokat is tartalmazó Helsinki Egyezmény zárónyilatkozatát, de a hatalom egy pillanatra sem gondolta komolyan venni, mondjuk, az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok tiszteletben tartását, beleértve a gondolat, a lelkiismeret, a vallás és a meggyőződés szabadságának biztosítását. A népek egyenjogúságának és önrendelkezési jogának tiszteletben tartásáról aztán nem is beszélve. Az útlevelet többnyire csak hírből ismerő országban pedig nagy respektusa volt a Nansen-útlevélnak, a Béke Nobel-díjas norvég sarkkutatóból lett diplomata igazolványának az I. világháború hontalanná vált menekültjei számára. Ilyen útlevéllel legalizálták például azt a kétmillió volt orosz állampolgárt, akiktől Lenin megtagadta az állampolgárság felvételét. Érvényes volt a világ bármely országába, így aztán a menekültek már legális papír birtokában kereshettek befogadó országot. Generációm emigrációs lázában Nansen-útlevelelről álmodtunk, olyan papírról, amellyel bárhová jöhetünk-mehetünk. Én személy szerint állampolgárságomtól megfosztván meg is kaptam. Barna volt, vastag, húsz nyelven bele volt írva, hogy érvényes a világ valamennyi országába. És csak románul még egy mondat: *egyetlen utazásra*.

